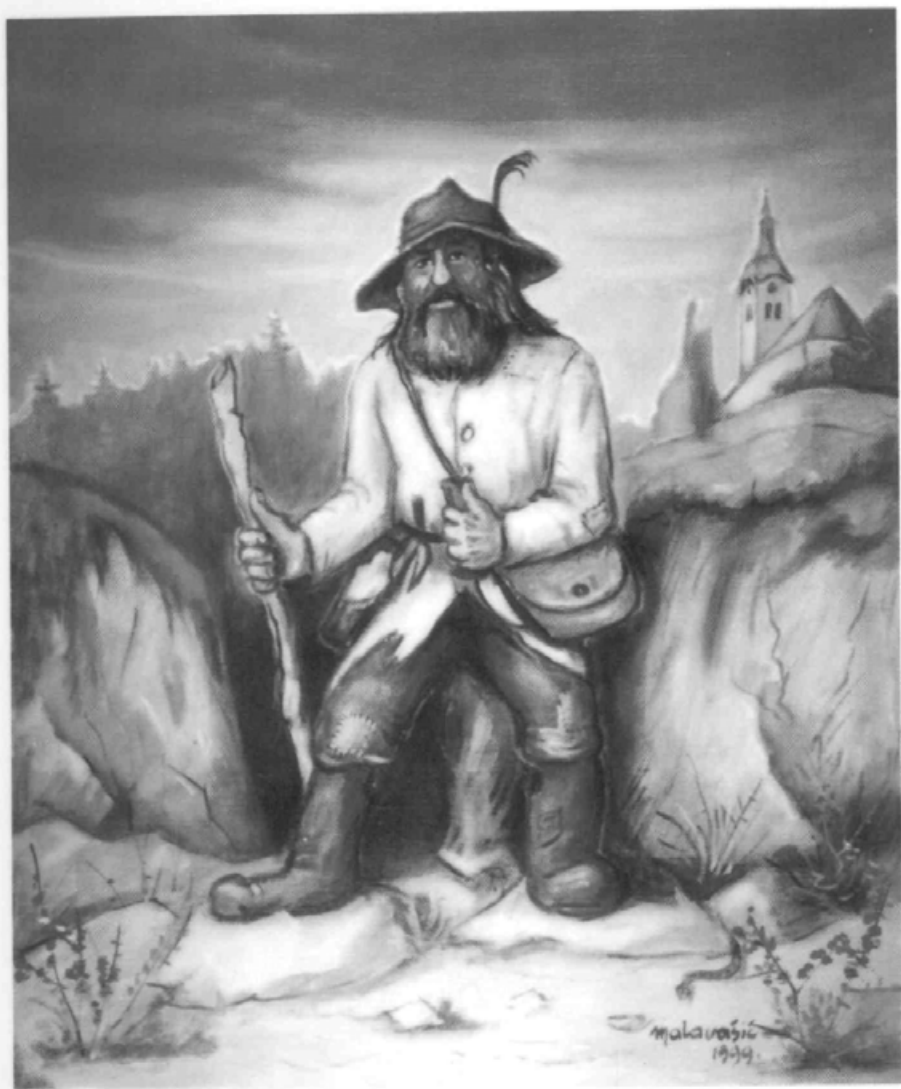

VRHNIŠKI RAZGLEDI

Leto 2 (1999)

Cankarjeva knjižnica Vrhnika

Model 2.0 v-RESEARCH d.o.o. Ljubljana

VRHNIŠKI RAZGLEDI

Leto 2 (1999)

Vrhniško muzejsko društvo

Vrhnika 1999

Vrhniški razgledi

Leto 2 (1999)

Izdalo Vrhniško muzejsko društvo
Vrhnika 1999

Urednik:
Branko Stanovnik

Uredniški odbor:
Peter Habič, France Kvaternik, Pavel Mrak, Branko Stanovnik

Tehnična ureditev in fotostavek:
Jadera Domžale

Lektorica:
Jožica Gruden

Tisk:
PG Vinko Nagode

Naslovnica:
"Jernač" - Ivan Malavašič

Po mnenju Ministrstva za kulturo RS z dne 7. junija 1999, št. 415-715/99, spada publikacija Vrhniški razgledi (zbornik člankov in Prispevkov občine) med proizvode, za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

ISSN 1408-0583 - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

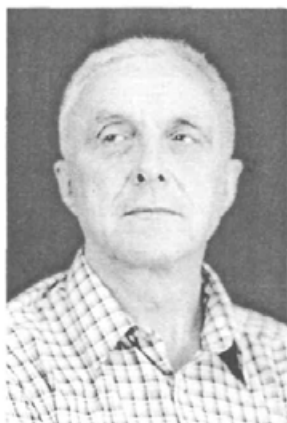
RDEČE NEBO

IVAN MALAVAŠIČ

VR 09000274

O PISATELJU IVANU MALAVAŠIČU

Pred vami je roman, ki ga je napisal vaš znani domačin Ivan Malavašič. Verjetno v Sloveniji in tudi med našimi rojaki v zamejstvu in na drugih celinah ni človeka, ki se še ne bi srečal z Ivanom iz Podlpe: kot pesnikom, slikarjem ali kot pisateljem. Gre za enega najbolj znanih slovenskih ljudskih ustvarjalcev oziroma vsestranskih umetnikov, ki je izredno globoko prodril v slovensko dušo. Lahko bi celo zapisal, da ima slovenstvo ves čas v svojem bistvu, pa naj odzvanja v katerem koli odenku.

Glede na sodobne medije mnogi Ivana najbolj poznajo kot pesnika oziroma kot

ustvarjalca verzov za domačo glasbo. Mnogi gledajo to glasbo po strani, resnica pa je precej drugačna. Samo ta glasba je zrastle na slovenskih tleh in ponesla našo razpoznavnost daleč v svet. Temelji na ljudskem izročilu, ki pa so ga mediji izoblikovali v novo zvrst. Prav Ivan je tej glasbi na začetku vdihnil prijetno ljudsko sporočilnost in tisti del otožnosti, ki ga ta glasba prinaša tako v novodobne vasi kot mesta. Domača glasba je pač sentimentalni krik po preteklosti, Ivanovi verzi pa so znali sentiment poudariti z ravno pravšnjo mero. Pravzaprav je v Sloveniji veliko tovrstnih verzifikatorjev, ki se zgledujejo po Ivanu, kakovost Ivanovih sporočil pa potrjuje tudi Souvanova nagrada za življenjsko delo. Nekakšen podaljšek in hkrati začetek njegovega pesniškega ustvarjanja pa je Ivanova knjiga o pritrkavanju oziroma zvonjenju nasploh. Zvonjenje nas pač spremlja od zibelke do groba, Ivanu pa so zvonovi ves čas peli - pesmi!

Kot slikarja Ivana pozna marsikdo še nekoliko pobliže, saj so njegove oljne slike razobešene po vsej vrhniški okolici, pa tudi po drugih krajih Slovenije in po svetu. Podobo svoje domače doline je postavil na ogled na več kot štiridesetih razstavah, imel pa je tudi deset samostojnih razstav. Pri tem je razveseljivo, da se je kot umetnik vedno naslanjal na domače občinstvo in da je največkrat razstavljaj prav na Vrhniki.

Ivan pa je širšemu slovenskemu bralstvu znan tudi kot odličen pisatelj povesti in romanov. Uredniki vedo, da tisto, kar pride izpod Ivanovega peresa, ni zapletena megla brez začetka in konca, ampak smiselno povedana ljudska pripoved, navadno napisana v šaljivem tonu, kar je za Slovence še posebej redko pisateljsko nagnjenje. V knjigah je doslej objavil deset povesti in romanov, v podlistkih pa sedem. Največ je objavljaj v Kmečkem glasu, Ognjišču in Družini. Je eden od začetnikov Kmečke knjižne zbirke, ki jo je leta 1972 začela z izrednim uspehom - in v visoki nakladi - izdajati Kmečki glas. Ivan je bil ves čas eden od stebrov te zbirke.

O romanu, ki je pred vami, pa je Ivan zapisal: "Roman se dogaja v 19. stoletju, okoli leta 1830."

Jernej, dober in pošten fant, živi skupaj z svojo mamo Marjeto v skromni kajži v Češeriku. Kajža je last bogatega kmeta Smrekarja.

Ker je bila včasih navada, da so revne fante lovili biriči za vojaško službo, ki je včasih trajala tudi po štirinajst let, so vzeli na piko tudi Jerneja. On pa je želel ostati doma, zato se je začel skrivati. Med skrivanjem se je začel pajdašiti z rokovnjači, ki so v tistih časih strašili po slovenskih deželah. Jernej se je tako nevede navzel njihovih navad in postal celo eden izmed najhujših. Zaradi tega ga je zapustilo dekle, on pa se ji želi maščevati. Šele ko se sam sooči s smrtjo, se končno le zave svojega početja ...

Vsi kraji v romanu so imenovani s pravimi imeni, deloma pa tudi ljudje.

Morda bo kdo rekel, da je to že bilo napisano. Toda zagotavljam vam, da zna Ivan vsako zgodbo preplesti tako po svoje in drugače, da vedno nastane izredno zanimivo in berljivo besedilo. Rdeče nebo je namenjeno tako mladini kot starejšimi bralcem, pravzaprav vsem, ki jih zanima naša preteklost.

In še nekaj, kar daje tako odločitvi, da je knjiga izšla v okviru Vrhniških razgledov kot to, da ima Ivanovo pisanje res globljo vrednost! Pred nekaj tedni je bil Ivan Malavašič sprejet v Društvo slovenskih pisateljev. Vrednost njegovega pisanja je potrdila stroga petčlanska komisija priznanih slovenskih besednih ustvarjalcev oziroma kritikov. To je pravzaprav potrditev, da vseh sedeminštirideset Ivanovih povesti in romanov, kolikor jih je napisal, ni ustvaril samo v lastno veselje. Lani, ob Ivanovi sedemdesetletnici, se je zdelo to še nedosegljivo, zdaj pa je to že dejstvo. Čestitam v imenu vseh Ivanovih bralcev.

Ivan Sivec

I. POGOVORI

Vihar se je tisti večer razdivjal nad gozdovi v okolici Smrečja in Podlipse. Tudi v Česirkovo hišo, ali bolje rečeno bajto, se je zaganjal s tako silovitostjo, da sta se mama Marjeta in njen sin Jernej že bala, da jima utegne poškodovati slamnato streho.

»Bog nas varuj hudega!« je zastokala. »Kaj takega skoraj ne pomnim.«

»Oh, mama, minilo bo, kakor je prišlo, in morda še prej, kot lahko pričakujeva. Večkrat si mi že rekla, da je vsake stvari prej ali slej konec in nevihta prav gotovo ni najtrdovratejša.«

»Nekatere stvari si res dobro zapomniš. Ja no, saj je navsezadnje res... Toda nekatere stvari, ki nas morijo, pa res že vse predolgo trajajo in še vedno se nam niti ne sanja, kdaj bi jih utegnilo biti konec.«

»Saj si lahko predstavljam, na kaj misliš. Najina revščina te teži prav tako kakor tudi mene. A kaj moreva? Tukaj pač morava živeti in trditi se po svoje, da bi nekako preživela. Če pa se od časa do časa od nekod priklati kakšen rokovanjač, ki bi nama najraje vzel še to, kar imava, pa ni najina krivda.«

»Ja, ja, ta krivda je čisto neke druge... Ja, saj razumem, da fantje ne marajo iti k vojakom kar za štirinajst let, to že razumem, saj je to nekaj takega, kakor da bi se za vedno poslovili.«

»Saj ponavadi je tako! Le malo jih preživi vse tiste strahote v Italiji ali kamor jih že naženejo, da se vojskujejo za nekaj neznanega, za povsem tuje koristi. Ha, za nekakšnega cesarja, ki sedi doma lepo na toplem in si izmišlja razne vojne igrice, ki seveda prizadenejo na tisoče ljudi, le njega samega ne.«

»Če te bi slišal kakšen nepravilni človek, kakšen vohljač, bi te prav gotovo odpeljali. Veš, kar vesela sem, da živiva na samotni, čeprav bolj revno, zato pa odmaknjeno in lepo sama zase. Pomlad je prišla in spet bova obdelala ta košček zemlje, da bova imela vsaj najnujnejše. Drv, teh nama hvala Bogu res ne manjka in tale nocojšnji vihar bo tudi podrl nekaj drevja. Le domov bova zvelekla... «

»Slišiš, mama, saj že pojenjuje in jutri zna biti lep pomladni dan, tak, o kakršnem lahko človek le sanja!«

»Ja, sanjamo res lahko, tega nam ne more nihče preprečiti, toda ko se človek prebudi, vidi, da je še vedno vse tako, kakor je bilo pred spanjem in sanjami. Oh, če bi še živel moj mož, tvoj oče, bi bilo vse drugače. Nekaj let je minilo, kar se je moral posloviti. Ja, jetika ga je pobrala, kakor že premnoge. Preveč dela in premalo hrane... Tako lepe načrte je imel, pa je moral vse pustiti. Čisto sama bi bila, če ne bi imela tebe. Ti si moje edino veselje in srečna sem, ker se ne družiš z rokomavhi tod okoli. Srčno upam, da bodo pozabili nate in te ne bodo lovili za vojaka. Nekoč pa le morajo priti mirnejši časi, ko bo lahko človek varno potoval in ne bo trepetal za svoje imetje ter pred biriči.«

»Ja, mama, prav teh se je traba najbolj bati. Tudi jaz se jih bojim. Menda bodo prav na pomlad spet lovili fante. Nak, jaz se jim že ne bi dal ujeti in te

pustil samo sredi te goščave. Če bi se skrival, bi lahko prišel vsaj občasno domov - od tam pa... Saj veš, da vse vojake večinoma pošiljajo na tuja bojišča.«

»Presneto nespametno se mi zdi, da morajo tako daleč od doma, ko pa bi imeli tukaj dovolj dela, če bi hoteli iztrebiti vse rokomavhe in postopače. Ja, ko si se ti rodil so bili v deželi Francozi, ti so jih že skoraj zatrli, potem pa so se vrnili Avstrijci... Tako sta se zadnje čase spet razbohotila nepoštenost in rokovnjaštvo.«

»Toda niso slabi vsi, ki se skrivajo...«

»Seveda ne! Mnogi so se začeli potikati po hostah, ker niso hoteli k vojakom. Ti niso pravi rokovnjači; živeti in seveda tudi jesti pa le morajo, in če ne dobijo zlepa, vzamejo, kjer pač je.

Letnico 1830 si o svetih treh kraljih zapisal na duri. Bog ve, ali bova sploh ostala živa to leto. Veš, na jesen bodo blagoslovili novo cerkev v Podlipi. Vrsto let so jo po malem dodelovali in opremljali, čeprav je bilo zidovje zgrajeno že leta 1803. Prej je na tistem mestu stala manjša cerkvica, toda odkar je Podlipa postala lokalija, se jim je zdela premajhna. Te slovesnosti bi se tudi jaz rada udeležila... Nekaj zgodovinskega bo to... Pomisli, koliko truda je vloženega, koliko odrekanja je treba v teh časih, da se poleg vseh drugih tlak in dajatev naredi tudi kaj, kar je Bogu v čast in zanamcem v dokaz, da so tukaj živeli dobri in verni ljudje.«

»Včasih pa si mi dopovedovala, kako so tistile spodaj v vasi znani daleč naokoli, da radi spijejo precej več, kot potrebujejo.«

»Na žganje misliš?«

»Seveda, mama, vode ne marajo, čeprav jim teče skozi vas.«

»Saj bo najbrž res držalo, kar si rekel, toda ali je tukaj v Smrečju in po teh hribih naokoli kaj bolje? Samo pomisli, koliko žganja stočijo samo tisti na prelazu.«

»Na Plaščurjeve misliš?«

»Bo že držalo, kar praviš. Ja, to ime se jih je na žalost kar oprijelo...«

»Zakaj pa?«

»Nerada govorim o tem, toda naj bo, da se boš vedel varovati. Veš, ona, Reza, ni ženska, kakor bi morala biti in kakor uče Božje zapovedi. Ni zvesta možu in pri hiši se često zadržujejo razni sumljivi in slabi ljudje. Žalostno pa je tudi to, da je njemu nekako vseeno, no, da vidi le denar.«

»Saj imajo baje spodaj v tistem skalovju neke celo kovnico, kjer ponarejajo denar.«

»Na žalost se res ukvarjajo le z raznimi umazanimi in nepoštenimi posli. Ampak prepričana sem, da se vse to ne more dobro končati. Če je človek pošten, lahko pogleda vsakomur v oči. Sicer je, žal tako, da je poštenjak ponavadi revež, a ima mirno vest, česar pa za marsikoga ne morem reči. Veš, Jernej, ti ljudje najbrž nikoli ne pomislijo na to, da se bo njihovo življenje nekoč izteklo in bodo morali dati odgovor za svoja dejanja, za svojo nepoštenost in goljufije.«

»Taki so pač časi...«

»Ne vem, ali je ravno tako. Časi so res negotovi, toda največ je odvisno od ljudi. V vseh časih so živeli dobri, manj dobri in tudi slabi ljudje in tako je tudi

dandanes. Le glej, da ne boš spadal med te zadnje. Veš, tvoj ata me je še na smrtni postelji prosil, naj skrbim in se trudim zate, da boš odrasel v poštenega fanta in moža.«

»Saj sem že velik in dvajset let mi bo...«

»Prav zato se bojim, da se ne bi kje srečal z biriči in bi moral obleči vojaško suknjo. Le kaj naj počnem sama sredi tega pragozda; koga bi prosila za pomoč, če bi zbolela? No, hvala Bogu, do zdaj tukaj še ni bilo biričev in upam...«

»Nikar ne upaj preveč, kajti prav lahko se zgodi, da se nekega dne prikažejo povsem nepričakovano.«

»Nikar ne govori tako, da se ne bo res zgodilo! Morda niti ne vedo za naju.«

»Vedo, mama, vedo...«

»Kako to veš, kako moreš trditi?«

»Veš, mama, v dolini so presneto dobro poučeni o vsem, kar se dogaja po raznih pisarnah.«

»Slišala sem, da imajo baje rokovnjači povsod svoje ljudi, vohune...«

»Bo kar držalo, zakaj to mi je pripovedoval Poljanec doli iz doline. Njegov sin je tudi med skrivači...«

»Ne le med njimi, ampak tudi med rokovnjači in celo eden izmed glavnih, tako pravijo. Seveda Poljanec tega ne razglša, saj ni neumen.«

»Ve pa marsikaj in tako mi je povedal, da se biriči iz Logatca pripravljajo, da pridejo pome. Morda pa se ne bodo upali v te gozdove, še posebno, ker se tod okoli večkrat potikajo rokovnjači, njih pa neradi srečujejo, ker ponavadi potegnejo krajši konec. Čakajo le na to, da bi z njimi opravili vojaki, a teh tam ni, kjer jih ljudje potrebujejo. Veš, mama, je pa tudi veliko ljudi, ki imajo rokovnjače raje kakor biriče, saj je veliko poštenih kmečkih sinov moralo med skrivače, ker niso hoteli obleči vojaške suknje.«

»Že večkrat sem pomislila, da je navsezadnje le oblast kriva, da se je rokovnjaštvo tako razpaslo. Le zakaj bi moral biti nekdo kar štirinajst let vojak, drugi, morda močnejši in bolj zdrav, pa je te dolžnosti oproščen, ker je iz boljše hiše ali bolj zlahtnega rodu, kakor se nekateri radi pobahajo. Dokler ne bo pravica enaka za vse, toliko časa bo vladala tale zmešnjava.«

»Vem, da je tako, kakor govoriš, toda bojim se, da je pravica, o kateri toliko-ri sanjajo, še zelo daleč, za devetimi gorami in je midva ne bova dočkala in najbrž še veliko mlajši ne.«

»Veš, mama, pošteno me moti, da moraš po vseh uradih govoriti nemško. Slovensko govorimo večinoma na podeželju, po mestih pa le med štirimi stenami.«

»Žal je res tako, toda ne moremo si pomagati, ker nam gospodujejo tujci, naša gospoda pa ponavadi drži bolj z njimi, kakor z nami, preprostimi ljudmi. Premalo smo enotni, tako bi rekla.«

»O ja, onim kar ugaja, da se prepiramo med seboj; prav gotovo veš za tisti pregovor, da kjer se prepirata dva...«

»Tretji dobiček ima. Ampak to ti rečem, mama, jaz se že ne bom dal ubiti za tuje koristi, mene že ne bodo ujeli živega, pa četudi bi se biriči dan za dnem potikali tod okoli.«

»Bojim se, da bova kmalu zabredla v težave. Toda vedno bom na tvoji strani, o tem si lahko prepričan. Vem pa tudi, da bo narobe, pa naredi tako ali tako. Veš, le nekaj bi te prav lepo prosila: če se bo že zgodilo tako, da bo nama življenje pokazalo svojo senčno stran in se boš moral skrivati, nikar se ne začni družiti s temi rokovnjači, ki to, kar so, niso postali zaradi tega, kot boš moral ti, temveč iz roparskih nagibov in hudobije ter sle po denarju in lahkem življenju.«

»Tò ti prav rad obljubim in vedno se bom zadrževal kje v bližini, da se bova lahko večkrat pogovorila. Slišiš, mama, nevihta je pojenjala, zmoliva še večerno molitev in pojdiva spat!«

In res sta tako naredila.

* * *

Rodilo se je prelepo jutro, jutro, kakršnega lahko pričara le pomlad. Na kristalno jasno nebo se je povzpelo sonce in obsijalo ozelenelo drevje in vse neštete cvetlice, ki so vzcetele na slehernem koščku prebujene zemlje.

»Rado se zgodi, da se po viharji noči rodi prelep dan, dan, ko človek nehotе pomisli, da sanja in da je vsa ta lepota le privid in da se bo morda prebudil sredi zime, « je vzdihnil Jernej. Dvignil se je v postelji in zaslišal mamo, ki je že ropotala s posodo v stari in črni kuhinji.

Vstal je, stopil v kuhinjo in jo nagovoril:

»Zgodaj si že na nogah, mama; vidim, da si tudi kozo že pomolzla.«

»Le kdo bi poležaval, ko pa je tako lepo jutro, da si ga najbrž niti ne zaslužimo.«

»Vsi najbrž res ne, ti, mama, pa prav gotovo.«

»Kam pa greš? Kmalu bo zajtrk in potem bi posadila...«

»Tako bom nazaj, mama. Veš, le malo bi se rad razgledal po okolici, ker je zrak tako čist in narava tako lepa in sveža. Kar poklič me, saj ne bom daleč!«

Povzpел se je na vzpetino za hišo, od koder je bil lep razgled na bližnjo in daljno okolico in kjer si ob lepem in ugodnem vremenu lahko slišal zvonove bližnjih in daljnih cerkva.

Ko je prišel vrh vzpetine, je globoko in sproščeno zadihal. Sedel je na podrtó deblo in se zagledal v prelepo, skoraj sanjsko pokrajino, ki se je razprostirala okoli njega. Res mu je pogled proti zahodu, kjer so ležale Rovte, zakrival gozd, toda na vse druge strani je bila pokrajina pred njim kakor na dlani. Spodaj v dolini je lahko videl hiše in cerkev. Že velikokrat je bil tam. Podlipa se je imenovala vas in z mamo sta hodila tja doli k maši; še najbliže je bilo, čeprav sta spadala pod župnijo Rovte. Toda do tja se je vila pot, ali bolje rečeno, steza le skozi gozdove in nista si preveč želela srečevati razne neznane ljudi, ki so jih bili v teh časih polni gozdovi. Če pa sta le šla k maši v Podlipo, sta hodila sama le do soseda Jereba, nato pa sta šla skupaj z njimi. Zaslišal je - ker je vel vetrič od severa - kako je ura v zvoniku cerkvice v Smrečju odbila sedem, in takoj za tem se je oglasil zvon.

»Aha, Smrekar je pa točen kakor ponavadi. Kaže, da kar drži za vrv in čaka, da odbije ura. Vseskozi že mežnujejo pri tej hiši, odkar pač ljudje pomnijo. Baje so se Smrekarjevi prvi naselili v teh krajih in začeli obdelovati zemljo. Posebno

v začetku so jo imeli veliko, tudi Češirk, kjer prebivata z mamo, je še vedno njihova last. Pa je gospodar Tone dober človek in že nekajkrat je dejal, ko sta ga vprašala, koliko je najemnina, da se bodo že drugo leto o tem pogovorili.«

Jernej se je zavedel, da se pogovarja sam s seboj in nasmehnil se je ob tej misli.

»Če bi me po naključju slišal kakšen resen človek, bi me morda imel za neumnega, ampak semkaj skoraj nihče ne zaide, še rokovnjače le redko vidiva z mamo, saj vedo, da nama nimajo česa vzeti. Še midva sva se komaj pretolkla skozi dolgo zimo.«

Od vsepovsod se je slišal glas zvonov. Iz doline zvon svetega Brikcija, celo iz Žazarja in s Samotorice, pa iz Šentjošta in s Planine. Poslušal je ubrano pesem, ta jutranji pozdrav, in sklonil je glavo in zmolil angelovo češčenje, kakor ga je naučila mama.

Že se je spet namenil ozreti po prelepi okolici, ko se je spomnil, da je nedaleč, komaj dober streljaj od prijazne smreške cerkvice, hiša, ki komaj zasluži to ime. V tej hiši, ki so ji ljudje dali ime Plaščurnica, se baje shajajo razni sumljivi ljudje, tudi ljudje, ki ne dajo veliko na svojo čast. Ja, baje ima gospodar te hiše nekje doli v tistih pečinah skrito kovnico, kjer ponarejajo denar.

Zdaj se je Jernej spomnil na vse tisto, kar mu je sinoči povedala mama, in sklenil je, da se bo na daleč izogibal te hiše. Tedaj se je tudi spomnil na to, kar mu je omenil Poljanec. Saj, mogoče je, da ga je hotel le strašiti, toda najbrž bo kar res. Ne govorijo zaman v dolini, da ima zveze na vse strani in da ni dobro in varno, če si z njim v slabih odnosih. Baje se je že zgodilo, da je nekomu ponoči zgorel skedenj, ker je vpričo Poljanca robatil čez rokovnjače. Res, Poljanec pravi, da se njegov drugi sin le skriva in da z njim nima nobene zveze, toda vsi vedo, da ni tako.

»Ja, presneto bom moral biti previden, da me biriči ne bodo presenetili! Po drugi strani pa se bom moral izogibati tudi rokovnjačem, da ne bi sčasoma postal eden izmed njih. Oh, počutil se bom kakor med dvema ognjema... Nekaterim ljudem sreča res ni naklonjena...«

Spomnil se je na Majdo, svoje dekle. Le kaj bi rekla, kako bi se počutila, ko bi vedela, kaj mu grozi. Kaj bi dejala, če bi ji povedal, da se morda ne bosta videla nikoli več, ali pa šele - v najboljšem primeru - čez dolgih štirinajst let.

»Ni druge pomoči, povedati ji moram, in to čim prej. Če bo le mogoče, pojdem že popoldne k njej ali pa najkasneje jutri.«

Ni bil prav najboljše volje, ko je stopil v kuhinjo.

Mati ga je razumela, saj je vedela, kaj ga teži. Ni hotela drezati vanj, čeprav je tudi njo močno skrbelo.

* * *

V nedeljo zatem sta bila pri maši v Podlipi, in ko sta se vračala, sta šla tudi mimo Poljanca.

»Si pa kar korajžen, da se še vedno upaš sprehajati naokoli?«

»Za zdaj še, ker k nam še ni bilo biričev...«

»Le nikar ne bodi v skrbeh, prav kmalu se bodo oglasili, če se bodo namreč upali v Češirk. Slišal sem praviti, da se tudi tam okoli vas včasih potikajo ro-

kovnjači. Saj najbrž ne bo držalo, toda govorice so govorice in nihče ne nosi preveč rad svoje glave naprodaj. Ha, saj tako bi bil ti navsezadnje še bolj varen. Če si z nekom prijatelj - kaj se ve, kdaj ti to lahko prav pride.«

Zdaj se je v pogovor vmešala tudi mati Marjeta in počasi ter premišljeno povedala:

»Tako je, da spoštujem vsakega človeka in njegovo prepričanje in tudi razumem težave tega ali onega, ki jih največkrat niti ni sam kriv, toda vsi in vselej pa le ne ravna jo prav in v skladu z Božjimi zapovedmi. Zato pa tudi nisem navdušena nad tem, da bi se moj sin družil s komerkoli.«

»Čeprav se mi vsaj približno dozdeva, kateri naj bi bili tisti neprimerni, pa bom to kar preslišal, ker vem, da sta o marsičem napačno poučena. Najbrž ni vse črno, kar se premika ponoči, in tudi ne vse svetlo in belo, kar lazi o belem dnevu po svetu.«

»To ti prav rada potrdim, vem pa tudi, da marsikdo govori precej drugače, kakor misli.«

»Pa ja s tem ne misliš mene!«

»Ne ne, le brez skrbi bodi! Na vse ljudi mislim, saj jih tudi ti - o tem sem prepričana - dobro poznaš.«

»O, to pa to! In rečem ti, Marjeta, da ni na pretek takšnih, ki uporabljajo svojo pamet in ravna jo tako, kakor se jim zdi prav in po njihovo tudi pošteno. Se ti zdi to prav, če bo moral Jernej od doma zato, ker sta reveža, premožnejši pa so tega oproščeni; na primer Smrekarjev.«

»No, pri njih imajo res veliko dela in poštene ljudje so, vsaj do naju.«

»Saj nič ne rečem... Toda tudi Jernej je tvoj edini sin in kaj boš sama?«

»Zdaj je še vedno poleg mene...«

»Presneto bosta morala paziti, da bo tako tudi ostalo, in prav lahko se zgodi, da bosta potrebovala pomoč tistih ljudi, za katere menita, da niso brez vsakega madeža. Živeti je pač treba, in če nimaš...«

»Moraš pač vzeti, kjer je, « je nepremišljeno bleknil Jernej, da se je Marjeta neprijetno zganila.

»Ha ha, zdi se mi, da bo pišče kmalu bolj pametno kakor kokoš!« se je precej čudnim glasom zakrohotal Poljanec in brez pozdrava odšel v hišo.

Počasi in zamišljeno sta hodila navkreber, in šele ko sta iz gozda stopila na Jerebovo jaso in sedla na podrti deblo, da se nekoliko oddahneta, je rekla:

»Nekoliko me je presenetila tista tvoja beseda.«

»Kar tja v tri dni sem jo izrekel, toliko, da nisem bil tiho.«

»Upam, da je bilo res tako, drugače ne vem, kaj bi rekla.« Gledala sta sončno dolino pod seboj in čez čas je Jernej, da bi speljal pogovor na druge stvari, rekel:

»Podlipa je baje nekoč spadala pod kartuzijo Bistro, kajne?«

»Ja, in to vseskozi, dokler ni cesar Jožef samostan razpustil. Zdaj spada pod vrhniško dekanijo in ima svojega duhovnika in tudi novo cerkev, ki jo bodo tja na jesen tudi posvetili; baje bo prišel škof, tako sem slišala.«

»Kolikor vem, imajo zelo prizadevnega župnika in tudi prejšnji je bil tak. Saj drugače...«

»No, kolikor vem, so v tejle dolini ljudje precej vdani pijači in baje tudi, vsaj včasih in nekateri, slabo ločijo, kaj je moje in kaj tvoje. Govori se tudi, da se precej manj bojijo rokovnjačev kot biričev, zato je tudi razumljiva tvoja negativna ocena. Toda razumeti moraš, da so takšni zaradi vseh številnih nevšečnosti, ki jih doživljajo. Saj jih poleg desetine ali kakor že imenujejo, obremenjujejo še tlaka, pa razne vožnje z vprego - kdor jo seveda premore - in še bi lahko naštevala.

V dobro pa jim lahko štejemo to, da so kljub vsem težavam še vseeno našli čas tudi za Boga in cerkev.«

»To je pa tudi res... Veš, včasih pomislim, da sva lahko midva kar srečna, da živiva tako nekje Bogu za hrbtom in se tako ogneva marsikateri nevšečnosti.«

»To bo kar držalo, toda bojim se, da se nama bodo sedaj nevšečnosti približale...«

»Morda pa bodo le imeli biriči toliko strahu pred rokovnjači, da se ne bodo upali sprehajati po gozdu okoli naše hiše? Upajva!«

»Upava lahko, kaj več pa... No ja, kakor bo, bo! Nisva edina, ki morava trepetati in se bati za svoj obstoj in življenje.«

»Vidiš, tudi Poljančev drugi sin Štefan bi moral k vojakom - prvi je oproščen, ker bo, oziroma je že prevzel posestvo. Predčasno mu ga je izročil, da ga je tako obvaroval pred vojaško službo.«

»Ja, Štefan pa se sedaj skriva in nihče za gotovo ne ve, kako je z njim. Poljanec sicer govori, da živi nekje na Gorenjskem, toda ljudje iz Žirov in poljanske doline vedo povedati, da je že potrkal z gorjačo na marsikatera vrata ter zahteval to in ono. Baje je pravi rokovnjač in celo eden vodilnih.«

Nič preveč dobre volje se nista vrnila v svoj leseni dom sredi češkovih gozdov. Ko sta sedela pri kosilu, je Jernej vprašal:

»Kako to, mama, da se imenuje tale zaplata sveta sredi gozdov Češirk in ne Češarek ali kaj podobnega?«

»Morda se je nekoč res tako imenovala, kdo naj ve, toda najbrž so ljudje sčasoma to ime - kakor tudi mnoga druga - popačili. Pa kaj bi o tem premišljevala, naj bo kakor je, dovolj imava zdaj težjih in pomembnejših skrbi.«

II. MAJDA

Po kosilu je Jernej, kakor da je nekoliko v zadregi, dejal:

»Veš, mama, tako sem premišljeval, da bi na vsak način moral povedati Majdi, kaj mi grozi. Morda pa bi skupaj le našla kakšno pametno rešitev. Slišal sem, da ji je baje neki stric ponujal posestvo in...«

»Baje je bilo res nekaj takega, toda niso se pogovorili. Sprva je oklevala, ko pa se je odločila, je bilo že prepozno, ker ga je dal drugemu. Ti ni nič povedala o tem?«

»Ne spomnim se... Morda je pozabila ali pa odložila za kasnejši čas.«

»Škoda, morda bi prav to bila tudi zate rešitev, toda le kdo naj sluti vnaprej, kaj se bo zgodilo. Sicer pa le pojdi k njej, dva vedno več vesta kot en sam. Jaz za zdaj res ne vem, kaj bi bila najprimernejša rešitev...«

»Najraje bi se kar takoj odpravil, ne bi rad hodil po temi. Veš, če se le da, grem po gozdu, da mi ni treba mimo Plaščurnice. Saj mislim, da me ne bi nihče nadlegoval, toda kar ne morem se znebiti neprijetnega občutka, ko vidim to hišo.«

»Nisi edini, tako bi rekla...«

»Verjamem ti...«

»Ampak tudi hoja skozi gozd ni brez nevarnosti. Kaj če bi nekje naletel na rokovnjače?«

»Kaj pa mi navsezadnje morejo? Saj je navsezadnje gozd njihov prav toliko kakor moj. Oboji smo v njem le gostje, in to začasni.«

»Ampak previden le bodi! Nikoli človek ne more vedeti, kaj se jim mota po glavi. Kar precej nerazumljivih zločinov so že zagrešili in vedno sem se čudila, kako je kaj takega mogoče. Toda nazadnje se mi je le posvetilo, zdaj vsaj približno razumem.«

»Kako in kaj, mama?«

»Vidiš, takole mislim. Človek pride v težave in zbeži ter se skriva kakor preganjana žival. Toda leta teko in človek postaja čedalje bolj divji, da tako rečem. Vse vpliva nanj: samota, strah pred preganjalci in misel na preživetje; poleg tega pa še ne vidi pred seboj nobene prave prihodnosti in za vse to se hoče nekako maščevati. Pa ne le nad tistimi, ki so krivi njegove nesreče, temveč včasih tudi nad tistimi, ki so imeli to srečo, da niso na njegovem mestu. Prav zaradi vsega tega se še toliko bolj bojim zate.«

»Saj verjamem, da so nekateri res taki, toda zame se ti ni treba bati, ker se bom držal blizu doma in se ne bom družil z drugimi.«

»Bog daj, da bi bilo res tako! Zdaj pa le pojdi, da se bosta pogovorila in boš lahko do noči nazaj.«

* * *

Ko je Jernej prišel na rob gozda in pred seboj zagledal smreško cerkev in na jasi pod njo tudi Smrekarjevo hišo, je obstal.

»Ne ne, ne bom nadaljeval poti tukaj, da bi potem moral mimo tiste zloglasne hiše. Prav gotovo bi me opazil kdo od tistih, ki se tam shajajo. Danes je poleg vsega še nedelja in bodo tam gotovo tudi tisti kmetje, ki so si blizu z rokovnjači ali pa imajo še zaradi česa drugega bolj kosmato vest...«

Zavil je raje na levo v gozd. Zavedal se je, da bo zaradi tega njegova pot daljša in seveda veliko napornejša. Pomislil je, da lahko tudi na njej naleti na kakšno neljubo presenečenje, toda sklenil je, da bo čim bolj previden, da se mu kaj takega ne bi pripetilo.

Res, že nešteto krat je bil slabe volje zaradi tega, ker je Majda stanovala onstran hriba, ki so se ga bali in izogibali vsi, ki niso bili istih misli s skrivači in rokovnjači.

Pa kaj je navsezadnje mogel! Majdo ima rad, in če jo je zaradi teh neljubih okoliščin obiskoval nekoliko bolj poredko, pa sta se zato tedaj, ko je bil tam,

toliko bolj iskreno pogovorila. Sanjala sta pač o tem, da bosta kmalu mož in žena in tedaj bodo odpadle vse te nevarne in zoprne poti. Da, ko med njima ne bo več tega zloglasnega hriba, potem bo pomlad še toliko lepša in trajala bo vse leto. Celo sredi zime in globokih zametov bosta videla rože in sonce ne bo nikoli zašlo nad njuno srečo.

Tako je premišljeval, ko se je počasi in previdno plazil skozi goščo. Toda tedaj ga je nenadoma zaskalelo v srcu, zakaj spomnil se je, da gre k Majdi zato, da ji potoži zaradi svojih skrbi, ki so se kakor nepričakovana poletna ploha zgrnile nanj in nad njuno upanje in pričakovanje.

Obstal je za trenutek ob robu tiste jase sredi gozda, da o vsem tem še enkrat temeljito premisli in bo potem njegova beseda trdna in odločna, ker bo vedel, kako in kaj reči. Ja, morda bi se lahko nekaj časa skrival celo pri Jezernikovih, saj je vedel, da niso zaupni prijatelji rokovnjačev in še manj biričev. Ja, to bi bilo morda še najbolje, seveda če...

Premišljeval je in stal nepremično med tistim grmovjem, ko je onstran jase zašumelo. Zdrznil se je, saj je v tem trenutku pomislil na neprijetno srečanje. Kako naj nekomu pojasni, kaj išče v gozdu ob tem času in tako daleč od doma. Toda to pot je bil njegov strah popolnoma odveč. Srna je počasi stopila na jaso in plašno pogledovala okoli sebe.

Globoko se je oddahnil. Zdaj je vedel, da je hodil res previdno in skoraj neslišno, tako da ga niti ta plaha žival ni zaznala. Ja, ker je pihljal veter proti njemu, ga ni mogla niti zavohati. Ni je hotel preplašiti; počakal je toliko, da je sama odšla dalje in šele potem je tudi sam nadaljeval pot.

Kar oddahnil se je, ko se je skozi grmovje zasvetlikala jezerska gladina. Obšel je jezero in v bregu onstran njega je zagledal Jezernikovo hišo. Vedel je, da imajo vrata skoraj vedno zaklenjena in tako je bilo tudi tokrat. Potrkal je narahlo in trikrat, kakor sta bila z Majdo dogovorjena, da ga ne bi imeli za kakšen nezaželen obisk.

Majda mu je odprla in rekla:

»Videla sem te, da prihajaš. Ob oknu sem sedela in upala...«

»Da me zagledaš?«

»Tako je... Saj je danes nedelja in tako...«

»Šele po kosilu sem se dokončno odločil za to pot. Veš, tako nerodno mi je iti mimo tiste hiše zgoraj na prelazu, mimo Plaščurnice, kakor se je je zadnje čase oprijelo ime...«

»In to največ zaradi nje, Reze, ki živi bolj tako kakor rokovnjaške ženske. Saj ne morem in ne smem soditi...«

»Tudi jaz ne, ker nisem ničesar videl, toda govorice so... Žalostno je to, kako dandanes živi toliko ljudi in težko bi rekel, kdo nosi za to največjo krivdo. Res je, da država z načinom, kako novači fante v vojsko, kar precej primore k temu; ne zdi se mi pa prav, da se ti fantje, ki se skrijejo, kasneje spajdašijo s tistimi, ki se skrivajo zaradi zločinov in ki jim je edina skrb, kje bodo kaj ukradli ali kar vzeli kot so pred dnevi tudi pri nas, « je dejal Majdin oče Gašper.

»Tu so bili?! Kaj pa so zahtevali?«

»Kaj! Lahko si misliš! Hrane jim manjka, sedajle na pomlad, ko so kašče povsod prazne in je vsak zadovoljen, če ima dovolj semena. Ja, nam so prav

del tega odnesli. Takole se res ne bo dalo več živeti! Da bi dajali kar na dve strani: Gosposki desetino, tem pa, kolikor se jim pač zahoče... Najraje bi pustil te puste njivice in odšel v Žiri in tam čevljaril, saj sem za to izučen. Res bi od tega skromno živeli, zato pa veliko bolj mirno kakor tukaj.«

Ker v sobi ta čas ni bilo sina, je še dodal:

»Pa tudi na Martina moram misliti. Letos bo dopolnil devetnajst let in lahko si mislim, kaj mu grozi. Ker nimamo toliko zemlje, da bi nas šteli za posestnike, zemljake... Kakaršna koli že, tam bi se morda le našla boljša rešitev... Ja, res je najbolje tako, da človek prebiva nekje daleč od vsega dogajanja - tako kakor vidva z mamo...«

»Še malo nimam tega občutka... Tudi zame že vedo in zdi se mi, da eni in drugi; tako da res ne vem, kaj naj naredim.«

»Pa ne da bi te nameravali vtakniti v vojaško suknjo?«

»Dozdaj še ne... Nobenih biričev še ni bilo in mislim, da niti nimajo kakšnih posebnih želja, da bi se sprehajali tam okoli nas. Da, v Rovte pridejo dokaj pogosto, tako vsaj pripovedujejo ljudje; dalje v gozd pa ponavadi ne gredo.«

»Kaj pa s podlipske strani?«

»S te strani se mi jih ni treba bati, ker upravno spadava pod Rovte in Logatec; vsaj tako sem slišal.«

»Nikoli in nikomu ne gre zaupati v teh časih.«

»To je res in vesel sem, da poznam vsaj dve osebi, s katerima se lahko brez skrbi in odkrito pogovorim. Ja, to sta moja mama in Majda. Saj je še vedno tako, kajne, Majda?«

»Seveda je, « je rekla nekoliko negotovo, da jo je začudeno pogleda, toda že kmalu je pozabil na tisti nekoliko čuden naglas.

Spet se je oglasil oče in tudi mama je s prikimavanjem podprla njegove besede:

»Tako mislim, da se zna zgoditi, da se boš prav kmalu znašel na razpotju; če zate vedo, potem...«

»Ja, na žalost je tako, da sem že na tistem križpotju. Zvedel sem namreč, da lahko vsak dan pričakujem neljubi obisk... Biriči, ki občasno pridejo v Poldlipo, so baje pripovedovali, da se tisti v Logatcu pripravljajo... Ja, sleherni dan jih pričakujem in vedno z enim očesom pogledujem tja proti Rovtam. Ja, o tem bi se rad danes pogovoril... Sam ne vem, kaj naj storim! Bi me ti, Majda, čakala, če bi moral za štirinajst let obleči vojaško suknjo?«

»No, ko bile vedela, ali se boš vrnil...«

»Tega pa tudi jaz ne morem vedeti...«

»Majdi je osemnajst let in tedaj bi jih imela že nekaj čez trideset; se ti ne zdi, da bi bila že kar malo prestara za nevesto? In tudi vsi vemo, kakšni so vojaki in kaj vse počno v tujih krajih.«

»Vsi prav gotovo ne in tudi jaz...«

»Ja, zdaj že govoriš tako, toda časi in življenje včasih naredita iz najboljšega človeka tolovaja. Kar nekaj poštenih fantov sem poznal, ki so zbežali pred vojaško službo in se skrivali. Toda sčasoma so se spajdašili z rokovnjači, ki se skrivajo pred roko pravice zaradi svoje nepoštenosti in celo umorov. Postali so

njim enaki, včasih pa so jih v grobosti celo presegli ter postali strah in trepet bližnje in daljne okolice.«

Jernej je rahlo začutil, da mu Jezernikovi ne bodo veliko pomagali pri njegovi odločitvi; morda mu jo bodo celo otežili. Obrnil se je zato k Majdi in jo vprašal:

»Kaj pa ti praviš na vse to? Veš, upal sem, da mi boš ti znala svetovati. Saj navsezadnje je moja usoda povezana tudi s tvojo, če naj še velja vse tisto, o čemer sva se tolikokrat pogovarjala?«

»Velja in zakaj kar nenadoma ne bi...?«

»Zato sem rekel, ker kar molčiš in...«

»Kaj pa naj reče?« se je oglasila njena mati Tilka. »Kaj naj reče? Poglej, Jernej, saj nihče ne pravi, da si slab fant in da bi bil neprimeren za našo Majdo. Toda kakor slišim, znaš zabresti v težave in zato... No, zato je z resno odločitvijo bolje nekoliko počakati, da ta odločitev ne bo napačna. Prenagljena in tako za vaju usodna. Mlada sta in še veliko življenja je pred vama - zakaj bi pretirano hitela?«

»Upala sva...«

»Veš, Jernej, tudi jaz mislim tako, da ima mama prav. Glej, če trepetáš, kdaj se bodo v Češirku pojavili biriči, bi s tabo - ko bi bila tam - trepetala tudi jaz. In celo tedaj, ko bi šla k poroki, bi bila v skrbeh, da naju nekje čakajo biriči. In ko bi se nekega dne res prikazali na Češirkovem pragu... Če bi te tedaj ujeli, bi jaz postala vdova pri živem možu; če pa bi jim ušel, kaj bi bila potem? Le ubežnikova žena, ki bi se morala sama prebijati skozi življenje. Morda bi me občasno obiskal, kakor to baje dela Gmajnar iz Lavrovca, da ima zdaj Liza že petero otrok...«

»Majda, saj vendar veš, da nisem tak!«

»Bi pa najbrž postal!« se je oglasil njen oče.

»Jaz bi le rad, da bi bila skupaj...«

»Če se boš skrival, naj se mar skriva s teboj? In prav lahko se zgodi, da se boš čedalje pogosteje srečeval z onimi - že veš, na katere mislim. Žal je na svetu že tako, da če se z nekom pogosto družiš, se ponavadi navzameš tudi njegovih navad. In slabim navadam se ljudje prej in lažje prilagodijo kakor dobrim.«

»Veš, Jernej, tako mislim, da imata oče in mati prav. Navsezadnje - no, res se nama ne mudi in počakajva, da se vse to nekako uredi; morda bodo nate pozabili in potem...«

Ko sta potem oče in mati odšla iz sobe, morda namenoma, da bi se lahko pogovorila, je še rekla:

»Saj te imam še vedno rada, verjemi, toda žal so zdaj razmere pač takšne... Saj jih razumeš in mene moraš tudi! Še se boš oglasil, kajne? Dovolj bo še časa, da se bova lahko o vsem pogovorila.«

»Tako se mi zdi, Majda, kakor da se nekoliko oddaljuješ od mene, da izginjaš izpred mojih oči; tako kakor izginjajo meglice nad jezerom, ko posije sonce.«

»Nikar ne govori tako! Kaj zato, če še počakava leto ali dve?«

»Tako sem bil prepričan, da je vse že tik pred nama, da sem te v duhu že videl, kako pomagaš mami v Češirovi hiši kuhati kosilo, kako pleveš na najini njivi...«

»Smrekarjeva je...«

»Ja, uradno in na katastru je tako, toda z mamo se vedno pogovarjava, kakor da je najina; tako sva se navadila, je že tako...«

»Saj - sploh si ne morem predstavljati, da bi bila tam... Saj no - s teboj že...«

Majdina sestra Jerica - šest let je bila mlajša od Majde - je prihitela v sobo, kmalu za njo je prišel tudi brat Martin in tako nista nadaljevala s tem pogovorom.

Že se je nameraval posloviti, ko se je nenadoma ulila prava pomladanska ploha.

»No, tale bo pa kar pošteno prekrizala moje načrte. Mislim sem, da bom do mraka doma in tako mama ne bo v skrbeh. Zdaj pa moram - če nočem biti moker - z odhodom še nekoliko počakati. To pa ni nerodno le zame, ampak najbrž še za koga drugega, « je dejal z nekoliko zagrenjenim glasom.

»Pa ja ne misliš mene?« se je oglasila Majda.

»Ne ne, ne mislim nate, vsaj zdaj še ne...« Prej je že premišljeval o tem, da bi jo povabil, da bi vsaj za nekaj trenutkov posedela ob jezeru, kjer bi se lahko nemoteno pogovorila, saj je še vedno upal, da bi morda oba skupaj le našla sprejemljivo rešitev. Zdaj to seveda ni bilo mogoče.

Že se je pričelo rahlo mračiti, ko je navsezadnje dež le ponehal in se je Jernej lahko poslovil.

Ustavil se je ob jezeru in opazoval, kako z drevja nad obrežjem še vedno kaplja deževnica, in zavedel se je, da zdaj skozi gozd ne more, če noče, da bo popolnoma premočen in bi se celo utegnil prehladiti.

»Po poti moram, ni druge pomoči, in četudi bom moral zato tam mimo. Morda pa me ne bo nihče videl?«

Ko se je približal Plaščurnikovi hiši, je od tam zaslišal vrisk in pijano petje, ki je prihajalo iz razsvetljene sobe.

»Gotovo je kakšno okno le priprto, saj drugače se ne bi tako razločno slišala vsaka beseda.«

Kolikor mogoče potihlo in povsem ob robu poti se je splazil mimo in globoko se je oddahnil, ko je ostal ves tisti hrup daleč za njim. Toda še vedno je bil previden in šele potem, ko je s Smrekarjeve senožeti zavil na gozdno pot, ki je vodila v Češirk, se mu je zazdelo, da lahko sproščeno zadihla.

III. BIRIČI

Maj je ozlajšal gozdove in travnike, na tisoče in tisoče rož je dehtelo vsepovsod na kukavica je že navsezgodaj veselo prepevala in z veselim žvrgolenjem se ji je pridružil ves ptičji zbor po širnih Češirkovih gozdovih.

Mama Marjeta in Jernej sta večinoma že posadila in posejala vse, kar sta imela v načrtu.

»Saj nama ni skoraj ničesar ostalo, le kako bova dočakala jesen?«

»Bova že nekako, tako pač kakor vsa druga leta. Bo že Bog pomagal! Lani nama je dal Smrekar vrečo žita, da si lahko nesel nekajkrat v mlin v Podlipo.«

»Lepo bi bilo, če bi se tudi letos spomnil na kaj takega.«

»No, da bi nama dajal kar vsako leto, namesto da bi mu midva nekaj dala, ker sva pač v njegovi hiši, tega res ne moreva pričakovati.«

»Drugače pa bi se v njej najbrž naselili rokovnjači, vsaj pozimi bi prav gotovo bilo tako. Saj so baje pri njih tudi ostareli ter ponekod celo ženske in otroci.«

»Le Bog ve, kaj vse se dogaja in bojim se, da bo prišla Božja kazen nad ta svet in bodo poleg krivih trpeli tudi nedolžni. Veš, odkar si mi povedal, da se znajo oglasiti biriči in bi te mi vzeli, vseskozi živim v nekem strahu. Toda zdaj je minilo že štirinajst dni in upam, da so bile to le govorce ali pa se semkaj niti ne upajo. Morda - tako si želim in upam - je bil najin strah nepotreben.«

»Previdnost res ni nikoli odveč... No, jaz grem zdajle domov, da bom skuhala kosilo, nekaj zelja imava še vedno v kadi, tebe pa bi prosila, da odsekaš nekaj fižolovk, čeprav jih bova potrebovala šele v drugi polovici meseca, ko se nama ne bo treba več bati pozebe.«

»Že zjutraj, ko sva šla na njivo, sem se spomnil na to in vzel s seboj sekirico. Kar tamle za njivo, na robu gozda jih bom nasekal; več jih je tam in lepše so kot tiste v gozdu, ki rastejo med velikim drevjem.«

»Letos bom posadila novo sorto fižola. Smrekarica, Tončka mi je odstopila nekaj semena. Pripovedovala mi je, da se je lani njej lepo obnesel, upam, da se bo tudi tukaj. V tisto zatišno lego ga bova posadila in če ne bo dozorel, bom vsaj stročjega lahko skuhala. O kako prav nama bo prišel!«

»Prav, seveda! Tako prav pa prav gotovo ne, kakor tisti srnjak sredi zime, ki si je na skalah, kjer se mu je predrl sneg, zlomil nogo. Presneto sem se moral truditi, da sem ga pritovoril domov in nič manj truda me ni stalo, da sem prepričal tebe, da nama ga je Bog poslal, da sva laže preživela zimo.«

»Še zdaj sem tega mnenja, da bi ga moral dati Smrekarju ali komur že...«

»Že do sem sem ga komaj privlekel v tistem snegu, če bi ga moral še kam drugam, bi na poti prav gotovo omagal in potem ne bi bilo ne mene ne srnjaka.«

»Zdi se mi, da kar precej pretiravaš... A kaj bi zdaj govorila o tem, ko je za karkoli prepozno.«

Šla je, Jernej pa je vzel sekiro in odšel na rob gozda.

»Eh ja, tako se mi pa tudi ne mudi, saj tele prekle ne bodo nikamor pobegnile in fižola tudi ne bova sadila to popoldne. Malo se bom najprej oddahnil, saj me od tega sajenja in sejanja že pošteno boli hrbet. Ne vem, kako lahko mama vse to prenaša, saj nikoli ne potoži.«

Zagledal se je v mlado zelenje in cvetje ter čez čas dvignil pogled še k sinjemodremu nebu, po katerem je južni veter preganjal nekaj osamljenih oblakov, ter opazoval, kako pri tem spreminjajo podobo.

»Ja, spreminjajo se, tako kakor se spreminjajo tudi ljudje in se spreminja svet, le da ta žal veliko prepočasi. Kaj ne bi bilo lepo in prav, če bi sklenili tam nekje na vrhu, na tistem Dunaju ali kjerkoli že, naj gredo v vojsko le tisti, ki jih to veseli. Za to bi bili seveda primerno plačani, vsi drugi pa bi lahko živeli

v miru in tako, kakor bi jim narekovala srce in vest. Morda bo nekoč res tako, toda mi, ki živimo zdaj in tukaj, tega prav gotovo ne bomo dočakali.«

Spet se je zagledal v cvetoči travnik, čez katerega je vodila steza v gozd in dalje proti Rovtam. Tedaj se mu je zazdelo, da se je med drevjem nekaj zabli-skalo. Počasi se je potuhnil za košat grm in napeto opazoval. Že je pomislil, da se mu je najbrž to le zazdelo, ko jih je zagledal. Stopili so iz gozda. Cel trop - kakšnih osem jih je moralo biti.

»Saj drugače se tudi ne bi upali podati na to pot.« je zašepetal in se ritenski umaknil v gozd.

»Če ste mislili, da me boste dobili, ste se pa - vsaj to pot - pošteno zmotili!« Skoraj neslišno se je pomaknil dalje v goščavo in se zaril v goste smrečice, ki so rastle nad prepadom, ki se je končal šele doli v Kolovratku.

»Hoho, tukaj me prav gotovo ne bodo našli... Ampak lepo pa bi bilo, ko bi jih lahko malo prestrašil, da bi si bolje zapomnili tale izlet, ki so si ga danes privoščili. Toda danes so prišli takorekoč nepričakovano in predvsem mama se jih prav gotovo ni nadejala in zato je pač najpomembnejše, da me niso ujeli. Za drugič si bom pa že kaj izmislil, da jim bom pognal nekaj strahu v njihove biriške kosti.«

* * *

Ta čas ko je Jernej tičal v varnem zavetju, pa je toliko več strahu prestajala mama. Ravno je postavila lonec poleg ognja, ko je zaropotalo na pragu.

»Dober dan! Kje pa imate tistega vašega junaka, Jernej mu je baje ime, če se ne motim, « je zarobantil eden izmed biričev, ki je stal na pragu. Videla je, kako je pomignil drugim, da naj obkolijo hišo.

Sprva od strahu sploh ni mogla spregovoriti in zato je oni kar nadaljeval:

»Si se nas ustrašila kaj, mati?! Toda tebi se ne bo prav nič hudega zgodilo in njemu tudi ne, če bo pameten in ne bo poskušal pobegniti. Upam, da ti je jasno, kdo smo?«

»Ja, zdaj mislim, da vem... Sprva pa sem vas imela za rokovnjače« se je znašla, da bi nekoliko opravičila svoj strah.

»No oni so najbrž nekoliko drugačni.«

»Kako pa naj vem... Govorice slišim o teh in onih in kako naj vem, kaj je res in kaj ni.«

»Kaj bi zdaj govorili po nepotrebnem! Kar naravnost ti povem, da smo prišli po Jerneja in za oba, a tudi za nas bo najbolj prav, če kar takoj poveš, kje se skriva!«

»Nič se ne skriva, ker ga ni v hiši, ker ga ni doma. Če mi ne verjamete, če ne zaupate mojim besedam, se lahko sami prepričate; saj ne bo težko preiskati in poobrtniti te revščine.«

»Ja, tako bomo tudi naredili in presneto slabo bo zanj in tudi zate, če si nas skušala zavesti!«

»Kar pričajajte se!«

Poklical je še enega izmed tistih, ki so stražili zunaj, in kmalu sta se lahko pričela, da razen nje ni v hiši nikogar.

»No ja, nisi lagala - res ga ni... Toda kar sama se mi vsiljuje misel, da se družu z rokovnjači, če ni celo že eden izmed njih!«

»Nak, to pa že ni res! In tudi verjamem, da nikoli ne bo! Pošteno živiva, čeprav zelo revno. Saj ste prav lahko videli, da nimava tako rekoč ničesar in živiva iz rok v usta, kakor se reče. Niti živine nimava, saj je tukaj premalo travnikov, da bi jo lahko redila. Le dve kozi meketata v tistem prostoru, ki mu pravim hlev.«

»No ja, videli smo... Pa kako, da sta potem sploh tukaj?«

»Zato ker smo nekoč mislili, da nas bo več! Toda moj mož, Jernejev oče, je zbolel in umrl in tako smo ostali samo trije: jaz, hči Anka in sin Jernej.«

»Ha, hči! Saj ona bi bila lahko zate rešitev! Le zakaj se ne preseliš k njej v Logatec? Kolikor vem, je tam poročena. Otroke bi ji lahko varovala...«

»Le kaj naj bi počela tam? Tudi tam namreč vlada revščina in skupaj živijo z moževimi starši... Naj jim mar še jaz delam stroške?«

»In vendar bo nekam le treba, zakaj Jernej bo moral obleči vojaško suknjo. Sicer pa: ali ti zdaj sploh kaj pomaga?«

»Če mi pomaga, vprašaj! Pomaga, kolikor največ more, in to tako, da mi pomaga pri delu, da skrbi za kozi, da nista lačni, pa za drva in še marsikaj. Največ pa je vredno to, da hodi v dolino k temu ali onemu kmetu, da dobi tam za plačilo kakšen kos kruha, merico žita, ali kar pač imajo. Ja ja, s tem nekako preživiva v neugodnih časih, kakor so sedaj.«

»Tak občutek imam, da se ti v bližnji prihodnosti ne obeta prav preveč brezskrbno življenje, zato bo najbolje, da še enkrat resno premisliš o svojem odhodu v Logatec. Ja, Jernej pa se itak mora čim prej zglasiti.«

»Kakor se bo sam odločil, dovolj je star...«

»Kaj, tole se mi upaš reči - rokovnjačica!«

»Čeprav si birič, nekaj olike bi pa le moral imeti! Še nihče mi ni rekel, da sem rokovnjačica in niti na misel mi ni nikoli prišlo, da bi to postala. Krav pa tudi nisva skupaj pasla, kolikor se spominjam...!«

»No no, vas bom pa vikal, čeprav se mi to nekako upira. Ja no, Jernej pa le naj pride lepo v Logatec, da ga nam ne bo treba loviti po teh gozdovih, kjer se skrivajo razni rokomavhi. Ha, saj gotovo veste, da tile vaši kraji niso na najboljšem glasu. Razni ljudje živijo in se potikajo okoli in večina izmed njih si je že davno zaslužila, da se jim natakne vrv okoli vratu. Še veseli bi morali biti, da bi se Jernej rešil teh slabih zgledov in vplivov.«

»O, kolikor je meni znano, tudi vojaki ne slovijo po svoji morali in poštenosti; marsikaj sem že slišala o njihovih navadah in razvadah.«

Naredil se je, kakor da ni slišal teh njenih besed. Čez čas je z dokaj ostrim glasom dejal:

»No, navsezadnje pa me, nas, niti ne zanima, kako se boste znašli v prihodnosti, tu smo pač le zaradi Jerneja in vaše naloga je, da ga pregovorite, da ga čim prej zagledamo v Logatcu. Ne bi radi še enkrat hodili tako daleč in v take nevarne kraje. Ja, prav gotovo se tukaj pogosto oglasijo?«

»Kdo pa?«

»Kdo vendar, rokovnjači!«

»Zakaj pa naj bi se zadrževali tukaj, kaj pa naj dobijo v tej hiši? Prepričali ste se lahko, da nimava nič takega, kar bi jim lahko prišlo prav.«

»Kaj pa če občasno celo kaj prineso, prineso kaj takega, kar lahko pride prav vama? Kar misliti si ne morem, da se ne bi tukaj gredli, ko pride zima... No, vsaj vidite jih večkrat, mar ne?«

»Zlagala bi se, če bi rekla, da jih še nisem videla. Kaj pa navsezadnje morem, če jih pot zanese tu mimo? Naj jih mar kar s prekleto naženem; saj niso otroci, da bi si to upala. In če bi se potem ponoči vrnil in mi v zahvalo podtaknil rdečega petelina? Bi morda vi to preprečili in me varovali?«

»Ha, mi imamo veliko bolj potrebnega in pametnega dela...«

»Seveda, loviti ljudi zato, da umirajo po tujih deželah in niti ne vedo zakaj.«

»Presneto oster jezik imate, kar vam utegne še narobe hoditi. Toda Jernej bi jih pa le lahko nagnal.«

»S čim pa? Kaj mislite, da hodijo oni naokoli praznih rok in zbežijo že, če nekdo nad njimi malo močnejše zavpije.«

»Saj, no... Morda bo pa kar držalo, kar pravite, toda to je le začasno...«

»Prav vse na tem svetu je le začasno; toda da se bi utegnilo kaj kmalu nekaj spremeniti, pa za zdaj še prav nič ne kaže.«

»Ob kakšnem času pa ste jih ponavadi videli iti tukaj mimo? In da so morda celo potrkali na vrata?«

»Kaj vem... O tem res nisem razmišljala, toda zdi se mi, da je bilo to ponavadi takole sredi dneva. Enkrat se spomnim, da sem slišala, kako je prav takrat v Smrečju zvonilo poldne...«

Zdaj se je Marjeta domislila, da bodo morda odšli hitreje, če jih bo še nekoliko prestašila, zato je nadaljevala:

»Ponavadi jih je bilo kakšnih deset, če se prav spomnim... Gotovo so bili med njimi tudi taki, ki so vedeli, da nimajo pri nas kaj dobiti.«

Nemirno se je zganil, stopil na prag in dejal drugim, da naj dobro pazijo, da se ne bi odkod pojavili kakšni sumljivi ljudje, in če se že bi, naj ga o tem takoj obvestijo. Spet se je obrnil k Marjeti in rekel:

»Nimamo časa, da bi se tukaj ne vem koliko časa zadrževali in čakali na Jerneja, za katerega itak ne moremo vedeti, kdaj pride...«

»Saj tudi jaz ne vem...«

»Takole bom dejal: Čim prej, najkasneje pa jutri, naj se zgasi na županstvu v Logatcu, če hoče vam in sebi dobro! Če ga ne bo, se bomo vrnil, toda potem bomo drugače zaplesali!«

Že je prišel do vrat, ko se je še enkrat obrnil in rekel:

»Drugače bi bilo, če bi bila tukaj kmetija in ne le uboga bajta. Potem...« Zazdelo se ji je, kot da ji hoče še nekaj povedati, toda že je stopil čez prag in pomignil drugim. Kmalu so izginili med grmovjem, od koder so prišli.

Čez kakšno uro se je vrnil Jernej.

»Kmalu sem se naveličal tičati v tistih smrekicah in sem se previdno približal hiši. Videl sem, kako so odhajali, toda bal sem se, da imajo morda za bregom kakšno ukano in bi se znali po ovinkih vrniti in me ujeti.«

»Mislim, da jim kaj takega niti na misel ni prišlo. Veš, nekoliko sem jih prestrašila, češ da občasno vidim rokovnjače, in zdi se mi, da je to kar precej pospešilo njihov odhod.«

»Saj jih res vidiva, čeprav ne prav pogosto, saj nimajo te navade, da bi se preveč razkazovali. Raje vidijo, če čim manj ljudi ve, kje se zadržujejo.«

»Ja, zdaj so biriči odšli, toda naročili so, da moraš priti sam v Logatec.«

»Tak občutek imam, da tega ne bodo tako kmalu dočakali!«

»Grozili so, oziroma grozil je, da se bodo v nasprotnem primeru vrnili.«

»Grozijo, seveda grozijo, toda prepričan sem, da bodo presneto premislili, preden se bodo znova podali na to pot. Neznansko se bojijo rokovnjačev, celo bolj, kot bi človek pričakoval. No, drug drugega se bojijo in najbrž je tako še najbolje, vsaj za naju.«

IV. NA BEGU

Čeprav Jernej ni kaj prida verjel in zato tudi ne pričakoval, da bodo biriči znova obiskali Češirk, se je to le zgodilo.

Lepega dne - v začetku junija je bilo - je Jernej pokosil nekaj trave okoli hiše, da jo bo imel pozimi za kozjo krmo.

»Jutri bo že suha, če bo le vreme zdržalo.«

»Lepo kaže, seveda pa se popoldne lahko pojavi kakšna nevihta ali ploha in nama prekriža načrte; no, vsaj za kakšen dan.«

»Sinoči sva se pogovarjala, da bi se bilo dobro oglasiti pri tistih sorodnikih tam poleg Rovt. Bolj premožni so od naju in sporočili so, naj se eden izmed naju, če že ne oba, oglasi pri njih.«

»Nekaj žita hranijo za naju. Zelo prav bi nama prišlo in če si ne bi pred dnevi zvila noge...«

»Vem, da ti še nekaj časa ne boš mogla na daljšo pot; toda če skočim tja jaz sam...?«

»Ne vem, ali bi bilo to pametno... Mogoče je, da bi se kje tam okoli zadrževali biriči in ti bi padel v njihovo zasedo.«

»Tvoja skrb je popolnoma nepotrebna. Res je, da so tudi v Rovtah polovili nekaj fantov, toda že nekaj dni jih baje ni več videti. A vseeno bom previden, da me ne doleti kakšno presenečenje.«

»Kdaj pa bi šel na to pot?«

»Kaj vem... Ha, pravzaprav pa - zakaj bi odlašal? Saj si zjutraj potožila, da sploh ne veš, kaj naj daš v lonec za kosilo. Če grem tja kar takoj zdajle, bi na večer odnesel žito v mlin v Podlipo.«

»Ja dobro bi že bilo, toda res moraš biti previden, zakaj v strahu bom živela, vse dokler te ne bom spet zagledala. In povej jim, da jih lepo pozdravljam, da bi šla rada s teboj, če me ne bi bolela noga.«

Ni si ogrnil suknjiča, saj je bilo toplo in prav nič ni kazalo, da bi se vreme spremenilo.

»Do opoldne bom že nazaj!«

Počasi in previdno je hodil po stezah in gozdnih poteh in nekako na pol poti je že bil, ko je zaslišal glasno govorjenje. Obstal je in prisluhnil.

»Ne, to niso gozdni delavci...«

Neprijetno ga je spreletelo, ko je spoznal, da so to najbrž biriči. Skril se je za grmovje in kmalu jih je zagledal, kako so prišli izza ovinka. Glasno so se pogovarjali, kakor da si s tem dajejo korajžo, ki jim je najbrž tedaj, ko so vstopili v gozd, precej splahnela.

Pomislil je, da se jim mora navsezadnje le zahvaliti za to njihovo žlobudranje, ker je malo prej že pomislil, da se nima česa bati in da lahko hodi popolnoma brezskrbno.

»Kam neki gredo?« je zašepetal in se še bolj prikril.

»Malo manj glasni bomo morali biti, da nam je ne bo spet popihal, « je rekel tisti, za katerega se mu je zdelo, da je njihov vodja.

»Eh, do tja je še precej daleč in tako mislim, da nas prav gotovo ne pričakuje, ker smo toliko časa odlašali s svojim obiskom.«

»Ha, v tej divjini nikoli ne veš, za katerim parobkom te čaka kakšno presenečenje. Prav nič me ne veseli, da bi mi kakšen rokovnjač odrobil glavo, in to zaradi tistega potegona, ki je najbrž eden izmed njih ali pa vsaj njihov prijatelj in zaupnik. Kaj praviš, če bi se malo odpočili, preden se podamo v ta že dolgo načrtovani lov?« je menil tretji.

In tako so tudi storili. Posedli so na rob ob poti in nekaj časa molčali.

Zdaj se Jernej seveda ni smel niti premakniti, ker bi ga šelestenje izdalo. Pomislil je, da bi bilo za biriče preveč lepo, če bi ga ujeli že na pol poti in jim tako sploh ne bi bilo treba nadaljevati poti, ki jim - kakor je lahko slišal - ni preveč dišala.

Noga mu je začela dreveneti in skušal jo je malo premakniti. Toda ko je to tudi naredil, je počila suha vejica in biriči so skočili kvišku.

Zdaj me pa imajo, je strahoma pomislil in nepremično obležal, misleč, da bodo morda pomislili, da je kakšna žival.

Tedaj pa se je zgodilo nekaj, kar je presenetilo njega in biriče. Po stezi, po kateri je prej prišel Jernej, je zdaj pritekel zajec in jadrno odskočil vstran, ko je zagledal biriško družino.

»Hahahahaha!« se je na ves glas zasmel najstarejši med njimi. »Strah ima pa res velike oči! No, v tem primeru le ušesa. Če bomo kar sedeli in poslušali, kje bo kaj zašelestelo, potem danes ne bomo videli Češirka, kaj šele da bi prijeli tistega pastirja ali kar je že.«

»Ker smo že vstali, se pa kar odpravimo dalje; prej ko bo tole za nami, bolj srečnega se bom počutil. Ampak odslej ne maram več slišati nobene besede, da ne bo vedel že pol ure prej, preden bomo tam, da prihajamo, « je rekel njihov vodja. »Ti, Marko, ki najbolje poznaš to pot, pojdi naprej!«

Odšli so, Jernej pa je za vsak primer le še nekoliko počakal v svojem skri-vališču. Ko pa se mu je zazdelo, da morajo biti že precej daleč, se je dvignil, se najprej pošteno pretegnil in potem zamrmral:

»Ho, tak občutek imam, da me boste tudi danes zaman iskali. Res, moja pot ste prekrizali... Hja, morda pa tudi ne! Ta čas, ko se boste klatili po gozdu

in opazovali Češirkovo kajžo, bom jaz lahko v miru obiskal svoje sorodnike in se z vrečo na rami po drugi poti odpravil proti domu, da se ne bi spet nepričakovano srečali. Haha, danes se ne bomo več srečali, toda kaj se ve, morda pa kdaj drugič. Toda poskrbel bom, da bo tisto srečanje za vas čim bolj neprijetno!»

Dosedaj še ni premišljeval o tem, kakšno srečanje naj bi jim nekoč pripravil, toda potolažil se je, češ da bo zato še dovolj časa. Zdaj se je že popolnoma zatrdno odločil, da ne bo oblekel vojaške suknje in se bo raje skril, kadar bodo biriči tako korajžni, da se bodo upali sprehoditi do Češirove hiše.

In tako se je namesto proti domu odpravil proti Rovtam.

* * *

Kar precej časa so se biriči zadrževali ob robu gozda, preden so se upali stopiti na plano. Šele ko so se prepričali, da pri hiši ni nikogar razen Marjete, so se za to odločili.

Zdrznila in ustašila se je, ko jih je nenadoma zagledala, toda ni jim tega pokazala, in ko so prišli do nje, jim je celo prijazno odzdravila.

»Danes se pa vam kar dobro suši, kajne?«

»Ja, dan je res kakor nalašč za kaj takega!«

»Ste pa še korenina, da ste kar sami toliko pokosili.«

»Jernej mi je pokosil...« Utihihnila je, saj je spoznala, da so ji besede ušle, da se je zagovorila.

»Aha, sušiti pa vam ne pomaga, tako je videti. Je nas morda opazil in pobegnil v hišo?«

»Kako pa naj pobegne, če ga pa sploh ni doma.«

»Ga ni doma? Torej je pri tisti drhali, pri rokovnjačih?«

»Kaj mar mislite, da sta samo ti dve možnosti? Včasih gre v dolino, kakor sem vam že zadnjič povedala. Pa tudi svoje opravke ima...«

»In prav ti opravki bi nas utegnili najbolj zanimati. Saj si kar mislimo, kakšni vse bi utegnili biti...«

»Vi si pač lahko mislite kar koli, jaz pa dobro vem, da se ne ukvarja z ničemer nepoštenim in midva se prav tako bojiva rokovnjačev in njihovih pomagáčev...«

»Kot mi ste hoteli reči? Toda prav kmalu se boste lahko prepričali, da ni tako in da bomo vsak čas obračunali in pometli s to golaznijo, ki se klati tudi okoli vas.«

»Ne vem, kako in kje se klati in me to tudi ne briga; manj ko človek ve, bolje je zanj.«

»Ja, ampak trenutno bo pa za vas najboljše, če nam poveste vse, kar vam je znano. Kdaj, ob kakšnem času in kolikokrat vas obiščejo - seveda, najbrž le nekateri izmed njih. Pozimi so vama prav gotovo delali družbo.«

»Lahko se prepričate, da v najini bajti - sicer pa niti ni najina, ampak Smrekarjeva - ni pretirano veliko prostora. Govori pa se, da jih je kar lepo število.«

»A tako se govori...? Prav gotovo jih često vidite?«

»Ja, tako sem prepričana, da imajo tamle spodaj svojo stezo. Občasno sem tam že videla neznane ljudi. Toda od tod vodi tudi naša pot do sosedov, do

Jerebovih in še dalje v dolino, v Podlipo. Ja, Jerebovi me, no, naju včasih obiščejo, tudi prinese mi kakšno stvar, saj imajo kmetijo, midva pa...»

»Kdaj pa ponavadi pridejo?«

»Takole, kako naj rečem, bolj zgodaj dopoldne, ko še ni strahu, da bi naleteli na rokovnjače, za katere se ve, da niso ljubitelji zgodnjega vstajanja. Šele takle čas...«

»Se pojavijo?«

»No ja, najbrž bo to vsaj deloma držalo, in to le za kakšen lep dan, saj v dežju nihče rad ne šari po grmovju.«

Marjeta je napeljevala pogovor tako, da bi jih vsaj nekoliko prestrašila in se jih tako čim prej znebila. Res je lahko videla, kako so se spogledali in potem je tisti, ki jih je vodil - Krištof so ga klicali - dejal:

»Nimamo časa in potrpljenja, da bi se v nedogled zadrževali tukaj, zato kar pokličite Jerneja, da bo šel z nami; drugače ga bomo odslej tudi uradno imeli za begunca in skrivača, če ne še za kaj hujšega.«

»Nimam tako krepkega glasu, da bi me lahko slišal, kjer koli že je. Ja, v hišo pa lahko pogledate in se tako prepričate, da se tam nihče ne skriva.«

»Le poglejta!« je naročil najmlajšima dvema in lahko je videla, da sta ga le nerada ubogala.

»Res, nikogar ni notri, niti ne kaj takega, da bi si lahko pripravili malico.«

»Kje je torej ta potepin?« je Krištof še enkrat zarohnel nad Marjeto.

»No morda pa prav sedaj prihaja, zakaj zdi se mi, da se je tamle doli nekaj premaknilo.«

»Nikogar ne vidim...«

»Morda je z njim še kdo od Jerebovih? Toda čudno, da bi takle čas...!«

»Nikogar ni ven iz tistega drevja in grmovja.«

»Morebiti nas je zagledal ali so vas zagledali in se boje, da ste morda rokovnjači. Ja, mogoče pa - Bog nas tega obvaruj!«

»So oni, kajne?«

»Ne vem, le kako naj vem...«

»Če so, potem se nam nič dobrega ne obeta.«

»To je že res, toda ne samo meni...«

»Povejte Jerneju, da ima jutri še zadnjo možnost, potem bo pač druga pesem! Upam, da razumete, na kaj mislim!«

Tiho in brez pozdrava so odšli.

Seveda se Jernej z njimi ni srečal in zvečer je odnesel žito v mlin v Podlipo.

* * *

Na nedeljo, petega septembra, leta 1830 so v Podlipi pripravili blagoslovitev nove cerkve. Blagoslovil naj bi jo ljubljanski škof Alojzij Wolf. Tudi mama Marjeta se je odločila, da se bo udeležila te redke in izredne slovesnosti.

Dan prej, v soboto, je rekla Jerneju:

»Boš šel tudi ti z mano?«

»Ja, rad bi bil tam, toda sam ne vem, kako bi, ker se bojim, da bodo tam tudi biriči... Ne bi rad, da bi me ujeli zdaj, ko me imajo za skrivača, in tako niti ne vem, kaj bi se zgodilo z menoj.«

»Ja, hudo je, vem... Veš, Jernej, morda se jaz še bolj bojim kakor ti. Po dnevi, ko si v gozdu, sem še kar mirna, toda kadar ponoči spiš doma, in to je večina noči, vedno vsaj z enim ušesom prisluškujem, če bo kaj zaropotalo ali bo kdo potrkal na vrata.«

»Vem, da je težko tudi zate in res ne vem, kaj storiti. Veliko sem že premišljeval o tem, da so bili tile kraji vedno nekam nemirni in nevarni.«

»Kaj jaz vem, Smrekar, Tone bi vedel o tem kaj več povedati. Toda toliko pa le vem, da je v prejšnjih časih, ko doli na ravnini še ni bilo ceste, peljala tukaj čez Smrečje tovarna pot iz Trsta in dalje proti Selški dolini in čez Karavanke do Dunaja. Ja, veš, tam, kjer danes stoji smreška cerkev, so prvo kapelico postavili prav ti tovarniki, in to v zahvalo, ker so se večkrat izognili razbojnikom, ki so jih često čakali ob njihovi poti. Veš, že v trinajstem stoletju je to bilo in od tedaj je tukaj doma čaščenje Matere Božje. Kasneje so sezidali cerkev, ki je sprva spadala celo pod pražupnijo Šentvid in kasneje pod Polhov Gradec. Potem je vse to ozemlje pripadlo samostanu v Bistri. Ko pa je cesar Jožef samostan razpustil, je Smrečje pripadlo šentjoški župniji in tako je še sedaj.«

»Tudi v Podlipi imajo svojo lokalijo...«

»Ja, pod dekanijo Vrhnika spada in prav zato so še povečali svojo cerkev. Jutri jo bodo blagoslovili.«

Pa se je naslednji dan Jernej le odločil, da gre z mamo v dolino.

Lep dan je bil, Jernej pa z njim ni bil najbolj zadovoljen.

»Saj ne morem reči, da Podlipci niso veseli tega vremena, toda meni ni najbolj pogodu. Veliko ljudi bo tam in marsikdo se lahko pomeša med množico; tudi taki, ki tam ne bodo zaradi slovesnosti, « je dejal, ko sta bila že med zadnjimi drevesi na hribu nad vasjo.

»Mama, ti kar pojdi naprej, da ne boš zamudila, jaz se bom prej še nekoliko razgledal po okolici. Če bo kje kaj sumljivega, se bom raje vrnil. Tukaj me pač vsi poznajo in zato...«

Po ovinkih se je približal vasi in kmalu je lahko videl, kako so iz lesene hiše, kjer so točili pijačo, stopili biriči.

»Teh pa res nikoli ne mnjka tam, kjer jih človek pričakuje ali pa tudi ne. Sicer so tile prav gotovo z Vrhnike in ne iz Logatca, toda kako naj vem, da se niso med sabo dogovorili in pogovorili. Nak, ne bom tvegala, da bi jim prišel v roke. Več jih je, jaz pa sem sam... Nak, nihče ne bo nagrajen za to, da bi jim prišel v roke; te sreče jim res ne privoščim, sebi pa še manj. Morda bi me med množico res ne prepoznali, toda prav lahko bi me kakšen domačin, ki bi si zaželel Judeževih grošev ali pa bi se želel prikupiti nekomu, ki se ga boji...«

Počasi in previdno je hodil nazaj proti domu in bilo mu je hudo, ker ni mogel z materjo v vas. Pa čez čas je zamahnil z roko in si zabrundal pesmico, tako značilno za te kraje:

»Pol biričev, pol tatov...«

Nad pokrajino pa je sijalo sonce! In sijalo je enako na biriče kot tudi na tatove.

Jernej pa kakor da ga ne vidi. Legel je na posteljo in se pokrila čez glavo.

V. NA TUJE PA ŽE NE GREM

Zima je bila tisto leto zelo radodrna s snegom. Več kakor pol metra ga je bilo na jasah okoli Češirkove hiše. A kakor da to še ni bilo dovolj. Čez nekaj dni je začel padati še mrzel dež in okoval drevje v leden in težak oklep, da se je polomilo ali celo podrlo marsikatero drevo.

Marjeta in Jernej sta bila tako rekoč skoraj odrezana od sveta. To jima je bilo po eni strani kar prav, saj če onadva nista mogla nikamor, tudi drugi niso mogli do njiju; tako je bil Jernej lahko doma ne samo ponoči, marveč tudi podnevi.

»Niti pomisliti ne maram, da bi odšel nekam na tuje; kar zadovoljen sem s tole skromno streho. In sedajle sredi zime, ko tako rekoč ni prehodna nobena pot, lahko rečem, da mi je dobro in niti nimam kakšnih posebnih želja. Seveda, Majdo bi že rad obiskal, toda treba bo počakati na pomlad. Vsaj za veliko noč bi rad šel k njej po pirhe. Ja, tale zima je poskrbela, da so ostali biriči v svojem zimskem bivališču in prav tako rokovnjači v svojem brlogu, kamor so si še ob pravem času nanosili dovolj hrane.«

»Vesela sem, da tudi nama ni treba stradati, da imava vse, kar nujno potrebujeva. Toda če se bo ta zima vlekla le predolgo, potem... Ali pa če se zgodi, da kdo od naju zboli, česar naju Bog obvaruj, potem... No, kaj potem?«

»Ne misliva na to, mama! Neka rešitev bi se najbrž že našla, tako upam!«

»Da, ti se vedno zanašaš na to, da bo že nekako. Tudi jaz sem se včasih, pa me je potem življenje poučilo drugače.«

»Kako, mama?«

»Kako, sprašuješ? Glej, polna načrtov sva bila s tvojim očetom, mož mi je pogosto pripovedoval, kako bo iztrebil čim več tega grmovja, da bova imela več senožeti in njiv; toliko, da bo dovolj krme tudi za kakšno kravico in dovolj hrane za najine otroke. Pa sva dobila le tebe in Anko, potem pa je zbolel in je moral umreti. Hudo je bilo, in če mi ne bi pomagali Smrekarjevi in Jerebovi, bi prav gotovo že odšla za njim. V Rovtah je pokopan in le poredko lahko obiščem njegov grob. Spadava pač pod Rovte, tak je kataster ali kakor že pravijo tisti knjigi, kjer imajo vse zarisano in zapisano.«

»Kje pa si se ti, mama, naučila brati in pisati?«

»Jernej, tvoj oče me naučil. Nekaj časa je bil pisar v nekem uradu, ne spomnim se več, kje je to bilo. Dva prsta sta mu manjkala na desni roki in zato mu ni bilo treba k vojakom. Oh, nekoč sem celo posumila...«

»Da si jih je morda sam odsekal ali pa mu jih je, na njegovo željo, kakšen drugi.«

»Ne moreva in ne smeva o tem soditi, saj ne moreva vedeti, kakšna je prava resnica. O tem nikoli ni maral govoriti in zato tudi nisem hotela drezati vanj.«

»Veš, jaz kaj takega že ne bom naredil, raje se skrivam, pa magari toliko časa, da bom za vojaka že prestar in tako zanje ne bom več zanimiv.«

»Daleč je še to in jaz tega ne bom dočakala. Ja, če ne bi bilo tebe - veš, zate me skrbi in le zaradi tebe bi želela živeti še nekaj časa, drugače pa... Da

bi le v miru in spravljena z Bogom umrla, le to si želim. Vsak dan molim, da bi se mi ta želja izpolnila.«

»Oh, mama, le kaj bi sam?!«

»Saj imaš Majdo, upam, da bosta našla pravi način, kako in kje si bosta spletla svoje gnezdo, da bo varno in udobno.«

»O tem veliko premišljudem, in bolj ko mislim, manj vem in čedalje bolj ugotavljam, da nama časi niso naklonjeni in da bi najbrž morala živeti v neki daljni prihodnosti...«

»Za katero pa tudi nihče ne more vedeti, kakšna bo. Lahko se zgodi, da bo še bolj temna in grozeča in nenaklonjena preprostim in revnim ljudem, kakor je sedANJI čas.«

»Tudi to je mogoče...«

»Seveda je mogoče, zakaj noben čas ni tak zaradi časa samega, temveč zaradi ljudi. Ljudje so namreč tisti, ki drug drugemu delajo težave in gorje; posebno pa še tisti, ki naj bi najbolj skrbeli za ljudski blagor. Vedno nove vojne si izmišljajo, da bi zadostili svoji častihlepnosti in si podredili čim več ozemlja, tujega ozemlja. Seveda, njim ni treba v boj, v dež, sneg in blato, v smrt! Na toplem živijo in razni služabniki skrbijo za njihovo udobje.«

»Krivice so na svetu...«

»So bile, so in bojim se, da jih niti v prihodnje ne bo manjkalo. Žalostno je to, toda včasih premišljudem, da je človek dostikrat še slabši od zveri, slabši od volka, ki se občasno priklati, posebno takole sredi zime, tudi pred naš prag. Zver si vzame samo toliko plena, kolikor ga potrebuje za svoje preživetje; človek pa več ko ima, več si želi - vsaj zelo veliko je takšnih.«

»Mislim, da so tudi naši oblastniki taki. Ni jim dovolj domača zemlja, njihova domovina, še tujo si hočejo podjarmiti. Tam po Italiji se morajo vojskovati naši fantje, namesto da bi služili vojake tukaj doma in skrbeli, da bi ljudje lahko živeli v miru in brez skrbi pred raznimi nepridipravi, ki jim delo smrdi kakor gnila goba in ne ločijo mojega od svojega!«

»Ja in vse to lahko pripovedujeva le drug drugemu; kje v javnosti si tega res ne bi upala. Nikoli namreč človek ne more zagotovo vedeti, čigava so tista ušesa, ki te poslušajo, in komu bodo tvoje besede, morda celo namenoma izkrivljene, posredovane.«

»Zdajle je, vsaj tu pri nas, žal res tako, da ni zdravo in pametno kaj reči ne o enih in ne o drugih, še manj pa se jim kako drugače upreti. Lani baje Smrekar ni ubogal nekega ukaza o zvonjenju in zdaj ima zaradi tega večje dajatve, saj mu ni več priznan status zemljaka.«

»Kdor molči, ta vsem odgovori; tako sem vedno rekla in se po tem tudi ravnala. Govorim le, če me kdo kaj vpraša, pa še tedaj raje dvakrat premislim, kar potem enkrat povem. Seveda, če sva sama, potem se mi včasih le odveže jezik, da se tako nekako rešim vsega, kar se nakopiči v meni. Veš, kar nekam laže mi je, ko povem vse, kar mislim, vse, kar se mi zdi, da ni prav; čeprav vem, da se ne bo zaradi tega prav nič spremenilo.«

»Saj sem tudi jaz tak...«

»Vidiš in zaradi tega bi ti svetovala, da se kmalu oženiš, da ne boš sam, ko me več ne bo; tako se boš imel tudi potem s kom pogovarjati in boš imel ob sebi človeka, ki mu boš lahko zaupal.«

»Hja no, veš, mama, tako upam, da bova midva še dolgo skupaj... Toda oženil bi se, imel sem ta namen in ga imam še; le tako čudne slutnje imam, da se morda to ne bo nikoli zgodilo... Veš, tole, da se moram skrivati - no, ne vem, kako bo ona to sprejela ali pa se je morda že odločila... Kakor hitro bo to mogoče, da se bo dalo priti k njej, bom to naredil in vsaj nekoliko še upam, da najdeva neko rešitev. Slutim, da bo moje nadaljne življenje veliko odvisno od njene odločitve, od njenega ravnanja.«

»Če je taka, kakor si mi pripovedoval, gotovo lahko upaš - čeprav, no...«

»Kaj, mama?«

»No, zgodilo se je že, da je bil ta ali oni razočaran, ker je vse svoje načrte povezoval in navezoval le na eno osebo. Veš, tako ti rečem, da človeka ne sme zlomiti, tudi če doživi kaj takega.«

»Zdaj še ne premišlujem o tem, ker ji še vedno zaupam. In njeni domači so poštene ljudje, tako sem jih ocenil že pri prvem obisku. Glej, mama, mnogo ljudi pa je zaradi vseh nevšečnosti, ki jih vsakodnevno doživljajo, precej, kako naj rečem, no, nekako brezbriznih in celo odklonilnih do dela in dobrega. Veliko je vdanih pijači, posebno doli v dolini, a tudi v tej okolici ni nič bolje, posebno v Lavrovcu.«

»Ja, ja, najbolj žalostno pri tem pa je to, da ob takih ljudeh, ob takih starših najbolj trpijo njihovi otroci, ki so največkrat prepuščeni sami sebi. Morda je tudi to pretirano uživanje alkohola krivo, da je v dolini toliko bolezni, posebno jetike, in gre veliko ljudi v prerani grob.«

»Tudi veliko majhnih otrok umre, še preden naredijo prve korake, a tudi kasneje...«

»Če bi država namenila toliko denarja za izboljšanje zdravstvenih in higienskih razmer, kot ga nameni za razne vojne pohode, bi bilo gotovo drugače, « je dejala Marjeta.

»Ljudi bi bilo treba vzgajati v dobrem, posebo otroke, ki sedaj nimajo tako rekoč prav nobene prihodnosti.«

»Ja ja, posebno otroke! Veš, starega človeka je težko predruščiti in prevzgojiti, v svojih navadah tiči in niti ne razmišlja veliko, da bi moral in da bi lahko živel drugače. Saj gredo ljudje ob nedeljah v cerkev in slišijo tam marsikaj dobrega in vzpodbudnega; toda preveč je takih, ki so prepričani, da to velja le za druge, zanje pa ne. In tako si še dalje kvarijo zdravje s tistim nesrečnim žganjem in seveda dajejo slab zgled svojim otrokom, ki jih skušajo čim prej posnemati. Tako se vleče ta nesreča iz roda v rod in tako otroci že ob rojstvu nosijo v sebi strup.«

»Tudi žganje, ki ga pripravljajo in prodajajo na Plačurnici, je bolj strup kakor pijača; le za dobiček, ki ga imajo pri tem, jim gre, za ljudi, ki se s tem zastrupljajo, pa jim ni mar.«

»Prav imaš, Jernej! Toda če pošteno in trezno premisliva - kaj navsezadnje žene ljudi, da tako segajo po pijači? Lahko rečeva, da je za to veliko, morda največ krivo slabo življenje, negotovost, strah, kaj bo jutri, in često pomanjkanje

hrane. Prepričana sem, da marsikdo zlije vase tisti strup, da nekako pozabi na vse težave; sčasoma pa se na to navadi in potem ne more, ne zna več iz tega, ker ni roke, ki bi ga potegnila iz močvirja, ali pa jo morda sploh ne želi videti in jo zavrača, ker mu pač nekako ugaja, da živi v omami...

Vesela sem, da ti nisi podlegel tej skušnjavi, čeprav si se znašel v težavah. Veš, Jernej, pijača ne reši ničesar, ne razvzolja nobene zanke, le še poslabša vse skupaj, saj človek z njo le poriva svoje težave nekam v prihodnost. Res, otroci so tisti, ki zaradi tega največ trpijo, čeprav so najmanj, pravzaprav nič krivi.»

»Slišal sem, da se tudi v divjih rokovnjaških zakonih rodijo otroci; le kakšni ljudje bodo postali, ko odrastejo?«

»Smrekar mi je na štiri oči pripovedoval, da baje pripravljajo ali pa se o tem šele pogovarjajo, nekakšna zavetišča za te otroke. Toda kdaj bo to, če sploh bo...?«

»Jaz mislim, da bi bilo bolje, če bi ljudem vsaj malo olajšali življenje, skrajšali ali sploh odpravili obvezno vojaško službo, odpravili destino ali jo vsaj zmanjšali in poskrbeli, da razni roparji ne bi jemali ljudem še tisto malo, kar jim pusti gosposka. Doli po Dolenjskem, kjer je že itak velika revščina, baje strašijo ljudi celo roparji iz Bosne. Ja, naši fantje pa se bojujejo in umirajo po tujih bojiščih in daleč od doma ter še za razne dvomljive koristi. Da bi jim dali možnosti, da bi zavarovali svoje ljudi, nak, tega pa ne!«

»In veš, tu imamo še srečo, da ne živimo ob kakšni prometni cesti, po kateri potuje vojaštvo v tuje kraje in jih morajo ljudje prenočevati in hraniti in so jim tako v veliko napoto in nadlego, da o stroških raje ne govorim.

Revež ostane revež, pa naj dela, kar hoče; vsaj za zdaj je tako. Toda upanja ne smemo izgubiti, časi in ljudje se spreminjajo in morda, če ne jaz, vsaj ti lahko dočakaš leše dneve.«

»Prav veliko upanja nimam, veš, mama, ker ne kaže na kakšne hitre spremembe.«

»Tò je res! Toda kadar divja neurje, prav nič ne kaže, da bo prenehlo, in vendar se zgodi, da se tako rekoč nenadoma pokaže jasno nebo in posije sonce na rosno in nemalokrat tudi ranjeno pokrajino.«

»Naj se zgodi kar koli, jaz sem se že odločil, da se ne bom vojskoval po tujih deželah zato, da bi bili tamkajšnji ljudje sužnji tistih, ki so začeli to vojno. Prav gotovo si tudi oni želijo - enako kakor mi - da bi živeli svobodno in si sami krojili svojo usodo. Skrival se bom, dokler bo pač treba in skušal tebi pomagati, kolikor bom največ mogel.«

»Težko bo, toda kakor koli človek razmišlja, nobena pot, ki se odpira pred nama, ni in ne bo lahka! Bog nama pomagaj, da bi si izbrala pravo!«

VI. SREČANJA

Biričem ni nič kaj preveč dišalo, da bi se po gozdovih okoli Češirka podili za Jernejem, saj so bili prepričani, da bi bil njihov trud brezuspešen. Še manj pa jih je to delo veselilo zaradi tega, ker so se bali, da pri tem ne bi naleteli na rokovnjače, ki so v teh gozdovih prav gotovo veliko bolj domači in vedo za vsak grm in stezico ter bi jih prav lahko zvalili v kakšno past.

Rodila se je že druga pomlad, odkar je Jernej živel na pol doma, na pol pa v gozdu. Seveda, veliko noči je spal doma, saj je bil prepričan, da biričem ponoči niti na misel ne bo prišlo, da bi rinili v goščo, kamor se tako rekoč še podnevi niso upali.

Tudi ta večer, tisti teden po veliki noči je bilo, sta z mamó Marjeto sedela v kuhinji in se pogovarjala.

»Ha, nocoj se res počutim popolnoma brezskrbno, saj zunaj divja pravo pomladansko deževje, ki bo opralo vso tisto nesnago, ki jo je po tratih zapustil sneg, tako da bo mlado zelenje še lepše in bolj živo.«

»Ja, ko bi tale košček zemlje, ki nama je zaupan, lahko brez skrbi in ob kateri koli uri obdelovala - še veliko lepša bi bila najina pomlad.«

»Morda pa le še dočakava tudi take čase...«

»Prav mogoče je, da nekoč pridejo, toda jaz prav z gotovostjo rečem, da jih ne bom dočakala.«

»Potem jih tudi jaz nočem.«

»Ne govori tako, zakaj pred teboj je življenje, jaz pa ga imam večino že za seboj. Moj mož, tvoj oče, je že dolgo v grobu, sama potujem skozi življenje in le ti še hodiš ob meni - a koliko časa še? Majda je tista, ki bo v prihodnje tvoja sopotnica.«

»Ni čisto tako, mama! Vedno sem upal, da bomo hodili v troje... Ampak zmeraj bolj se bojim, da sem upal preveč...«

»Saj jo občasno obišeš, mar ne?«

»Res je, toda...«

»Kaj toda? Mar ni kaj prav?«

»Nee... No za zdaj ni še nič narobe, a nekakšen občutek imam, da se ne bo končalo tako, kakor sem si predstavljal še pred časom.«

»Kaj pa te vznemirja?«

»Saj se mi morda le dozdeva, toda včasih imam tak občutek, da se bolj ustraši, kot razveseli, ko me zagleda.«

»Po eni strani je to kar razumljivo, tako bi rekla. Gotovo se boji, da bi se srečal z biriči. Morda se tam včasih prikažejo tisti iz žirovske strani, češ da jim je uspelo to, kar njim ni. Ja, ne bi bilo prvič, da bi se zgodilo, da bi nekomu postavili zasedo prav pri njegovem dekletu.«

»Če bi se res kaj takega zgodilo ali pa se vsaj pripravljalo in bi pri tem sodelovali tudi Jezernikovi, presneto bi se tega kesali... Oj, zapomnili bi si...!«

»Joj, Jernej, kako govoriš! Nikoli še nisem slišala, da bi nekomu grozil.«

»Saj tudi še nisem bil v podobnem položaju. In veš, mama, tole napol divje življenje začne počasi vplivati na človeka...«

»Tega sem se vseskozi bala! Toda, Jernej, ne smeš se vdati tem skušnjavam, ne smeš podleči tem vplivom; saj bi se potem to nadaljevalo v čedalje hujši obliki in vem, da se dobro zavedaš, kam bi te nazadnje pripeljalo.«

»Saj je najbrž res to... Obljubim ti, da ne bom mislil na to in da bom poskušal ostati tak, kakršen sem.«

»Le glej, da boš držal besedo! Toda previden bodi, in če se ti zdi, da, no, da jim tam ne moreš povsem zaupati, raje ne hodi več tja ali pa tak čas, ko te ne bodo pričakovali. Upam pa, da so tvoja sumičenja brez podlage in da se bo to prej ali slej razjasnilo. Toda zdaj ti rečem: previdnost ni v teh časih nikoli odveč; saj včasih človek res ne ve, komu naj sploh še zaupa.«

»Ja, je že tako, da jaz zaupam le sam sebi in tebi, to paje na žalost vse...«

»Toda Majdi boš le moral, drugače nima nobenega pomena, da sploh hodiš tja in da se podajaš v nevarnost, za katero praviš, da jo slutiš.«

»Ja - zadeva se mora čim prej urediti, nočem več živeti z dvomom v srcu.«

»Vem, kako je... Toda rad jo imaš...?«

»Tega ne tajim, saj je res tako - toda čedalje bolj dvomim o njeni iskrenosti. Ampak zdaj, ko bodo gozdovi povsem ozeleneli, se bom lahko neopažen približal hiši in jo presenetil tedaj, ko me bo najmanj pričakovala.«

»Zdaj se lahko prikažejo tudi biriči.«

»Tja, kjer sem si postavil zasilno kolibo, jih že ne bo. Saj se je že zgodilo, da sem jo nekoč o mraku še sam komaj našel. Ja, veš, mama, doli, kjer izvira potoček, v bregu nad njim sem odkril neko neznano podzemeljsko jamo. Suha je in dalo bi se v njej prebivati, le predaleč je, da bi se naselil v njej. A kaj se ve, prav lahko, da mi bo kdaj prišla še prav...«

»Bog te obvaruj tega, da bi prišlo tako daleč! Se bo pa ja našla kakšna bolj sprejemljiva rešitev. Sicer pa pojdiva spat, pozno je že, da zjutraj ne boš zaspal in bi te morda presenetili.«

Šla je z njim do njegove postelje, mu popravila odejo in ga pokrižala, kakor je to delala, ko je bil še majhen deček.

* * *

Gozdovi so ozeleneli tudi v hribih in narava se je odela v svoja najlepša, svatovska oblačila. Da, narava je živela vedno enako in ne glede na to, kako so živeli in delali ljudje in kakšna nepoštena dejanja so se skrivala pod njenim deviškim plaščem. Ni se menila za to, da je včasih tudi nedolžna kri orosila njeno zeleno in z rožami okrašeno pregrinjalo.

V začetku maja je bilo in Jernej se je odločil, da spet obiše Majdo in se skuša z njo pogovoriti. Morda pa bi bilo še najbolje tako, kakor mu je nekoč svetovala mama, da se namreč preselita nekam, morda v mesto, kjer ju nihče ne pozna, ter se tam poskušata zaposliti in zaživita novo življenje. Če je seveda to mogoče in če bi Majda v to privolila. Če ga ima tako rada kakor on njo, potem...

»Pozno popoldne se bom odpravil na to pot, ko bo še dan in mi ne bo treba mimo Plaščurnice, da bi me spet kdo nadlegoval in pregovarjal.«

Spet se je, kakor že nekajkrat, napotil kar povprek čez Smrekovec in od-
dahnil se je, ko se je v dolini pod njim zalesketalo jezero. Previdno ga je obšel
in potem iz gostega grmovja opazoval Jezernikovo hišo in njeno okolico.

Hiša je bila napol lesena. Pravzaprav je bil zidan le tisti del, kjer je bila
kuhinja in peč, povsod drugod pa so bile stene lesene in majhna okna so do-
voljevala, da je v sobo - le ena večja je bila - prihajalo nekaj svetlobe. Toda
hiša je bila lepo vzdrževana, tudi slamnata streha je pripovedovala, da je hiša
na novo prekrita... Pa ne le hiša, tudi njena okolica je bila lepo urejena.
Vrtiček, kjer so že bile obdelane gredice, je bil ograjen z lično izdelano ograjo,
da divjad ni mogla vanj. Tudi nekaj sadnih dreves se je že razcvetelo, v ozadju
pa je v zahajajočem soncu žarel mladi gozd - še vedno ves nežno zelen kot na-
lepše darilo pomladi.

Jernej je strmel v to lepoto, da bi pri tem kmalu pozabil, da je obstal za
grmovjem le zaradi previdnosti. Skoraj nerodno mu je zdaj postalo zaradi te
nezaupljivosti in že je hotel stopiti na plano, ko se je znova prijalil.

Hišna vrata so se namreč odprla in ven ni prišel nihče drug kot Majda.
Vrečko je imela v rokah in odprla je vratca v ograji ter stopila na vrtiček.

»Nekaj še namerava sejati!« si je zašepetal.

Počakal je, da je opravila delo, šele potem je stopil izza grmovja in jo pok-
lical po imenu. Videl je, kako se je prestrašeno zganila, in jo hotel potolažiti:

»Kaj trepetiš!? Mene se ti res ni treba bati.«

»Ti si? Oh, vsakega bi se prestrašila, če bi se takole nepričakovano prikazal.«

»Torej me nisi pričakovala?«

»Ob takem času te ponavadi ni bilo sem.«

»Res ne, toda včasih je dobro, če človek malo zamenja uro svojega obiska...«

»Če tole prav razumem, mi ne zaupaš, vsaj povsem ne... Si mar zato oprezal
izza grmovja?«

»Ne, Majda, to pa ne - vsaj ne zaradi tebe...«

»Kako naj si zdaj predstavljam? Meni zupaš, mojim domačim pa ne - prav
nobenega dokaza nimaš za to nezaupanje.«

»Seveda ga nimam in upam, da ga nikoli ne bom imel. Toda previdnost ni
nikoli odveč, tako vedno pravi moja mama. Mar ni mogoče, da so pri vas kakšni
ljudje, ki jih jaz ne smem srečati? Saj ne ti in ne tvoji domači ne bi bili zato
nič krivi.«

»Saj, kaj moremo in kaj bi mogli...«

»So že bili tudi tu?«

»Pa ne takole proti večeru, dopoldne... Kar prišli so, kaj pa naj storimo?
Naj jih naženemo, ko pa so oboroženi.«

»So spraševali tudi zame?«

»Jaa. No, so in sama nisem vedela, kaj naj jim rečem. Tudi k sosedovim
tamle za ovinkom so šli... Ne maram, da naju kdo vidi takole... Stopiva raje v
hišo!«

»Naj bo tako! Veš, Majda, danes bi se rad s teboj pogovoril... Saj ne bo
dolgo trajalo...«

»Upam, da bo res tako in da ta čas ne bomo dobili kakšnega nepričakova-
nega obiska.«

Nič kaj veselo in prisrčno ga niso pozdravili njeni domači, ko sta prišla v hišo. Spogledali so se, kakor da so dogovorjeni, in potem drug za drugim odšli iz sobe.

»Kaj pa naj zdaj to pomeni?«

»Saj si dejal, da bi se rad pogovoril in zdaj so ti, no, so nama dali to možnost. Zdaj povej, kaj ti leži na srcu!«

»Oh, Majda, zakaj si tako, kako naj rečem, odmaknjena, drugačna...?«

»Je pač tako... Prišla sva in prišli smo v tak položaj...«

»Stanje ta čas res ni preveč rožnato, toda še po vsaki nevihti in po vsakem dežju se je zjasnilo. Zakaj se navsezadnje ne bi tudi nama? Omenil sem ti že tudi, da bi mogoče kam šla, kjer naju ne poznajo...«

»Nak, ne bi rada zapustila teh krajev in tudi ne vidim pravega razloga za kaj takega. Za tebe je seveda drugače, četudi nisi sam kriv, da si se znašel v tej godlji.«

»In vendar morava najti neko rešitev, če hočeva...«

»Ne vem, ali res morava in ni nobene druge poti...«

»Majda, tak občutek imam, kakor da se oddaljuješ od mene, da sva se znašla vsak na drugem bregu. Veš, ko sem te opazoval izza grmovja, si se mi zazdela kakor najlepša roža sredi te cvetoče pomladi, sredi tega mladega zelenja in sonca. Toda ob tem me je nenadoma prešinila grenka in neprijetna misel, da tega tako lepega prizora ne bom videl nikoli več. Še sam si tega ne znam razložiti - le strah me je...«

»Za strah imaš prav gotovo dovolj razlogov, saj se moraš skrivati in...«

»Vse to je res, Majda, toda prav misel nate mi daje moč, da vztrajam v dobrem, vsaj kolikor morem, in upam, da bo tudi za naju prišla pomlad, ki bo še lepša od te, ki sedaj kraljuje okoli jezera, vaše hiše in vsepovsod, kamor se ozre oko.«

»Jaz pa, na žalost, nisem tako prepričana v to drugo pomlad, in da ti po pravici povem, kar malo bojim se je.«

»Bojiš! Le zakaj, Majda? Tako lepe načrte sva že imela, zupala sva drug drugemu in jaz ti še vedno zupam - upam, da se ne motim!«

Majda pa kakor da ni slišala teh njegovih besed. Počasi in skoraj šepetaje je nadaljevala:

»Ne vem, kam me bo tole pripeljalo... No, bo naju pripeljalo... Naj mar postanem rokovnjaška nevesta?«

»Majda! Saj jaz vendar nisem rokovnjač, le skrivač sem, in še to le začasno. Naj grem mar za štirinajst let k vojakom, od koder se najbrž ne bi nikoli vrnil in bi moje kosti trohnele nekje daleč v tuji zemlji; v zemlji, za katero bi se moral bojevati proti svoji volji. Bi ti bilo tako prav? In če bi navsezadnje le imel to srečo, da bi se vrnil - bi me ti čakala toliko časa? In kaj bi bilo med tem časom z mojo mamo?«

»Ne vem, kaj naj ti na vse to odgovorim, res ne vem... Toda kako naj se poročiva? Mar kar tako, da bi živela v divjem zakonu in divje življenje, tako kakor tiste - saj veš, na katere mislim! Ne ne, tega pa jaz ne morem, nočem! Veš, Jernej, vera je v mojem srcu in Boga se bojim in ga spoštujem, tudi tebi

to svetujem! In, veš, varuj se teh, ki strašijo in ropajo ljudi; nikar se ne druži z njimi, da sčasoma ne postaneš eden izmed njih...«

»Tudi mama mi tako govori... Saj se jih izogibam, če je le mogoče, toda včasih se le zgodi, da se človek ne more izogniti srečanju. Včasih, ko pada dež in je premokro, da bi šel skozi gozd, moram mimo tiste hiše na prelazu in zgodi se, da so tam... Zadnjič me je ploha pognala tudi v hišo - od tebe sem šel takrat in nisem imel druge izbire...«

»Res se včasih lahko zgodi kaj popolnoma nepričakovanega, a če je človek odločen... Oh ja, vse polno je dandanes takih, ki bi radi živeli na tuj račun. Slišala sem govorice, da se delijo nekako na tri skupine: na šteklače, špehmavharje in na one najhujše, na prave rokovnjače. Upam, da nisi že med temi?«

»Le kako moreš, le kako si sploh upaš pomisliti, na kaj takega - toliko me pa najbrž le poznaš?! In razdelitev na tri skupine prav gotovo velja za druge kraje, kjer jih je več, morda za Gorenjsko.«

»Nikoli ne more človek zagotovo vedeti, kaj se skriva v globini njegovega srca, toliko manj veš za nekoga drugega.«

»Mislim, da se nimava več kaj pogovarjati, če si me vtaknila že kar med rokovnjače. Pa naj navsezadnje bo tako - da boš zadovoljna. Grem, da ne bom kvaril zraka v tej čisti in neoporečni hiši!«

Klicala je za njim, toda ni se več ozrl in izginil je med grmovjem.

Lahna, a komaj prosojna meglica se je zgostila nad jezerom, da je bolj slutil, kakor pa videl temno gladino. In tedaj se je neke iz njemu do tedaj še neznane globine srca, ki se je ni niti prav zavedal, pojavila misel, da je obstal in ga je hladno spreletelo. Ja, ta misel, ta glas skušnjavca mu je zašepetal tiho, skrivnostno in neslišno, kakor še nikoli doslej: »Kaj stojiš in čakaš, Jernej, ko pa lahko vidiš, da so se vsi tvoji načrti sesuli, da ni nobenega upanja več. Tudi Majdo si že izgubil, čeprav se tega niti ne zavedaš povsem. Naredi teh nekaj korakov, stopi na rob brega, ki se bo vdal pod teboj, in v vodi se bodo končale vse tvoje težave.«

»Ne, ne!« je kriknil in čez čas zbežal stran. »Ne, ne morem in ne smem, le kaj bi rekla mama in kaj bi bilo z njo, ker bi ostala sama? Saj, Majda bi se morda celo oddahnila, ko bi zagledala moje truplo, češ, zdaj me pa ne bo več nadlegoval s svojimi nemogočimi prelogi. Ja, mogoče jo pa po krivem sodim, toda navsezadnje... Kaj se ve, morda pa ji je prav tako hudo, kakor je meni, ker so med naju postavili to nevidno, a tako visoko in trdno pregrado.«

Spomnil se je na meglice nad jezerom in sam ni vedel, kdaj in zakaj si je začel brundati pesem: »Prosilo dekle je Boga, da bi šla meglica z jezera...«

Popolnoma se je že stemnilo, ko je prišel do prelaza. Luč je gorela v Plaščurjevi hiši in pijano petje se je razlegalo skozi priprta okna; zunaj pred hišo pa ni bilo nikogar.

Tiho in na moč previdno je šel mimo.

VII. SPREMENLJIVO VREME

Spet se je bližala jesen. Več kakor leto je že minilo od tedaj, ko je Jernej tako rekoč pobegnil iz Jezernikove hiše in ga je Skušnjavec vabil v jezerski ob-
jem.

Od tedaj se je kar nekako izogibal jezeru in je raje po ovinku prišel do hiše. Saj se to ni zgodilo prav pogosto, ker je z obiskom, posebo pa še zadnje čase, odlašal. Saj bi šel večkrat tja, toda ko je pomislil na resni in nekako nedostopni Majdin obraz, se je marsikdaj zadnji hip premislil in ni šel na pot.

»In zakaj je tako?« ga je tisto soboto vprašala mama.

»Ha, zakaj! Saj si lahko misliš. Ničesar trdnega in gotovega ji ne morem obljubiti, ne morem ji povedati, kje in kako bova živela, še manj od česa bi živela. Saj se navsezadnje počutim kakor preganjana žival; vsak dan trepetava, da se bodo prikazali biriči in me odpeljali.«

»Do sedaj si se jim še vedno srečno izmuznil.«

»Res, toda če bi bil podnevi doma, bi me najbrž že imeli in bi se vojskoval nekje na tujem, če ne bi celo tičal in gnil v kakšni ječi. Ho, zdi se mi, da jih nekaj časa ne bo v to okolico, ker so morali prejšnji teden tako bežati.«

»Baje so se srečali z rokovnjači...«

»Ja, so se in kar dobro se mi zdi, da so pri tem potegnili krajši konec; bežati so morali, da so si rešili svojo kožo. Kar malo žal mi je, da nisem bil poleg in bi lahko vsaj nekoliko pripomogel k njihovemu strahu ter se tako vsaj malo od-
dolžil za njihovo nadlegovanje in preganjanje.«

»Nikar tako, Jernej! Bogu je treba prepustiti vse to, zakaj le on ve za pravo resnico. Saj navsezadnje tudi biriči delajo le to, kar jim je naročeno, ukazano. Ne verjamem, da so posebno veseli, kadar morajo na kakšno tako neprijetno pot. In prišlo mi je že na misel, da so najbrž med njimi tudi takšni, ki so stopili v njihove vrste le zato, da jim ni bilo treba obleči vojaške suknje.«

»Kaj pa vse to spremeni? Moji sovražniki so, pa naj so se zapisali med biriče prostovoljno ali pa so bili v to na kakršen koli način že prisiljeni. In če se bomo kdaj srečali, ne bom premišljeval o tem, zakaj so se znašli tam, ampak bom mahnil po tistemu, ki mi bo najbližji, pa naj bo že kdor koli. Hja, vidiš, mama, nenadoma se mi je začelo nekaj svitati... Veš, Majdinega brata že nekaj časa ni doma... Da se ni tudi on na kakšen tak način zavaroval pred vojaško službo? Kaj, če se ona prav zato vede tako muhasto... Ampak razčistil bom to, in če me skušajo na kakšen koli način pretentati, se me bodo zapomnili...«

»Oh, Jernej, nikar ne postani tak! Jaz pravim tako: če se ti zdi, da nisi nekje zaželen, pojdi dalje in pusti tiste, ki te ne sprejmejo tako, kakor si želiš.«

»In najbrž bom tako tudi naredil! Vem pa tudi za tiste, ki bi me radi sprejeli, če se bom za to odličil.«

»Nikar tako, Jernej, ker potem ne bo zate nobene druge poti več! Vem, kaj misliš...«

»Saj je tudi zdaj ni videti...«

»Najbrž res ne. Toda ne smeš porušiti za seboj vseh mostov niti sleherne še tako šibke brvi; človek nikoli ne ve, kaj ga čaka v prihodnosti.«

»Saj se še nisem odločil in se ne bom, če bo le kakšna druga možnost.«

»Pustiva ta pogovor in ga skušajva pozabiti, kakor da ga ni bilo. Ne razmišljaj več o tem da bi se jim pridružil. Nekaj drugega bi ti rada povedala: veš, v podlipski cerkvi so te dni postavili dva nova oltarja, stranska, in jutri bo tam maša ob desetih. Ker se obeta slabo vreme, tod okoli prav gotovo ne bodo šarili kakšni biriči. Bi si morda upal iti z menojo?«

»Če bo res deževalo - potem bo manj možnosti, da bi se biriči priklatili z Vrhnike. Sicer me pa ne poznajo, vsaj upam.«

* * *

Res je naslednje jutro deževalo, tako kot je napovedala: toda prav tedaj, ko sta se odpravila od doma, je prenehalo.

»Vseeno grem s teboj, toda če bom zaslutil, da bi utegnilo biti zame nevarno, se bom pač moral umakniti, skriti.«

Počasi in previdno sta hodila, da ju mokro grmovje ne bi zmočilo.

»Glej, Jerebovi so že pred nama, tamle spodaj jih vidim!«

»Saj je meni še bolj prav, če hodiva sama in govoriva, kar hočeva, in ni treba paziti na vsako besedo.«

»Oni niso taki, da bi drugim pripovedovali, kar morda po naključju slišijo.«

»Vem, da niso, toda včasih se lahko človek nehote zagovori, posebno če ga dobi v roke nekdo, ki ga zna pretentati.«

»Res je... Človek pač ni nikoli dovolj previden, in če se želiš ogniti prvemu, lahko padeš v roke drugemu.«

»Veš, mama, jaz sem se tele čudne igre že do vrh glave naveličal. Saj se skrivam pred enimi in drugimi ali se jih vsaj izogibam. V nedogled tole res ne more trajati in prej ali slej se bo treba za nekaj odločiti.«

Precej trdno in odločno je to povedal, tako, da je začutila, da se je v srcu že odločil. Bilo ji je hudo; toda nobene rešitve ni videla, nobene, ki bi bila vsaj kolikor toliko sprejemljiva.

»Po eni strani imaš morda celo prav, toda...«

»Zadnje čase si tudi ti precej zamišljena, tako zelo, da sem tudi jaz to opazil, čeprav me po cele dneve ni doma.«

»O marsičem razmišljam... Saj veš, da sem bila to poletje nekajkrat pri maši v Rovtah, da sem lahko spotoma obiskala tvojega očeta, mojega moža - pravzaprav le njegov grob. In veš, po maši sem se ponavadi še malo pogovorila z drugimi ženskami. Spraševale so me, zakaj pridem v Rovte tako poredkoma. Ja, nekatere so me celo obsodile, da sem na to dolžnost kar pozabila... Saj ne rečem, da nisem kakšno nedeljo sredi zime, ko je bilo le preveč snega, ostala doma. Kako naj bi šla tedaj na pot, saj bi prav gotovo ostala v snegu. Ja, pa še obutev imam slabo, neprimerno za visok sneg.«

»Kako naj bi to razumeli tisti, ki stanujejo tik poleg cerkve.«

»Povedala sem jim, da je bliže, če grem k maši v dolino, v Podlipo; še posebno pa je to veliko primerneje pozimi; ko grem v dolino, je snega čedalje manj, če pa grem v Rovte, ga je čedalje več. Seveda so nekatere omenile tudi

rokovnjače, posebno tiste z velikih kmetij, kjer so njihovi sinovi oproščeni vojaške službe.«

»Ha, tudi denar in razna znanstva včasih odigrajo pomembno vlogo.«

»Verjetno je res tako, vsaj govori se. Revež je res vedno revež in vse najslabše se vedno zgrne nanj.«

»Tako kakor se je tudi na naju, da zdaj ne vidiva nobenega pravega izhoda.«

»Ne vidiva ga in zato me je strah, zato se tako bojim zate. Če človek ne vidi pravega izhoda iz težav in ne nekega novega cilja, se lahko vda malodušju in potem počne stvari, na katere ne bi v normalnih okoliščinah niti pomislil. Tudi sovražstvo in maščevalnost sta lahko posledica tega obupa in iz tega lahko nastane marsikaj hudega.«

»Hudo se dogaja vsak dan in zakaj naj bi se le v eno smer?! Veš, mama, nisem več pripravljen, da bi le sprejemal udarce; čedalje bolj me mika, da bi jih tudi vračal!«

»Oh joj, Jernej...!«

»So ti tiste klepeteulje omenile tudi mene?«

»Nisem ti želela o tem pripovedovati, toda ker si sam omenil, naj bo! Ja, takole bolj naokoli so namigovala, češ da si se prav gotovo že pridružil tistim rokomavhom, saj da ti kaj drugega niti ni kazalo. Postavila sem se zate, češ da to ni res, in jih nekoliko utišala tudi s tem, ko sem jima omenila, da je tudi v okolici Rovt nekaj takih, ki se skrivajo, pa zato še niso rokovnjači.«

»Slišal sem nekaj o tem...«

»Ampak kmalu so si opomogle in ena - nisem je poznala - mi je celo vrgla v obraz to, da si se, če si se jim pridružil, gotovo tudi po njihovo oženil, in to tako, da sta trikrat stekla okoli breze; da oni tako živijo in uganjajo še druge nespodobne in divjaške stvari. Saj ne rečem, da ni morda v tem tudi nekaj resnice, toda ljudje marsikaj napihnejo in povečajo, posebno, če nekateri še namenoma povečujejo strahove. Ja, rekle so tudi, da so pred mesecem dni take sumljive ženske beračile in hkrati prerokovale in grozile po Rovtah in si seveda ogledovale, kje bi se dalo kaj ukrasti, da bi ponoči njihovi varuhi imeli lažje delo. Vsi so se jih bali, saj so baje v zvezi s samim vragom in znajo tudi coprati. Le Njivar si jih je upal nagnati, ponoči pa mu je nenadoma zagorel skedenj in komaj se jim je posrečilo, da so obvarovali hišo.«

»Lahko se je skedenj vnel tudi zaradi kakšnega drugega vzroka in ne le...«

»Morda, toda najbrž je vzroku in naključju nekdo pomagal ali pa jih je bilo celo več. Govorile so mi, da jim je pač bolje nekaj dati, kakor pa da se jim zameriš. Jurman jih je baje precej pisano gledal, naslednji dan pa mu je poginila telica.«

»Oh, mama, nikar ne bodi še ti tako vraževerna!«

»Ženske so tudi vedele povedati, da imajo te babure s seboj tudi posušeno roko majhnega otroka in jim zato nihče nič ne more.«

»Najbrž zanalašč razširjajo take govorice, da imajo lažje delo in da več dobijo, saj se jih vraževerni ljudje bojijo.«

»Saj se tudi meni zdi, da imaš prav. Glej, nekatere ljudi iz mesta pa celo doli iz vasi za noben denar ne bi spravil ponoči v gozd; jaz pa sredi gozdov živim tako rekoč vse življenje, a nisem nikoli srečala kakšne pošasti. Volka, da

tega sem res slišala tuliti in tudi njegove stopinje sem že videla v snegu in okoli hleva, kaj drugega pa ne.«

»Ja, ponavadi je tako, da se človek najbolj boji tistega, česar ne pozna, kar mu je neznano in kar se v njegovih mislih še poveča. Seveda k temu veliko pripomorejo tudi razne govorice. Samo pomisli, mama, kakšne grozne govorice se širijo o rokovnjačih, a so navsezadnje le čisto navadni ljudje kakor vsi drugi.«

»Da, ljudje so, toda če človek podivja, je hujši od zveri, tako sem slišala govoriti in tudi sama sem se lahko o tem prepričala.«

»Morda... Toda tako ti povem, da taki niso le med rokovnjači... In kako naj rečem - no, jaz sem tega mnenja, da se ima vsak človek pravico braniti, če ga preganjajo in mu strežejo po življenju. Živeti pa tudi mora, in če nima ničesar - no, potem mora pač vzeti, kjer je, kjer je morda celo preveč.«

»Joj, Jernej, saj si postal rokovnjač!«

»Kako, mama? Saj se vendar ne družim z njimi!«

»To ne! Toda v srcu, v mislih, tam pa si že in bojim se, da boš kmalu tudi dejansko...«

Morda bi ji odgorovil - tako ali drugače - pa sta tedaj že stopila iz gozda. Poljanec je sedel pred hišo in strmел doli v vas.

»Se nama ne boš pridružil?«

»Morda pa res, toda kaj vem... Tudi tebi, Jernej, ne bi priporočal, da greš dalje. Dobil sem namreč sporočilo, da so spodaj v krčmi biriči. Saj jih bo morda žganje premotilo, da ne bodo nadlegovali ljudi, toda ni jim zaupati. Oh ja, saj so med njimi tudi taki, ki so po srcu bolj rokovnjači kakor biriči; toda nekateri so oboje, ker jim gre le za denar in zanj bi izdali ene in druge.«

»Pokvarjen je ta svet...«

»Ja, res je, toda reči moram, da mi včasih to kar - da tako rečem - ugaja in mi hodi prav. Prilagoditi se mora človek, če hoče nekako preživeti.«

»Mama, jaz si ne upam dalje... Ne bi rad, da bi me kdo izmed biričev prepoznal.«

»Saj niti ni treba, da te, tudi doli v vasi se najdejo taki, ki bi jim radi povedali, kdo si. Morda trezni niti ne, toda že za frakelj žganja bi bil marsikdo pripravljen izdati lastno mater.«

»Tak pa vendar ne more biti nihče!« se je zgrozila mati Marjeta.

»Ha, ne privoščim vama, da bi se o tem že danes prepričala. Bolje je biti nezaupljiv in previden, kot pa se tolči po glavi, ko je že prepozno.«

In tako je odšla mama sama doli v cerkev, da bo vsaj tam lahko slišala besedo o ljubezni in odpuščanju, ki ju nekateri tako rekoč ne poznajo več.

Ko je po maši stopila iz cerkve, je tam pod košato lipo, ki je podarila vasi ime, zagledala biriče.

»Morda pa se ne bodo zmenili zame!« je zašepetala sama pri sebi, toda zmotila se je, saj jo je poklical eden izmed njih - Matevž so ga klicali njegovi tovariši - in ji dejal:

»Kolikor te poznam, si ti mati tistega rokovnjača, ki smo ga lovili, ko sem bil še na županstvu v Logatcu. O, kar dvakrat sem bil Češirku, a ga nikoli nismo našli. Ja, tebe sem si pa zapomnil... Kaj praviš, Nejc, če bi jo malo natančneje

izprašali, morda pa bi nam znala povedati, kje tiči njen skrivač in razbojnik in najbrž še marsikaj. Le pravilno bi jo bilo treba priviti.«

Bala se je in prestrašeno je gledala zdaj enega, zdaj drugega in komaj izjeklala:

»Pustite me, jaz nisem prav nikomur in nikoli nič žalega storila in kaj morem za to, če je, kakor je.«

»Ha ha, ti morda res ne, toda on...! Že to, da se ni odzval in se prijavil...«

»Ter me pustil samo sredi tiste gmajne... Saj človek nikoli ne ve, kaj naj bi bilo najbolj prav in pošteno.«

»Tò ti bomo pa že mi povedali!«

»Daj no daj, Matevž, pusti jo! Kaj pa nas navsezadnje ona briga, saj spada pod Rovte in tako pod logaško pristojnost in naj se zato oni ukvarjajo z njo in z vsemi tistimi rokomavhi na njihovem področju. Mi imamo že svojih opravkov več kakor dovolj.«

»Dokazali bi jim, da smo boljši od njih...«

»Eh, daj no, le kako in zakaj? Napojili so te Podlipci s tistim žganjem in sedaj ne veš, kaj blebetaš, in zato zganjaš neumnosti. Pustimo jo, naj gre v miru! Če bi bila res ena izmed rokovnjačič, prav gotovo ne bi prišla v cerkev.«

»Kaj se ve, morda pa je ogledovala, če bi se dalo iz nje kaj ukrasti.«

»Kje pa, saj je tudi v cerkvi podobna revščina kot v vasi. Sicer pa še nisem slišal, da bi rokovnjači oropali kakšno cerkev v bližini svojega skrivališča, so pač toliko previdni...«

Videla je, da ni popolnoma trezen nihče izmed njih. Prepirali so se med seboj, ona pa se je med tem pomešala med druge ljudi in odšla.

Ko so biriči končno zagledali, da je ni več, jim je bilo to po svoje celo prav.

VIII. NA PLAŠČURNICI

Vse naslednje, osemstoštiriintrideseto leto, sta preživela v strahu in negotovosti. Toda logaški biričič so bili le enkrat tako korajžni, da so prišli v Česirk. Tam proti koncu poletja se je to zgodilo. Seveda je Jernej tedaj - lepo vreme je bilo - tičal v svojem varnem skrivališču in šele na večer, ko se je vrnil v domačo hišo, je izvedel za njihov obisk.

»So se dolgo zadrževali tukaj?«

»Ne, ne, kar nenavadno hitro so odšli; kakor da so se oglasili le zato, ker jim je bilo tako naročeno, da so pač opravili svojo dolžnost. In tudi gnjavili me niso, vsaj ne tako kakor običajno. Povedala sem jim pač, da ne vem, kje si. Saj pa res ne vem, kje imaš tisto svoje skrivališče in prav je tako, mi vsaj ni treba lagati.«

»Ne vem kako se bo vse tole končalo... Midva res nimava sreče na tem svetu!«

»Saj je drugi tudi nimajo, še celo taki ne, za katere bi človek pomislil, da jim ničesar ne manjka. Celo Tone, Smrekar je potožil, ko sva zadnjič govorila, da se mu včasih zazdi, da dela le še za druge, ker mora gosposki pač dajati desetino, a tudi drugi - saj veš kateri - večkrat potrkajo na njegova vrata in ne upa se jim zameriti.«

»Misliš?«

»Ne samo mislim, temveč tudi zagotovo vem. Že marsikje se je pordečilo nebo, ker so iz maščevalnosti zažgali kakšno gospodarsko poslopje, če ne kar hišo, tako da so se včasih rešili le po srečnem naključju.«

»Ja, tako se mi zdi, da jih v zadnjem času krivijo za vse požare, tudi za tiste, ki se zgodijo zaradi ljudske malomarnosti.«

»Ne rečem, da to ni mogoče, toda kadar se sami pohvalijo, da so priklicali rdečega petelina, ker se jim je lastnik poslopja zameril, pač ne more biti nobenega dvoma.«

»Po eni strani je kar prav, da se jih ljudje bojijo, drugače bi presneto težko preživel, tako kakor jaz...«

»Veš, Jernej, tako se mi zdi, da jih čedalje bolj zagovarjaš, jim daješ prav...«

»Naj mar zagovarjam one, ki me lovijo in preganjajo. Veš, mama, tako ti rečem, da veliko raje srečam rokovnjača kakor birača. Vsaj zdaj je tako in prav nič ne kaže, da se bo kaj spremenilo. Veš, naveličal sem se samevati v tisti svoji kolibici, ki me komaj varuje pred dežjem, mraza pa ne more zadržati. Človek si včasih tako zaželi, da bi se z nekom pošteno pogovoril.«

»Mar se midva ne pogovoriva? In k Majdi še vedno zahajaš, vsaj občasno, vsaj tako so mi pripovedoval.«

»Res, mama, midva se pogovarjava, toda večinoma le o težavah; Majda, ha, tako mislim, pa se me vsakokrat bolj ustraši, kot razveseli. In tistega njenega brata že tudi lep čas nisem videl, in če jo vprašam, kje je, nikoli ne ve ali pa noče odgovoriti. Da, prav lahko se zgodi, da me bo neki dan čakal nekje za vrati, še bolj verjetno pa privlekel s sabo kakšno drhal, da bi me laže obvladali - če bom še tako neumen, da bom zahajal tja. No ja, saj zadnje čase so to res ne dogaja prav pogosto, toda še tedaj ko grem, se ponavadi spreva, ker jo silim naj pove, kaj mi tako prikrivajo. In veš, mama, res imam ta občutek, ne morem pomagati. Kje pa da je brat, je njegova stvar in ona ni njegov varuh. Ko bi si jo le mogel pregnati iz glave in srca!«

»Najbrž se bo to tudi zgodilo, zgodilo prej ali slej, posebno če se bosta še bolj odtujila drug drugemu. Saj zato, da se le prepirata, kot praviš, se res ni vredno izpostavljati nevarnosti.«

Ja ja, zdaj bo tu kar nenadoma zima! Saj se spomniš, da tu v hribih pogosto pade sneg že v začetku oktobra; do tedaj pa ni več kakor le dober mesec. Pozimi tako ali tako ne bova mogla nikamor, vsaj ti ne, ker se v snegu poznajo sledi. Počakaj torej s to odločitvijo do pomladi! Vsaka stvar zahteva svoj čas, da se pokaže, kaj bo iz nje.«

»Res bom ubogal tvoj nasvet in...«

»Če me boš res poslušal, potem ti povem še to, da Majda prav gotovo ni edina ženska na tem svetu. Še vedno pa vsaj malo upam, da se ti motiš.

Razumeti jo moraš, saj ji zdaj nimaš česa ponuditi. Kar neke med grmovjem, v dežju in snegu in neprestanem strahu si pač nihče ne želi živeti...«

»Jaz pa le moram...!«

* * *

Nič čudnega ni, da ljudje, če hočejo nekoga označiti za neresnega, rečejo, da je muhast kakor vreme.

No, jeseni leta 1834 je bilo vreme res tako. Že kmalu v začetku oktobra je padlo za dobro ped snega, ki še vse tja do vernih duš ni povsem skopnel. In komaj je kazalo, da ga bo zmanjkalo, se je burja spet prebudila in tisto noč je sneg znova pobelil Lavrovec in Smrečje ter vse okoliške hribe in se zjutraj spustil tudi v doline.

Če bi kdo rekel, da se ga je Jernej razveselil, bi lagal. Prav nasprotno je bilo res. Že se je namreč veselil, da bo pot kopna in bo lahko pohitel do Majde, ko mu je novi sneg to preprečil. In ne le da ja na novo pobelil steze in poti, tudi toliko ga je bilo, da ni bilo več upanja, da bo - vsaj tu v hribih - še to leto skopnel.

In res je bilo tako. Vse tja do sredine januarja je globok sneg pokrival Smrečje in njegovo bližjo in daljno okolico. Toda še enkrat se je izkazalo, kako je lahko narava muhasta in nepredvidljiva. Sredi zime je namreč sem čez Smrekovec pribučal jug in v tednu dni je - s pomočjo dežja - stopil sneg, da nenadoma o zimi ni bilo skoraj nobene sledi.

»Ha, zdaj bom pa lahko šel tja, da vidim, kako je z mojo ljubeznijo - če jo je sploh še kaj ostalo! Toda ne bom rinil skozi gozd, preveč je vse mokro in v kakšni senčnati gošči je gotovo še kaj snega. Kar tam mimo Plaščurnice bom moral; upam da se bom že nekako splazil mimo, ne da bi me opazili, « je tisti dan dejal Jernej svoji materi.

»Če si dovolj trden v svojem sklepu, da se ne boš družil s tistimi tatovi in razuzdanci - da ne uporabim še kakšne bolj krepke, a upravičene besede - potem se tam ne boš ustavil, pa če bi te še tako vabili.«

* * *

Ko se je tisti dan odločil, da se končno poda na to pot, je dejal materi:

»Še pol dneva je pred mano in upam, da se bom do mraka, ko bo zapel zvon Marije Vnebovzete in naznanil večerni ave, že doma. Ker danes kaže, da se bo vreme poslabšalo, ni strahu, da bi me presenetili biriči, ki se zadnje čase še ob lepem vremenu ne upajo prikazati v teh hribih.«

»Ja, tako govorijo, da so tile kraji hudo nevarni in celo neprimerni za poštenega človeka.«

»Hohoho! O tem, kdo je pošten človek, so pa mnjenja hudo deljena. So mar tisti, ki izžemajo kmeta z raznimi zapisanimi in tudi nezapisanimi dajatvami? In če si kmalu ne bodo več upali v te hribe, toliko bolje.«

»Pa tudi tile, ki zdaj gospodarijo po tej okolici, niso prav nič boljši. Saj navsezadnje zahtevajo še več, vsaj občasno.«

»In navsezadnje imajo kar prav! Zakaj bi le gospoda lepo in brez truda živila? Kar se tukaj pridela in zraste, to naj tukaj tudi ostane in se tu porabi.«

»Čisto njihovih misli si že - bojim se zate!«

O tem pogovoru je premišljeval, ko se je počasi in previdno bližal Plaščurnici.

»Če me bo že kdo zagledal, pozdravil ga bom in šel dalje in zadeva bo urejena. Oh ta mama, koliko skrbi ima čisto po nepotrebnem, ko pa vendar nimam nobenega resnega namena, da bi se jim pridružil. Trden sem v svojem sklepu, čeprav ne vem in si niti ne upam misliti, kako se bo vse tole končalo. Kar v nedogled se res ne bom mogel izogibati srečnja in pogovora z njimi, ker navsezadnje imamo le precej podobno življenje. Vsi se bojimo biričev in se moramo skrivati.«

Pa vendar ga je obdajal neki neprijeten občutek, ko se je bližal prelazu. Že je upal, da bo šel neopažen mimo, ko so se odprla vrata Plaščurjeve hiše in na prag je stopil človek, za katerega ja Jernej takoj pomislil, da je rokovnjač. In ko je prišel bliže, ga je tudi spoznal, čeprav ga je do tedaj videl le nekajkrat. Res, rokovnjač Nande je bil, tisti, ki so se ga ljudje najbolj bali.

»Aha, ti si pa Češirkov, saj se ne motim, kajne?«

»Res sem...«

»Veš, skozi okno smo videli, da nekdo prihaja in človek ni nikoli preveč previden; no, sicer pa to lahko sam veš. Pogovarjali smo se že o tebi in čudno se nam zdi, da se nas izogibaš. Zakaj, saj smo navsezadnje na isti strani?«

»To je res in le kako naj bo drugače? Toda vi imate svoja pota in svoje življenje...«

»Ja, imamo... Pa zakaj bi se pogovarjala tukajle pred vrati? Noter stopi, da se malo pogreješ, spiješ kozarček in zraven rečemo besedo ali dve. Videl boš, da le nismo takšni babbavi, za kakršne nas imajo. Seveda, nekateri se nas bojijo, to je res, toda tudi vedo zakaj. So pač taki, da bi bili radi na obeh straneh. No, le stopi čez prag!«

»Bolj malo časa imam...«

»Oh no, tisti, ki se moramo skrivati, imamo ponavadi še preveč časa.«

Čeprav se je še nekaj časa branil, ga je navsezadnje le pregovoril, da je prvič prestopil prag Plaščurnikove hiše.

»Ohoho! Tole bo pa najbrž kar majhen čudež, da si se končno odločil, da obiščeš našo hišo. Saj sem te že večkrat videl iti mimo, a se ti je vedno tako mudilo. Tista Majdica mora biti res neznansko privlačna. Sicer ne vem, kakšne načrte imata, no, glede na to, v kakšnem položaju si, « ga je pozdravil Plaščurnik in že postavil pred njega merico žganja, ne da bi jo Jernej naročil.

»Veš, tole sem postavil predte za dobrodošlico, ker si prvič stopil pod to steho. Nič ne stane, ker gosti hiša.«

In ker so mu tudi drugi - poleg Nandeta so za mizo sedeli še Grega, Miha in Tilen, sami krepki in poraščeni moške - namignili, naj pije, je seveda moral izpiti, saj se jim ni hotel niti upal zameriti.

»Ha, kaj ne pogreje človeka tale moja kapljica? Tako se trudim, da ustrezem ljudem, pa mi še niso vsi hvaležni. Tudi kakšno malico lahko dobi pri meni lačen in truden človek...«

»Hohoho in tudi kakšen cvenk! Seveda ne pravega, ampak onega iz tvoje kovnice...«

»Kaj pa hočem? Če ga ne dobim od ljudi, ki ga nimajo ali pa ga stiskajo v kakšni nogavici in bi radi dobili pri meni vse zastonj, si je pač treba nekako pomagati. In ker večina ljudi ne loči prvega od drugega, je vse v redu.«

Jernej je začutil, da so se oni trije čutili rahlo prizadete in so umolknili, je zato dejal:

»Pri sebi imam nekaj malega denarja, ki ni iz tvoje kovnice, pa prinesi še vsakemu merico na moj račun!«

Kar začudil se je, kako so njegove besede naletale na splošno odobravanje tako pri onih štirih kakor tudi pri samozvanem krčmarju. Le-ta je odprl vrata, ki so vodila v stransko sobo oziroma nekakšno kuhinjo, in zaklical:

»Hej, Reza, prinesi steklenico žganega! Zmanjkalo mi ga je in še začudila se boš, ko boš videla, kdo nas je obiskal.«

Kmalu se je med vrati pojavila precej rejena ženska srednje starosti in z rahlo zabuhlim obrazom in Jernej je takoj vedel, da je to tista razvpita ženščina, znana daleč naokoli, toda po nobeni dobri lastnosti.

»O glej ga no! Končno! Večkrat sem že pomislila, da se mora to prej ali slej zgoditi, saj je to nekako samo po sebi razumljivo.«

Gledala ga je tako čudno, kakor da bi ga hotela hipnotizirati ali prebosti, da je nehote povsili oči in v zadregi mečkal rob suknjiča.

»Kam pa si namenjen? Pa ja ne doli k jezeru? Mar kje bliže ne vidiš ženske, no...«

»Ja že tako - kaj vem...« Žganje ga je že tako ogrelo in omotilo, da je še pristavil: »Ja, navsezdanje pa kaj se ve, morda pa sem prišel le sem. Saj človek ne more biti vedno sam...«

»In včasih se mora pogovoriti s sebi enakimi, mar ne?« je dodal eden izmed rokovnjačev.

»Bi rekel... Zima je tako dolga... Ste vi kar tukaj, no, zdaj?«

»Ne, ne, nismo, veš! Kje pa smo, to vemo le mi! Za nas, za vsakega in sploh za vse je bolje, da je tako. No, če nam pride na ušesa, da bi nas poskušal kdo izdati ali pa da bi si to celo drznil storiti - gorje mu! Da, da, ne bi nam ušel, ne on in ne njegovi s hišo vred, « je dejal Nande, ki je bil verjetno njihov vodja, vsaj Jernej je tako presodi.

Nekaj časa so vsi molčali, kakor da so Nandetove besede naredile globok vtis na vse navzoče.

Jernej ja začutil, da je to velika grožnja vsem, ki so drugačnega mišljenja, in tudi to, da so zmožni in pripravljeni te grožnje tudi uresničiti.

Čez čas se je oglasil še Grega in nekako dopolnil Nandetove besede:

»Ha, to je dobro za nas, da imamo povsod svoje oči in ušesa in lahko že vnaprej vemo, ali se kaj pripravlja, pripravljaj kaj takega, kar nam ni pogodu. Ti seveda nimaš te sreče, ker se držiš sam zase kakor ostareli medved; ja, nas se kar nekako izogibaš, ne vem zakaj?«

»Saj se ne - kako naj rečem... No, če bi bilo tako, potem ne bi hodil tu mimo... Ja, pa niti vedel nisem - le kako naj bi, ali sem zaželen...«

Zdelo se mu je, kakor da namesto njega govori nekdo drug, tako tuje so se mu zazdele lastne besede.

»Le zakaj naj bi bil nezaželen?« je zamomljala Reza in sedla poleg njega, da mu je postalo neprijetno in je nehote pomislil na Majdo in na silno razliko, ki je med njima. V zadregi je pogledal one štiri in rekel:

»Zdaj je pač zima, čeprav si je privoščila malo oddiha.«

»Ja, zdaj je treba nekako preživeti, toda kmalu bo prišla pomlad, in ko bo zapela kukavica, bodo že še slišali o nas. Morda tako kakor še nikoli doslej!« je grozeče dejal Nande. »Sicer pa se moramo zdaj odpraviti, da bomo do noči doli...« Nemirno se je zganil, saj se je zavedel, da bi se kmalu zagovoril.

»Slišite, burja se je oglasila s svojim piskajočim glasom in tudi deževne kaplje tolčejo po oknih, « je omenil Plaščurnik.

»Potem je pa sploh zadnji čas!«

»Tudi jaz moram na pot, ko bo trda tema, bi jo težko našel in ji sledil, « je vstal tudi Jernej, da se je tako rešil Rezinega dotika.

»Saj lahko greš zjutraj...«

»Ko bo morda že pol metra snega.«

»Pa se spet kaj oglasi!«

»Se bom, obljubim!«

Spet se mu je zazdelo, kakor da ne govori sam.

Ko se je že bližal Čeršeniku, je začutil, da so se med dežjem že pojavile snežinke.

Mokrota, ki mu je polzela po telesu, mu je pregnala večino tiste omotice, ki jo je povzročilo žganje, da je vzdihnil:

»Sneg bo zakril vse stopinje... Ko bi le mogel prekriti tudi te, ki sem jih naredil danes... Pa ne le stopinje!«

Ves naslednji dan je snežilo, Jernej pa se je prehladil in je ležal. Mama mu je kuhala čaj in ga spraševala, kako sta se pogovorila z Majdo, saj je videla, kako je slabe volje.

Če bi v naslednjih dneh prišli biriči, jim ne bi mogel pobegniti, preveč je bil bolan, slab.

IX. PREPIR

Šele pozno spomladi se je Jernej končno odločil, da obišče Majdo. Pa glej, kakor da je izbral najbolj neprimeren dan!

Ko je potrkal na Jezernikova vrata, mu je odprla njena sestra Jerica - osemnajst let je že dopolnila in bila je lepa in postavna kakor Majda, tako da se je Jernej pošalil, češ da bi jo kmalu zamenjal za njo.

»In prav nič čudnega ne bi bilo, saj se že toliko časa nisi oglasil, da si prav gotovo že pozabil, kakšna je. Sicer pa je neumna, če misli in čaka nate - jaz že ne bi!«

Naredil se je, kakor da ni slišal njenih besed in dejal:

»Daj, pokliči jo, da se bova pogovorila!«

»Saj bi jo morda res, toda danes to ni mogoče.«

»Zakaj pa prav danes ne?«

»Iz čisto preprostega razloga, ker je ni doma. Že včeraj je šla k sorodnikom v Žiri in najbrž - vsaj tak namen je imela - bo ostala tam kar nekaj dni.«

»Le zakaj? Saj je lahko vedela, da se bom oglasil.«

»Vedela? Kako pa naj bi vedela, ko te pa že toliko časa ni videla. Slišali pa smo, da si se gori na prelazu, no, v tisti hiši, kar nekajkrat zadrževal.«

»Ja no, kaj naj rečem, saj sem večkrat nameraval iti tudi naprej, toda včasih mi je to preprečilo vreme, drugič je zmanjkalo časa ali pa se preprosto nisem upal. Ja, tam je nekam bolj varno.«

»Zate najbrž res, tako bi rekla, vsaj po vsem tem, kar se zadnje čase sliši.«

»Daj no daj, zdaj me boš pa še ti gnjavila, kakor da nimam teh pridig dovolj že doma. In s kakšno pravico to počneš?«

»Z nikakršno, to lahko veš! Razen če ne govorim tega, kar bi morala že Majda. Ona kar odlaša... Sicer pa ti niti ni mogla, ker se nisi prikazal.«

»No ja, če ji je v Žireh bolj všeč, pa naj kar bo tam, saj kolikor mi je znano, ona ni edina ženska na tem svetu.«

»Ne, res ni, toda upam, da bo kmalu spoznala, da tudi ti nisi edini.«

»Ho, tako govoriš z mano kakor da sem neki nič in nekakšna rezerva.«

»Ne ne, Jernej, motiš se! Zelo rada te je imela in najbrž te ima še; toda če ne boš dokazal, da ti ona pomeni več kakor vse tisto, za kar se zadnje čase ogrevaš, se ta ljubezen lahko sčasoma ohladi.«

»Nihče mi ne bo ukazoval, kaj in kako naj delam, najmanj pa ženske!«

»Moj Bog, saj tako rekoč groziš!«

»Če si že tako razumela...?«

»Toda Jernej...!«

»Ne ne, če je ni tukaj, je pač ni ali pa se noče pokazati; tudi to je mogoče in zelo verjetno.«

»Če ti pa rečem, da je res v Žireh!«

»No, ko se vrne, če se bo, ji povej, da sem bil tukaj in bi rad, da bi se pogovorila, toda... Zdajle ne morem reči, kdaj si bom spet upal priti, ker se mi zdi, da bo to precej nevarno - je pač tako. Ne bi rad, da bi me tukaj čakal ali čakali še drugi poleg Majde.«

»Tako malo nam torej zaupaš? Zakaj je tako, Jernej?«

»Ha, mar misliš, da ne vem, kje vedri Martin in kako se je rešil vojaške službe. Toda tega veselja ne bo nikoli imel, da bi meni zvezal roke; in če se bova kdaj po naključju srečala, bo on tisti, ki bo potegnil krajši konec.«

Ja, Majde res ne morem pozabiti, ne morem, na žalost... Zato ji le povej, da se bom še oglasil! Toda nihče ne bo tega vnaprej zvedel, še sam se bom najbrž odločil prav zadnji hip!«

»Na svidenje torej!«

Pa je Jernej tisto leto kar v nedogled odlašal s svojim obiskom. Šele na jesen je končno obšel jezero in se približal hiši z zadnje strani.

Tam za hišo sta Majda in njena mati pleli na majhni njivici in prestrašili sta se, ko je nenadoma stopil izza grmovja.

»Zakaj pa se tako bojita, saj sem le jaz? Mar sem videti tako divji?«

»Res nisi videti najbolj miroljuben, toda vsakega, ki ne pride s prednje strani k hiši, se prestrašimo, « je dejala mati Tilka.

»Naj grem torej nazaj v gozd in se prikažem z one strani?«

»Zdaj je, kar je...«

»Ja, je, kar je, bo pa lahko še marsikaj, česar ni, če ne bo tako, kot bi moralo biti. Z Majdo bi se rad pogovoril!«

»Tako? Naj grem v hišo, da ne bom motila?«

»Če že tako rečete...«

»Ne ne, mama, nikar! Ne bi rada ostala tukaj sama z...«

»Z menoj, si hotela reči. Ha, že vidim, da je moja pot popolnoma zaman.«

»Jernej, razumi! Marsikaj se govori...«

»In ti več verjameš tem govoricam kako pa meni?«

»Žganje dehti iz tebe...«

»In če? Ne spomnim se, da bi ga dobil pri vas! Pa če sem že tako nedobrodošel, le zakaj stojim tukaj in vaju motim pri delu? In če te poleg tega še tako moti to, da sem spil požirek ali dva, je res najbolje, da grem.«

Obrnil se je in odšel.

Zaklicala je za njim, a se ni niti ozrl.

Še je bilo nekaj ljubezni v njenem srcu, a čutila je, da je le-ta čedalje šibkejša in uboga in bo ugasnila kakor dogorela sveča.

Solza se je potočila po njenem licu, videla jo je tudi mati Tilka, a je molčala, saj ni vedela, kaj naj reče.

Jerneja je kmalu minila nenadna jeza, toda bil je že sredi gozda in težko se mu je zdelo vrniti. Najbolj nerodno mu je bilo zaradi tega, ker je Majda - in gotovo tudi njena mati - spoznala, da je pil žganje, da ni trezen in zato vse tisto, kar je govoril, nima prave cene in veljave.

Ja, moral je priznati sam sebi, da mu žganje, posebno zadnje čase, čedalje bolj diši in da pridejo trenutki, ko si ga celo zaželi, tako da zaradi tega celo zanemari svojo varnost, samo da pride do njega. Zadnjič ga je v krčmi v Podlipi kupil kar celo steklenico, da ga je imel vedno pri roki v svojem skrivališču.

Mama Marjeta je kmalu odkrila to njegovo slabost. Hudo ji je bilo, toda zastoj ga je svarila pred to razvado in tem strupom.

Ja, Jernej je postajal čedalje bolj samosvoj in trmast in tako je tudi čedalje bolj odlašal s tem da bi se znova poskušal približati Majdi. Že zgodaj je zapadel sneg in o božiču ga je bilo toliko, da mama Marjeta ni mogla niti na sam sveti dan k maši v dolino, da bi slišala božične pesmi in se srečala z Novorojenim.

Seveda je bil v teh dneh doma tudi Jernej, saj ga niti najmanj ni skrbelo, da bi se biriči podali v tako globok sneg.

Seveda pa ni niti pomislil, da bi v tem času poskušal obiskati Majdo, še tja do Plaščurnice si ni upal, da bi potešil željo po žganju.

* * *

Vse na svetu je minljivo in tudi zime je bilo konec.

Ko so na lepo in jasno velikonočno jutro doli v dolini zapeli zvonovi in naznanjali, da je Kristus vstal, se je mati Marjeta lahko nemoteno in po kopni poti napotila v dolino, saj je sneg že pred tedni skopnel. Le še v največji goščavi in na osojnih mestih so ostale posamezne bele zaplate.

Da, tisti dan je tudi Jernej zahrepenel po tem, da bi lahko odšel z njo v dolino; toda že ko sta prispela na Jerebov grič, se je premislil.

»Mama, kar sama pojdi dalje! Veš, ne upam si tja doli, saj bodo tam gotovo tudi biriči in bi me kdo izdal, da bi me ujeli. Saj bi rad... Toda k Majdi bom pa popoldne le poskusil iti in jo vprašati za pirhe.«

Le tiho je vzdihnila, saj je nekaj podobnega pričakovala.

In ko se je počasi in sama odpravila v dolino, je tiho molila zanj in tudi za Majdo, da ne bo nasedla njegovim obljubam, ki jih ne bi mogel niti ne hotel izpolniti.

Na pol poti so jo dohiteli Jerebovi, ji zaželeli blagoslovljene praznike in jo skušali razvedriti. Povabili so jo na žegen in tudi na kosilo. Ker se je zavedala, da bi bila doma sama, je v to privolila. In ko je že proti večeru prišla domov, je vzdihnila:

»Tako lep dan sem preživela! Hvala Bogu in dobrim ljudem! Vem, zavedam se, da podobnega ne bo več v mojem življenju!«

Jernej pa tisti dan ni dobil pirhov. Res se je odpravil v pravo smer, toda prišel je le do Plaščurnice, tam pa je obsedel ob žganju in pozabil, kam je bil pravzaprav namenjen.

Drugi dan se je jezil sam nase in to jezo je poplaknil z novo merico žganja.

Sredi maja pa se je končno le sešel z Majdo. Imel je srečo, da je bila tisto popoldne sama doma. Zaklenjena je bila v hiši in šele potem, ko je povedal, kdo je in da bo vlomil vrata, če mu ne odpre, mu je odprla.

»Kako si pa vedel, da sem doma?«

»Saj nisem vedel, če si ti, le neko senco sem videl za oknom, senco, ki se je premikala. Ha, premalo si zvita! Kaj če bi bil nekdo drug, ki ne bi imel poštenih namenov?«

»Ali jih - ali jih ti imaš?« je prestrašeno vprašala.

»Jaaa! No, lahko tako rečem, in to kljub vsemu, kar si morda misliš. Še vedno te imam rad in te spoštujem - ko bi le bilo tudi s tvoje strani tako!«

»Oh, Jernej, ko bi le ti bil še tak, kakršen si bil pred leti, ko sva se spoznala; potem niti malo ne bi podvomila o tem, toda v zadnjem času...«

»Sem se spremenil, tako hočeš reči. Morda res, vsaj v nekaterih pogledih, toda do tebe se ni nič spremenilo!«

»Ne vem... Ne vem, kako naj rečem? Toda prav zaradi teh nekaterih pogledov, kakor ti temu praviš, se spreminja moj odnos do tebe.«

»Le zakaj, Majda?«

»Zato, Jernej, ker se zadnje čase čedalje bolj družiš s temi rokomavhi, da tako rečem. Saj ne mislim, da so vsi postali to, kar so, le po lastni krivdi, saj niti ti nisi; toda nekateri pa so med njimi le zato, da bi si z nepoštenimi dejanji pridobili razne dobrine. In kakor eno gnilo jabolko v košari okuži še druge, ki so zdravi, tako je tudi tukaj...«

»Najbrž je v tvojih besedah tudi nekaj resnice, toda na svetu je že tako, da človek ne more biti kar v nedogled sam, saj bi se mu od tega še zmešalo.«

»Verjamem, vejamem! Toda poiskati si mora tako družbo, ki ga podpira v dobrem, ne pa v slabem; saj prav gotovo veš za tisti pregovor: Povej mi, s kom se družiš, pa ti povem, kakšen si.«

»Mi hočeš mar soliti pamet? Me želiš poučevati in mi ukazovati, kdo je lahko moj prijatelj?«

»Niti ne, toda vprašal si in povedala sem, kaj si mislim.«

»Ti pač govoriš tako, kakor so te drugi naučili, ne veš pa...«

»O ne, ni tako! Tudi na svoji koži sem in smo občutili tiste tvoje nove prijatelje. Pred dnevi so nas počastili s svojim obiskom in zahtevali to in ono, tako da zdaj nimamo niti dovolj, da bi lahko posejali njivico. Ne vem, kako bomo preživel s tem, kar nam je še ostalo.«

»Živeti pač morajo, zima je bila dolga in huda in tudi kmetje imajo že prazne kašče...«

»Morda si tudi ti dobil del tega...?«

»Ni tako, ni! Po krivem me dolžiš in morda si celo misliš, da sem jih jaz napolnil k vam. Nič nisem vedel za to njihovo dejanje. Skušal bom doseči, da te, no, da vas ne bodo več nadlegovali, saj je še precej premožnejših hiš.«

»Oh, Jernje, tvoje zadnje besede so samo še en dokaz, kako si že ves njihov in da te poslušajo, če...«

»Poslušajo me kolikor toliko, toda kako naj se resno postavim za vas, če pa Martin...«

»Martin je imel samo dve možnosti, dve izbiri. Ali to, ki si jo je izbral, ali pa bi hodil s teboj po gozdovih in z gorjačo trkal na ta ali ona vrata.«

»Zdaj je, kakor je in sva pač vsak na drugi strani, pa naj bo to prostovoljno ali pa po sili razmer. Jaz sem, kjer sem in nazaj ni poti. In tako mislim, da imam kar prav in oni tudi.«

»Da, da, zdaj si res že ves njihov!« je vzdihnila.

»Le tvoj želim biti...!«

»Nikar ne govori! In ne skušaj se mi približati, raje bi umrla kakor pa...«

»Kaj misliš s tem kakor pa...?«

»Kakor da bi postala rokovnjačeva nevesta, da veš! Naj se klatim s teboj po gmajnah in beračim okoli ljudi tako, kakor delajo tiste - že veš katere. Morda jih že bolje poznaš kakor pa mene...?«

»Bog mi je priča, da se nisem nobene dotaknil!«

»Za zdaj morda... Ne pravijo zastoj tisti hiši tam gori na prelazu Plaščurnica. Veš, Jernej, tudi če mi to še tako zameriš in jim poveš, da se bodo lahko maščevati, tole ti rečem: tako sem prepričana in ne samo jaz, da je prav

tam središče in shajališče vsega pokvarjenega in da si tako o nikomer, ki tja zahaja, človek ne more misliti nič dobrega.«

»Torej tudi o meni ne?«

»Oh, Jernej, morda pa je še čas...«

»Ja, kaj pa naj naredim? Naj grem mar za štirinajst let k vojakom ali pa zgnijem v tistem svojem skrivališču?«

»Vem, da si v težavah. Tam bi morda izgubil življenje, v skrivališču zbolel... Toda tukaj ne boš izgubil le tega, ampak boš zapravlil tudi dušo.«

»Pa sva spet tam...! Toda dovolj mi je že tvojega govoričenja in...«

Vstal je in grozeče so se mu zasvetile oči. Stopil je proti njej, da je odrevnela od strahu.

Tedaj pa je zaropotalo na pragu in v sobo je stopil oče Gašper in za njim še mama Tilka ter Majdina sestra Jerica.

Majda se je globoko oddahnila in stekla k njim.

Stali so in se gledali iz oči v oči.

»Zdi se mi, da bi moral nekdo oditi!« je počasi rekel Gašper.

»Grem, grem, seveda grem! Toda povem vam, da se bomo še videli in tedaj...«

X. PRAZNA HIŠA

Jernej je spoznal, da je Majda zanj tako rekoč izgubljena, toda o tem se ni želel z nikomer pogovarjati, niti materi ni tega zaupal, še toliko manj tistim, s katerimi se je srečeval pri frakljih žganja v Plaščurnikovi hiši.

Njegova mati Marjeta je na svojo veliko žalost lahko videla, kako njen sin počasi, a nezadržno drsi tja, kjer ga je najmanj želela videti.

Že tisto poletje, posebno pa še v jeseni se je že zgodilo, da se zvečer domov ni vrnil sam, temveč je bil z njim kdo od njegovih novih prijateljev, ponavadi Nande ali Grega.

Tako je bilo tudi nekega večera v začetku oktobra.

Sama je bila kakor ponavadi in rožni venec je imela v rokah in neslišno so polzele jagode skozi njene prste, tako kakor so njene ustnice šepetale molitev. Žalostni del rožnega venca je molila, tega je imela najrajši, saj je bilo trpljenje, posebno zadnje čase, sestavni del njenega življenja.

Potrkal je na okno, da se je zdrznila in obstala.

Čez čas je potrkal drugič.

»Kdo je?«

»Jaz, mama, jaz, Jernej, nič se ne boj!«

»Si sam, Jernej?«

»Ne, mama, še nekdo je z menoj; nekaj se bomo pogovorili, zato...«

Odprla je okno in ob slabotnem siju brlivke zagledala poleg Jerneja tudi rokovnjača Nandeta.

Ta je brez besede sedel k peči in se s hrbtom naslonil nanjo.

»Hehe, kako prijetno dene človeku takale toplota. Prijetno še nam, ki smo še kolikor toliko mladi; kako mora šele onim, ki so že krepko v drugi polovici svojega življenja in zato manj odporni na mraz.«

»Saj zato sem jo tudi zakurila. Res sem težko zrinila v peč tisti panj, toda še zdaj počasi tli in bo peč topla še tudi zjutraj. Ja, danes je bilo kar precej hladno, burja se je že sprehajala okoli ogla in zato...«

»Ja, ja, kar prav je tako! Tako bi rekel, da bo za tole burjo prav kmalu prišel tudi sneg in je zato treba misliti na prezimovališče. Nekatere živali se zarijejo v svoje brloge in zimo kar prespijo, mi pa žal tega ne moremo in si moramo pač pomagati, kakor vemo in znamo....«

Da, rokovnjači so zdaj Jerneju že tako zaupali in ga imeli za enega izmed njih, da so mu povedali, da zimo večinoma preživijo pri Graparju v zaraščeni stranski dolini pod Kolovratom, kakor ljudje pravijo globeli med Smrečjem in Čేశirkom.

In zato se je Jernej, da bi potrdil in podprl Nandetove besede, oglasil:

»Veš, mama, vsak človek se prej ali slej postara, če ga le prej ne pobere kakšna bolezen ali sila. Tako je tudi s skrivači. Tudi nekaj takih, ki so že precej v letih, je med njimi in zanje smo v skrbeh.«

»Za nas se bo že našel prostor, no, oni - le trije so - pa bodo morali biti neke drugje... Samo čez najhujšo zimo, to se razume.«

»Veš, mama, ti si mi že večkrat potožila, kako si sama in da ti je dolgčas, zato smo se pogovarjali o tem, da bi prišli ti trije k nam, dokler...«

»K nam? Kaj jim bom pa kuhala, saj še sama ne vem, ali bom imela toliko, da bom dočkala pomlad.«

»To te pa naj ne skrbi! Za to bomo že mi poskrbeli! Ničesar ne bo manjkalo ne njim in ne tebi. Sicer pa, tako je, da nimamo veliko izbire niti časa za premišljevanje, in ker je bil Jernej za to, smo zgovorjeni.«

Žalostno je mati pogledala svojega sina in tiho vzdihnila. Mar ni dovolj, da se je sam pridružil rokovnjačem? Zdaj je v to družino porinil tudi njo, ki ni nikoli odobraval tega, kar so počenjali.

* * *

Tako težko mati Marjeta še nikoli ni čakala na pomlad kakor prav leta 1837. Kako tudi ne, ko pa je imela v hiši še tri sostanovlce, s katerimi pa se ni mogla tako rekoč o ničemer pogovarjati, niti niso bili pripravljeni prijeti za kakšno delo, češ da so se tega v preteklih letih povsem odvadili. Le toliko je sčasoma izvedela od njih, da je najstarejši oče rokovnjača Nandeta, drugi pa njegov brat: ta je neprestano pokašljeval, saj je bil bolan. Tudi tretji, ki je bil brez ene roke, je bil z njima nekaj v sorodu.

Jeseni, kmalu po tistem pogovoru, je Smrekar z volmi pripeljal nekaj živeža.

»Veš, oglasili so se in mi ukazali, da moram tako narediti, drugače da mi bodo povabili na mojo streho rdečega petelina.«

»Oh, Tone, verjemi, jaz nimam pri vsem tem prav nič, tudi mene so postavili pred izvršeno dejstvo. Strašno me skrbi, kako se bo vse to končalo!«

»Verjamem ti, toda prav nič si ne moreva pomagati, nič, ne jaz, ne ti! Toda tako ti povem, Marjeta, da je za še tako dolgo in hudo zimo prišla pomlad.

Tudi tegale bo nekoč konec; le tega se bojim, da morda midva ne bova dočkala te pomladi - pa kakor je Božja volja! Bodo pa drugi!»

»Ti lahko tako rečeš, toda jaz ne morem reči niti tega, saj me razumeš...?«

»Ja, razumem te, Marjeta, razumem in smiliš se mi, a ne morem ti pomagati, vsaj za zdaj ne. Če bo to kdaj mogoče, se lahko zanesesh name. Iti moram, da bom do noči doma; voli hodijo počasi in še pot je tako slaba, razdrta od hudournikov. Na svidenje in Bog s teboj!«

* * *

»Vse si že pomila in pospravila!« jo je tisti dan pozdravil Jernej.

»Sem ja, ker sem tako navajena, saj me je delo spremljalo vse življenje in rada vidim, da je v hiši red. Vsi pa niso taki, veš, Jernej, takole ti povem: vsake stvari, vsake muzike je nekoč konec in tako je tudi z mojim potrpljenjem! Ne morem in tudi nočem biti več strežnica tujim ljudem, ki se vedejo kakor gospodarji. Rekel si le do pomladi! Zdaj je pomlad tukaj in sneg je že skopnel in biriče lahko zagledamo kadar koli. Se nič ne bojite, da jih zasačijo tukaj?«

»Seveda se in zato...«

»Kaj zato? Naj končno gredo taj, kjer so bili prej, ali pa grem od hiše jaz, kakor koli že, morda h hčerki, da le ne bom tukaj za rokovnjaško strežnico! Poštena sem bila in taka želim biti - vsaj jaz! Velikonočni prazniki se bližajo in rada bi jih doživela tako, kakor sem jih včasih. Glej, božične praznike so mi popolnoma pokvarili tile, ki ste mi jih porinili v hišo; ne maram, ne želim, da bi mi tudi velikonočne.«

»Toliko ti je za te praznike?«

»Mi je, a ni samo to! Če si se že ti popolnoma spajdašil z njimi, bi vsaj meni lahko prizanesel!«

»Ne razburjaj se tako, da te ne bodo slišali! Saj smo se že pogovorili, da se še ta teden preselijo; kam, tega pa ti seveda ne bom povedal.«

Res so odšli že čez dva dni. Ko so že stopili čez prag, jim je rekla:

»Vso zimo ste bili tukaj, bili prvič in zadnjič in zdaj odhajate, ne da bi zmogli eno samo besedo zahvale, ker sem vam stregla kakor dojenčkom. Če boste poskušali priti še enkrat, bom jaz odšla!«

* * *

»Haha, slišala sem, da imaš tekmece, ki te je najbrž že prehitel!« ga je podražila Reza, Plaščurnica, ko je tisti deževen dan stopil v njeno hišo, da spije frakelj žganja.

»Kakšnega tekmece neki? Kaj godeš, ženščina zmešana?«

»Ženska sem res, in to zelo dobro vem, ali pa sem tudi zmešana, o tem bi se dalo pogovarjati... A morda je to v današnjih časih celo bolje, kako pa če je človek slep.«

»Kje pa vidiš kakšnega slepca?«

»Nikjer drugje kakor tule pred seboj!«

»Bi mi morda lahko tole pojasnila?«

»Seveda, zakaj pa ne, saj o tem čivkajo že vrabci, le ti nič ne veš. No, saj si včasih hodil za tisto Majdo, tam doli ob jezeru?«

»Kako včasih, saj...?«

»Le nič se ne razburjaj, saj vem, da je vso zimo nisi obiskal...«

»Že v naslednjih dneh se bo to zgodilo...«

»Če se ne bo, bo pa tudi čisto vseeno, kajti kolikor vem, se prav gotovo ne bo posebno razveselila, ko te bo zagledala.«

»Kaj hočeš reči?«

»Kaj neki? Prav nič drugega kakor to, da si odpadel kakor češarek s stare smreke, ko zapiha burja. Dolinarjev Anže iz Žirov je stopil na tvoje mesto, in kolikor vem, si on kar pogosto najde čas, da jo obiše. Prav gotovo ni tako strašno zaposlen kakor ti!«

»Kaj? To se dogaja! Mu bom že pokazal, da me bo pomnil! Da si le upa in ona bi mu prav lahko povedala...«

»Mar misliš, da mu ni in zdaj se ti lahko smejeta, smejeta, ker se sliniš tja, kjer te ne marajo; ne vidiš pa ljudi, no, žensk, ki bi bile zadovoljne, če bi jim namenil prijazen pogled, in ti ne bi postavljale nobenih pogojev.«

»Najprej mi prinesi običajno merico!«

»Je že pripravljena, saj sem te videla skozi okno, ko si prihajal.«

Izpil je in zahteval še eno.

»Oho, danes ti pa diši, čeprav si včasih že godrnjal, da žganje ni dobro.«

»Ne spomnim se, da bi danes kaj rekel, da je boljše kot običajno...«

»Ja no, saj te razumem! Jezen si in morda...«

»Doli bom šel!«

»O, gotovo bo zelo vesela, ker te že toliko časa ni videla! Ali pa tudi ne, kakor se vzame, saj dolgčas ji najbrž ni bilo, ker si je poiskala nadomestek. Sicer bi pa bilo presneto čudno, tako rekoč nenaravno, če bi še pomislila nate, ko pa te po cele mesece ne vidi.«

»To je moja stvar.«

»Seveda je in rekla bi, da najbrž tudi njena. Ha, če bi bila jaz na tvojem mestu, se sploh ne bi več zmenila zanj. In navsezadnje: kakšno življenje ji pa lahko ponudiš?«

»Kakšno pa kateri drugi?«

»Veš, tako je, da te nekatere po tem ne bi niti vprašale; se ti ne zdi ali pa ne razumeš oziroma nočeš razumeti? Kdo pa trdi, da je treba razmišljati tako, kako naj rečem, dolgoročno - jaz prav gotovo ne...«

Pogledala ga je tako, da je prav lahko razumel njene besede in namigovanje.

»Odločil sem se, da grem zdajle tja doli, pa naj se zgodi kar koli!«

»Le pojdi, le! Ko pa se boš vračal, se le oglasi, da si boš lahko z žganjem poplaknil jezo in povedal, kako si opravil!«

Vstal je in brez besed odšel.

Ob jezeru je za trenutek obstal in poskušal zbrati misli in poiskati prave besede.

Vsi so bili doma, razen Martina, in lahko je videl, da se ga niso prav nič razveselili. Majda še najmanj.

»Dober dan želim vsem skupaj! Gotovo niste pričakovali, da se bom prikazal v tem dežju.«

»Bog ga daj! Ne, res te nismo, saj te niti v lepem vremenu nismo videli.«

»Človek kar odlaša... Saj vem, da to ni prav, ampak vedno pride kaj vmes. Opravki...«

»Opravki so lahko zelo različni - toda no, opravki so vseeno. Sicer pa vsak sam ve najbolje, kaj je zanj najbolj prav, « je počasi dejal Majdin oče in potem čez čas še dodal: »Vedeli smo, pričakovali, da te bomo končno le zagledali! V sosednji prostor gremo, da se bosta lahko pogovorila, da ti bo povedala, kar je treba!«

Ko sta ostala sama, je čez čas dejal:

»Se že kaj pripravljate na sajenje, na setev?«

»Ne še in tudi ne vem... In zakaj naj bi se, saj bi itak sadili le za druge. Ja, tega pa smo se počasi naveličali.«

»Govori se, da vi, no oče, večkrat reče kakšno pikro o ljudeh, ki mu niso všeč in zato...«

»Se ti ljudje maščujejo oziroma se maščujete tako, da nam poberete toliko, da bi stradali, če nam ne bi pomgali dobri ljudje.«

»Ha, da ni med temi dobrimi ljudmi tudi neki Dolinarjev Anže iz Žirov?«

»Vidim, da že veš in kar prav je tako, mi vsaj ne bo treba tega pripovedovati. Če si slišal, da je on zdaj moj fant, potem si slišal prav. Veš, da drugače niti ne more biti. Ti si se oglasil le vsakih nekaj mesecev in še tedaj si večinoma le grozil - le kako naj bi te navsezadnje še lahko imela rada? Pa tudi nobene prihodnosti nisem videla v tem... Sicer sem ti pa to že večkrat povedala.«

»Tako je torej! Ampak mogoče pa le ni vse res in me le skušaš, kako se bom vedel?«

»Ne, res je in ne bom se premislila, zato je vsaka beseda odveč in popolnoma nepotrebna. Razidiva se v miru, ker imava pač vsak svojo pot. Je že tako na svetu in najbrž nisva midva kriva, če je tako, vsaj vsega ne.«

»Ni me več volja, da bi razmišljal tem, kdo je kaj in koliko kriv, toda tale zadeva se ne bo dobro končala, tako ti rečem! Če mi pride v roke tisti one, tisti Anže, si bo zapomnil, kdo je Jernač! Da, Jernač, zakaj tistega plašnega Češirkovega Jernejčka ni več in ga nikoli ne bo.«

»Onega sem imela rada... Onega, takšnega, kakršen je bil... Zdaj pa...«

»Zdaj pa ga ni več, in kar vem, da bi rada povedala, da je iz njega nastal rokovnjač Jernač. Ha, tega pa si boste vsi zapomnili, če se ti ne boš premislila!«

Oči so mu zažarele v nekem čudnem lesku, da je od groze zakričala.

Oče Gašper je prihitel v sobo in v rokah je imel sekiro in pripravljen je bil braniti svojo hčer do zadnjega diha.

»Pojdi iz naše hiše, zakaj žganje govori iz tebe; že ob tvojem prihodu sem to zaznal! Globoko si se spustil, Jernej in škoda te je, a najbrž ni več vrnitve...«

»Delam tako, kakor ugaja meni in bom tudi v prihodnje. Ja ja, saj grem! Toda prav lahko se zgodi, da se bomo kmalu spet videli in tedaj najbrž ne bom sam!«

* * *

Ves divji je bil tiste dni, tako da se ni hotel z nikomer pogovarjati. Najbolj ga je jezilo to, da se je potem, ko je prebolel prvi šok in alkoholno omamo, čedalje bolj zavedal, da ima Majda prav, saj si ob njem prav gotovo ni mogla več predstavljati svojega življenja. Toda tega si ni hotel priznati in skušal si je dopovedati, da je vsega kriva le ona in pa - seveda - njeni domači.

Na sončni junijski dan se je spet oglasil v Plaščurnici.

»Si pa korajžen oziroma že kar predrzen, da ne rečem nepremišljen, da se upaš stopiti v hišo sredi najlepšega dne, ko bi se prav lahko pojavili tudi kakšni nepovabljeni gostje in bi imel še jaz nepotrebne sitnosti.«

»Seveda ti, ki si nedolžen kakor novorojenček!«

»Če za nekaj ne vedo ali pa vsaj ne zagotovo, potem tistega pač ni.«

»Kaj bi godel, raje postavi frakelj na mizo. Prej ko se bo to zgodilo, prej bom šel dalje. Pa ne le enega, danes bom dva... Veš, Nace, potrebujem ju, ker imam danes neke opravke, take, kakršnih še nisem imel. Ja ja, kar odločil sem se! Veš, Nace, če ne more in noče biti moja, tudi nikogar drugega ne bo!«

Nace je bil že vsega navajen, toda ko je videl, kako je Jerenač pobožal dolgi nož, ki ga je imel za pasom, ga je kljub vročem dnevu obilil hladen pot.

Ko je Jernač odšel, je celo za trenutek pomislil, da bi jih moral opozoriti, toda takoj je zamahnil z roko:

»Kaj me vse skupaj briga in le zakaj bi se praskal tam, kjer me ne srbi!«

Jernača pa je tako omamilo žganje, da bi skoraj zabredel v jezero; toda končno se je le znašel pred Jezernikovo hišo. Vrata so bila zaklenjena in pomislil je, da so ga najbrž zagledali in se zaklenili.

»Kar prav, da so vsi v tej luknji, jih vsaj ne bo treba loviti!«

Spet je potrkal in dovolj močno, da so lahko razumeli, da se ne bo dal odgnati, toda nihče se ni oglasil, kaj šele da bi odprl vrata.

Potrkal je še močneje in tudi sedaj ni bilo nobenega odziva.

»Presneto so se me prestrašili, toda nič jim ne bo pomagalo!«

Stopil je tja do poti in pobral velik kamen ter ga z vso močjo zalučal v vrata, da se je razletela zarjavela ključavnica in so se vrata odprla na stežaj.

»Zdaj pa le pridite ven, in to lepo po vrsti in drug za drugim. Ha, Gašper, vem, da me čakaš s sekiro, toda danes se ti to ne bo obneslo! No, ali bo kaj?! No, če se že ne nameravate odločiti za kaj takega, bom pač moral jaz k vam in veliko bolje bo za vas, če ne poskušate s kakšnim junaštvom.« Previdno je najprej pogledal skozi okno, in ker ni nikogar videl, je vstopil.

Soba pa je bila prazna in tudi nikjer drugje ni bilo žive duše. Sprva se je čutil, toda potem se je domislil in glasno vzkliknil:

»Odšli so, ker so se bali groženj!«

Nekaj časa je sedel na parobku nedaleč od hiše in topo strmel v razbita vrata. Šele čez čas se je prijel za glavo in prestrašeno zajecjal:

»Moj Bog, kaj bi skoraj naredil! Kar srečen sem lahko, da jih ni bilo doma... Le kako bi se zdajle počutil, ko bi jih videl pred seboj! Mrtve...«

Šel je in se zaril v svoje skrivališče. Tri dni ga ni nihče videl...

XI. KRVAVA ZARJA

Vse tisto poletje Jernač, kar nekako ni mogel priti k sebi. Ja, zelo ga je prizadelo, ko je spoznal, da je Majda zanj dokončno izgubljena in da so prav zaradi njegovih groženj Jezernikovi zbežali iz rojstne hiše.

Nekega dne se je pogovarjal z rokovnjačem Nandetom in mu potožil, da je Jezernikove morda le malo preveč prestrašil.

»Kaj bi mislil na to! Prava figa, če so pobegnili in bodo tako še bolj širili naš sloves. Veš, bolj ko se nas bodo ljudje bali, bolje bo za nas. Le potrkati bo treba in bomo dobili vse, kar bomo zahtevali. Ho, ljudje si niti pomisliti ne bodo upali na kakršen koli odpor.«

»To je že res, toda jaz sem upal, da bi Majda...«

»Ne bodi no otročji in mi ne začni pripovedovati o nekakšni idealni ljubezni. Te svet ne pozna, no, vsaj mi rokovnjači ne. Drugo boš zagledal in Majda se bo v tvoji glavi razkadila kako meglica v poletnem jutru, ko jo pobožajo sončni žarki. Kaj sem ti že hotel reči... Aha, zdaj se nam bo pridružila tudi moja sestra Špela in njena prijateljica Tona. Haha, s svojimi čari sta omrežili neka biriča, potem pa jima ob pravi priložnosti porinili nekaj jekla med rebra. Eden je baje kar pozabil dihati, drugi pa se je za silo pozdravil - škoda! Seveda sta morali pobrati šila in kopita in zapustiti domači kraj.«

»Ha, tudi ženske so včasih presneto korajžne, « je dejal Jernač, da je pač nekaj bleknil, mislil pa si je, da se ne bi prav varno počutil v objemu kakšne izmed teh dveh, ki imata že tako bogate in krvave izkušnje.»

Ko je neki dan sedel sam v svojem skrivališču, je zašepetal:

»Ko bo za to primeren čas in bom točno vedel, kje in v kateri hiši stanujejo, jo obiščem in jo magari za lase privlečem nazaj domov! Morda bi se dalo v Žireh dobiti tudi kakšne poštene čevlje, čeprav ne ravno na pošten način...«

* * *

Pa se je tisti - po njegovo - primeren čas kar odmikal in šele spomladi leta 1838 se je odločil za to pot.

»Kaj, v Žiri nameravaš iti, si se mar naveličal živeti?« ga je tisti dan začudeno vprašal rokovnjač Tilen.

»Ho, tega ne bi rekel, le neke račune bi moral tam poravnati in urediti zadeve tako, kot je meni prav.«

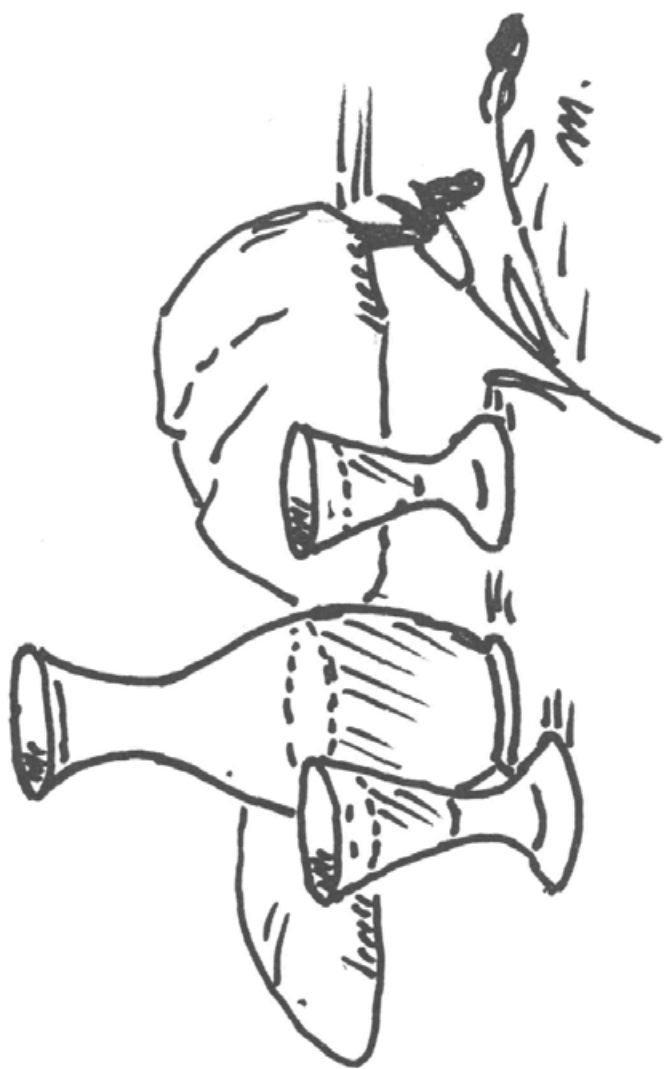
»Veš, ženske so muhaste in težko jih je razumeti; zato je bolje, da človek ne poskuša kaj takega, kot nameravaš ti. Še v nesrečo te lahko to spravi...«

»Saj se ne bom kar sredi belega dne sprehajal med hišami! In prav lahko je tako, da je že spoznala svojo zmoto in se želi vrniti nazaj k jezeru in k...«

»K tebi, kajne? Daj no daj, to si le domišljaš tedaj, ko imaš od žganja omamljene možgane.

»Najbolje je, da se človek sam prepriča.«

»To je že res, toda tudi od drugih ljudi se da marsikaj izvedeti. Saj sam veš, da Barba z Lavrovca, ki je nekakšna potovka, saj trguje z maslom in jajci,

večkrat prinese kakšne zanimive in uporabne novice. Kaj ko bi se pomenil z njo? Ja, večkrat gre tudi v Žiri in lahko bi ji naročil, naj se pozanima. No, ker sva že tukaj, pa obiščiva še Naceta, saj imaš v žepu gotovo kakšen cvenk, ki ni njegove izdelave.«

»Ja ja, bo tako! Zadnjič sem nekaj dobil tam blizu Rovt. Presneto sem jim moral zagroziti, da so pokazali tiste krajcarje.«

»Glej no glej!« se je zdaj zasmel Tilen. »Midva o volku, volk pa iz hoste. Le poglej!«

Res, po tisti stezi navzgor iz doline ni prihajal nihče drug kot potovka Barba.

»Najbrž je bila v Žireh in morda kaj ve, kar bi tudi tebe zanimalo.«

Počakala sta, da je prišla do njiju in Tilen jo je nagovoril:

»Kako kaj, mati? Prihajate iz Žirov?«

»Uganil si ali pa si že vedel, da sem šla zjutraj tja.«

»Kar precej dolga je tale pot, kajne? Ste imeli med potjo morda kakšne sitnosti?«

»Eh no, kdo pa se zmeni za staro žensko, še birič se obrne stran, če te sreča. Ja, pot pa je res dolga in utrujajoča, saj je steza slaba in razdrta od nalivov.«

»Prav gotovo bi se vam zdajle prilegel požirek kačje slin, preden se podate za Lavrovec.«

»Bi se, bi...! Toda moja denarnica mi tega ne privošči. Je že tako. He, pri jajcih in maslu ni posebno velikega zaslužka. No, včasih opravi spotoma še kakšno drugo delo, uslugo...«

»Morda pa jo boste tudi danes, kaj se ve... No, pa stopimo v hišo, da se ne bomo tukajle razkazovali. Jernač je rekel, da ima v žepu še nekaj okroglega, ki ni prišlo iz Nacetove kovnice, tako da bo vaša denarnica ostala nedotaknjena, vi pa boste deležni prepotrebne okrepčila.«

Ni ji bilo treba reči dvakrat.

»Dober dan, Nace! No ja, saj bo kmalu že dober večer in do noči bi bila rada v svoji bajti, zato nam kar hitro nalij tisto tvojo mešanico ali kar že je! Veš, prav nobenih želja nimam, da bi mi ponudil kaj takega, zaradi česar bi me kasneje črvičilo po želodcu. Tisto kar prihrani za one, ki pijejo na rovaš, mi pa ti bomo plačali s poštenim denarjem.«

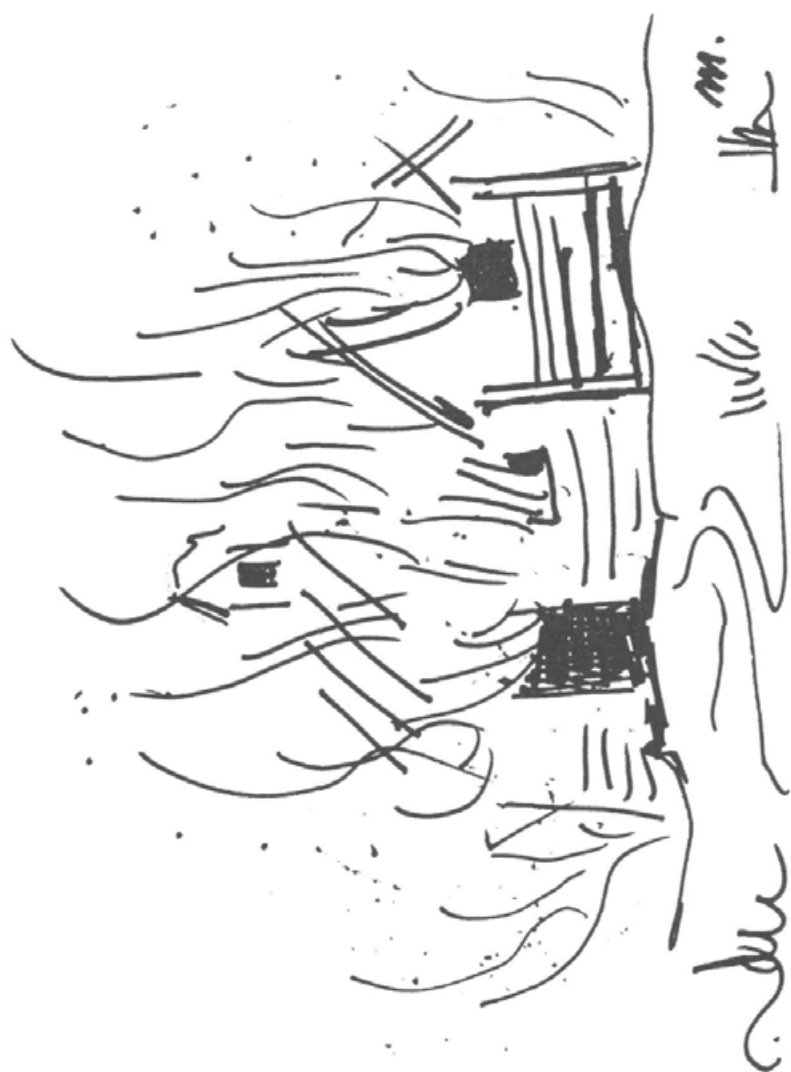
»Prav, prav, saj boš dobila najboljšo, kar imam! Da je pa denar nekaj poštenega - zdi se mi, da slišim to prvič...!«

»Ti že ti! Verjamem, saj vem, kako je; pa kaj bi o tem, vsak po svoje se trudimo, da nekako preživimo.«

»No no, zakaj bi se prerekala! Sedimo, da bomo lahko v miru izpili in da Nacetu in njegovi Rezi ne odnesemu spanca. Kje pa jo danes skrivaš, da je ni na spregled?«

»Kaj pa vem, kje se potepa, ona ima pač svoja pota in opravke... Ne brigam se za to... Da mi le prinese denar ali kar že dobi... In če se jaz zaradi tega ne gnjam, se tudi drugim ni treba!«

»Pav imaš, prav! Pa kako kaj, mati Barba, ste morda izvedeli v Žireh kaj novega?« je vprašal Tilen.

»Le kaj naj bi bilo? Še starega ni veliko. No ja, to sem pa le slišala, da se bo omožila tista tepka, ki je pobegnila doli od jezera, da je zdaj tista bajta prazna kakor medvedov brlog sredi poletja.«

»Kaj, moža da se!« je poskočil Jernač.

»Kakor si slišal in kakor sem izvedela. Ja ja, že naslednjo soboto bo zašepetala tisti ja, tako po Žireh čivkajo že vrabci. Kaj vidva še nista vedela?«

»Neee, nisva...«

»Seveda, ti se še vedno držiš matere za krilo, ti, Tilen, pa ne misliš na nič drugega kot na to, kje bi dobil kakšen kos mesa.«

»Kaj bi godrnjali, tudi vam sem ga dal lep kos, ko sem na zanko ujel srno...«

»Saj ne rečem, da to ni bilo lepo in prav... Toda tista Majda ali kakor je že ime tej tepki, se bo pa res poročila. Ja ja, kar varno se počuti tam in njen brat je baje pri biričih. Nekaj časa, vsaj dokler so še gnezдили tukaj doli ob jezeru, so to prikrivali; zdaj se jim zdi, da to ni več potrebno. Ja, brat Majdine matere se je pozabil oženiti in tako so našli dovolj prostora v njegovi hiši in še kmetijo imajo... Saj bi še govorila in se morda še česa spomnila, pa sem utrujena in usta so se mi osušila kakor meh pri stari harmoniki.«

»Pa nam natoči še eno merico!«

Še je potem govorila, da se je slišalo, kakor da se orehi vsipajo po stopnicah.

»Tako je to, ja! No, zdaj sem pa povedala, kar sem nameravala in vedela. Sonce zahaja, in če hočem biti do mraka v svoji bajti, moram kar stopiti na svoje utrujene noge. Pa hvala za pijačo, Jernač! Da bi le še večkrat prišel do denarja - tako ali tako - to seveda mene ne zanima.«

Ko je odšla, je rekel Tilen:

»Zdaj ti pa ne bo treba iti v Žiri, saj ti je Barba prihranila to pot. Edino, če ji misliš dati poročno darilo...«

»Ha, še to! Toda nekaj pa bi na vsak način rad naredil, da bi me pomnili vsi skupaj... Morebiti se pa le česa domislim, saj je še skoraj štirinajst dni časa.«

Mračilo se je in tedaj sta v krčmo stopila tudi Nande in Grega ter prisledla k Tilnu in Jernaču.

»Hej, Nace, da ne boš v skrbeh, tudi tvoja Reza bo vsak čas tukaj. Skupaj z Mihom bo prišla, « se je zarežal tako, da je Nace zaškrtal z zobmi.

Res sta kmalu prišla in Miha je prisedel k družbi, Reza pa se je le dobrodušno nasmehnila Nacetu in zagostela:

»Saj nisi jezen, kajne, ker sem se malo preveč zamudila? Tile čevlji me tako tiščijo, še dobro, da je bil Miha tako prijazen in mi je pomagal prek tistih skal in korenin. Tako sem hitela, no, da bi čim prej prišla.«

»Samo tako se mi zdi, da si začela prepozno hiteti.«

»Bom pa drugič bolj pridna, obljubim!«

Kaj je hotel... Nekaj je jezno zamrmral, česar najbrž niti sam ni razumel, natočil vsakemu merico žganja in ga postavil na mizo.

»Ja, tako mislim, da bomo danes imeli mir, ker imajo baje biriči ali vsaj njihovi nadrejeni neko posvetovanje in jih zato tukaj ne bo videti. Sicer pa imajo pred nami kar precej strahu, posebno od tedaj, ko so jih naši tam na Gorenjskem kar pošteno naklestili, « je dejal Grega.

»Ja ja, biriči so kar precej prestrašeni, ne bi pa tega mogel reči za tukajšnje ljudi, posebno za nekatere večje kmete. Kar nekajkrat se je že zgodilo, da nisem dobil tistega, kar sem zahteval, še celo posmehovali so se mi. Ja, tako menim, da je najbrž zato tako, ker le grozimo in pripovedujemo, kako je drugod, sami pa ne storimo ničesar...«

»Ja ja, nekaj res potrebujemo, nekaj krepkega, da bo ljudi prestrašilo in bodo spet taki, kakršne si želimo.«

»Kaj pa ti misliš, Nande? Saj si nekakšen poglavar. Ti moraš odločiti!« se je oglasil tudi Jernač.

»Rekel bi, da imate prav. Seveda, pozimi za kaj takega ni bil najprimernejši čas in kamor koli človek gre, so za njim v snegu sveže stopinje. Toda zdaj, ko ni več snega, zdaj je končno napočil naš čas in kar prav je, da smo sedli takole skupaj, da se dogovorimo. Ti, Nace, pa le glej, da se ne bo izvedelo, kar se bomo dogorili.«

»Ne bodi neumen, mar misliš, da bom pljuval v lastno skledo!«

Za trenutek je Nande umolknil, potem pa počasi rekel:

»Tako mislim, da se ljudje najbolj bojijo rdečega petelina. A da bi za začetek požgali kar kakšno večjo kmetijo, ne bi bilo najprimernejše. Prevelik hrup bi nastal zaradi tega in prav lahko bi se prikazal kakšen vojaški oddelek. Kakšna manjša...«

»Ho, jaz bi vedel za nekaj primernega!« se je zganil Tilen in pogledal Jernača.

»Le povej do konca!« ga je vzpodbujal Nande.

»No, Jernač išče primerno poročno darilo za svojo nekdanjo ljubezen. Drugo soboto bo baje osrečila nekega Žirovca. Saj vsi poznate Jezernikovo Majdo.«

»Ti so jo popihali v Žiri in je zdaj njihova bajta prazna. Hja, saj se je zima komaj dobro končala in do druge je še daleč.«

»Potem pa, Jernač, darilo že imaš, če si razumel...«

»Sem in še nocoj se bo zgodilo.«

»Ne ne, tako se pa res ne mudi in morda tega niti ne bi vsi tako razumeli, kot si želimo. Drugo soboto, tisti čas ko bodo svatovali in se veselili, bo za to najprimernejši čas, « je menil Nande.

»Hohoho!« se je zakrohotal Grega. »To res potrebujemo! Dovolj je bilo groženj, groženj, ki zaležejo čedalje manj, če niso podprte z dejanji. Upam, da se ne boš skesal do druge sobote?«

»To me pa res ne skrbi! Nasprotno, bojim se, da bom preveč neučakan in se bodo tile dnevi še bolj vlekli, kot so se oni sredi zime.«

»No, ko smo se tako lepo pogovorili, pa nam nalij še enkrat! Saj se navsezadnje spodobi, da da Jernač za pijačo, ker se ženi njegova nesojena!«

* * *

Pa vendarle ni bilo vse tako preprosto, kot si je Jernač predstavljal tisti večer.

Že naslednji dan, ko je bil spet trezen, je začel premišljevati, da to dejanje, za katerega se je odločil, le ni tako čisto nepomembno, tako rekoč nekakšna igra ali pobalinstvo, ampak resno in odgovorno dejanje, ki bi utegnilo biti pre-

lomnica v njegovem življenju. Zavedal se je, da mu do zdaj ne morejo očitati kakšnih večjih zločinov. Tistih nekaj prekrškov, ki jih ima na vesti zaradi ropov in kraje, bi mu najbrž še odpustili, vojaške službe se pa tudi vsi in na razne načine otepajo. Požig, ta pa bi ga dokončno onemogočil in le pri rokovnjačih bi še lahko iskal zavetje in razumevanje. Da, iskal, če pa bi ga dobil, je že drugo vprašanje. Vedel je, da so tudi oni taki, da najprej mislijo nase... In kaj bi rekla mama, ko bi izvedela? Mar je ta novica ne bi do kraja potrla?

Toda spet je prišel čas, ko si je govoril, da to pač mora storiti ne glede na posledice, drugače se mu bodo posmehovali, češ da je mevža, da ne drži dane besede. Da, celo Špela, Nandetova sestra, ki se skupaj s Tono skrivata v tisti kolibi v grapi pod Kolovratom, bi se mu smejala, češ da je slabši od vsake ženske, posebno pa od nje...

Tako se je tiste dni menjavalo njegovo razpoloženje in bal se je usodnega dne, ki se je hitro bližal.

Domov, da bi obiskal mamo, pa tudi ni šel. Bal se je, da ji ne bo mogel pogledati v oči, da bi morda uganila, kaj namerava, in mu skušala to preprečiti. Enkrat na dan se je oglasil doli v grapi, da je pojedel kaj toplega.

Tisto soboto je bil oblačen in precej soparen dan. V začetku popoldneva je nekaj časa celo rahlo deževalo. Ko je dež ponehal, se je odpravil iz svojega skri-vališča.

»Pri Nacetu na Plaščurnici s ustavim, morda bo tam še kdo, da se bom zamotil s pogovorom in pa, no, šilce ga bom spil, da bom bolj korajžen in odločen!«

»Ti si?!« se ga je skoraj prestrašil Nace, ko je stopil čez prag. »Kaj pa ti je, si morda bolan - tako čudne oči imaš?«

»Čudne? Kakšne pa misliš, da bi moral imeti? Morda take kakor kakšna pet-najstletna deklica?«

»Neee. Nisem tako mislil. Sicer se mi pa danes ne ljubi pogovarjati, glava me boli. Tudi Reza ima podobne težave in je šla počivat. Kaj vem, morda sva kaj takega pojedla, da nama je škodilo.«

»Večkrat sem te slišal govoriti, da je žganje najboljšje zdravilo! Ga mar sam sebi ne privoščiš?«

»Kaj bi o tem... No ja, no ja, če ne bo kmalu bolje... Pij raje in molči, tako bo najbolje za oba!«

Še preden se je začelo mračiti, se je poslovil. Odšel je doli do jezera, ki je včasih skoraj povsem presahnilo, drugič pa je bilo vode toliko, da je celo tekla iz njega in kot majhen potoček hitela navzdol po dolini proti Račevi in dalje proti Žirem, kjer se je združila s Soro.

Tisti dan pa je bilo jezero polno in sklenil je, da na njegovem obrežju počaka toliko časa, da se bo stemnilo. Legel je pod košato smreko, kjer je bilo suho, in se zamislil: Ja, Majda je zanj za vedno izgubljena, danes se je poročila s tistim Anžetom in sedajle najbrž že sedita za svatovsko mizo in se smehljata svatom, ki jima podajajo roke in voščijo vse najboljše na njuni skupni poti. Ja, sedajle se dogaja tisto, o čemer je tolikokrat sanjal, le da je videl poleg nje sebe.

Od jeze in razočaranja je zaškrtal z zobmi in skoraj glasno zapretel:

»Ha ha, toplo vam je pri srcu, v mojem pa je hlad, ki ga niti žganje ni moglo pregnati! Toda poskrbel bom, da bo vam še topleje!«

Premišljevanje ga je tako razburilo in razkačilo, da je komaj čakal, da bi se povsem stemnilo.

»Nizko na nebo visijo oblaki in lepo se bo videla krvava zarja, daleč naokoli bo vidna, upam, da vse tja do Žirov.«

In res je bilo tako. Hiša je bila večinoma lesena in s slamo krita, in ko je zanetil suho slamo, je skoraj v trenutku zagorela s tako silnim plamenom, da se je celo sam prestrašil.

V krvavi zarji so zažareli oblaki in daleč naokoli naznanjali, da so se začele uresničevati grožnje, ki so jih pogosto slišali, a jih posebno zadnje čase niso jemali preveč resno!

Videl je, kako je odsev ognja obarval tudi jezersko gladino, da se mu je zadzelo, kakor da je krvava; da tam ni več voda, ampak kri...

Počasi je tipal stezo skozi goščavo, rdeči sij mu je kazal pot.

Sredi poti je obstal in se ozrl.

»Tako, opravljeno je in zdaj ne bo več dvoma in pričakovanja! Upam, da bodo zadovoljni in me bodo imeli za sebi enakega. Pa ne le to - tudi boljšega! Ha, zgoditi se mora, da bodo plesali tako, kakor jim bo Jernač igral!«

Precej pozno je že bilo, ko je potrkal na Plaščurjevo okno.

»Kaj hočeš, spat sem že šel in ne bi rad odpiral?«

»Kar skozi okno mi daj steklenico, drugič ti bom plačal!«

»Na in pojdi! Strah me je...!«

»Mevža!«

XII. MATI

Tri dni po tem dogodku se Jernač ni prikazal iz svojega skrivališča, vse dokler je bilo v steklenici še kaj žganja. Ko ga je zmanjkalo in se je njegova glava začela bistrirati, se je počasi začel tudi bolj zavedati, kaj je naredil in kakšne daljnosežne posledice utegne imeti to dejanje za njegovo prihodnost. Zavedal se je, da je bila krvava zarja, ki je odsevala na jezerski gladini in obarvala oblake, nekakšen mejnik v njegovem bivanju in da je tisti ogenj uničil tudi vse mostove, ki jih je včasih še vedno slutil za seboj.

»Ha, kdo ve, ali je vse to res...? Morda se vse to ni v resnici zgodilo in se mi je le sanjalo o vseh teh grozotah, ker sem spil preveč žganja - toliko, da sedaj komaj vem, kje sem. Že vem, kaj mi je storiti! Tja pojdem, da se povsem prepričam! Vem, upam, da bom zagledal še celo hišo; takšno, kakršna je bila tedaj, ko je bila Majda še moje dekle.

Saj res, Majda! Kaj se je že zgodilo z njo? Da, zdi se mi, da sem jo za vedno izgubil... Toda kako? Na vsak način moram tja, morda je še tam in me čaka.«

Začutil je, da je lačen.

»Bog ve, koliko časa sem že tukaj. Le od kod se je vendar vzela ta steklenica, da me je tako omamila?«

Že jo je prijel, da jo vrže v grmovje, ko je zagledal, da je na njenem dnu še požirek žganja.

»Ha, če sem že spil vse drugo, bom pa še to malenkost, ta požirek ali dva, potem pa se odpravim...«

Jernač je že dvakrat zamenjal svoje skrivališče, ker so drugi rokovnjači vedeli za prvega. Ni jim povsem zaupal, saj je večkrat pomislil, da lahko katerega izmed njih ujamejo, in da bi rešil svojo kožo, bi utegnil prodati njegovo. To zadnje njegovo skrivališče je bilo nekako na pol poti med Češirkom in Smrečjem, tako da je imel približno enako daleč na obe strani.

»Kam že nameravam? Aha, tja k jezeru moram, da se prepričam, da sem le sanjal in se mi bo odvalil ta kamen, ki ga čutim v prsih. Potem pa si moram poiskati nekaj za pod zob, saj se mi od slabosti tresejo noge.«

Pa je verjadel, da zmogel toliko moči, da se je napotil kar po gozdu in čez Smrekovec proti jezeru, da se je tako izognil Smrečju in ljudem, a tudi Pllaščurnici, saj ni želel nikogar srečati.

Približal se je jezeru in v zraku je zaznal neki čuden vonj kakor ga ni prej še nikoli in hladno ga je spreletelo ob misli, da vse skupaj niso bile le težke in moreče sanje... In končno je zagledal, da od Jerzernikove hiše ni ostalo tako rekoč ničesar razen dimnika in tistega zidu, kjer je stala kmečka peč.

Zdaj se mu je zadelo, kakor da ga je nenadoma zapustila vsa alkoholna omama in se je tako pred njim prikazala vsa neizprosna resnica.

»Res se je zgodilo in le zakaj? O, zaradi nje, ki se mi je odtujila in si izbrala lažje življenje. Ho ho, zdaj vsaj vem, da na tem svetu ni zvestobe, da je vedno poteptana še tako lepo povedana beseda!«

In ko je tako stal tam in gledal razdejanje, je začel za to kriviti vse druge, le sebe ne.

»Vsi, prav vsi so se zarotili proti meni in zato moram biti tudi jaz proti vsem. Ha, pomnili bodo ljudje Jernača, pomnili ga bodo še sto let in več, potem, ko bo že pod rušo. Očetje bodo pripovedovali o njem svojim sinovom, matere hčeram in ti dalje... Ha, ljudje so me prislili, da sem postal eden izmed rokovnjačev, zdaj je na meni, da jim dokažem, da se jim je načrt posrečil, posrečil še dosti bolj, kot so morda pričakovali.«

Divje je zagrozil s pestmi, kakor da ga ta trenutek ljudje vidijo, in ko je prispel v breg nad jezerom, je na vso moč zavriskal.

Pa ta vrisk ni bil pesem veselja - kakor krik zveri je bil, zveri, ki išče svoj plen.

* * *

Proti večeru je prišel v Češirk.

»Kaj pa ti je, Jernej, si bolan? Ves nekam drugačen se mi zdiš in oči ti tako čudno gorijo! Si se morda prehladil? Nič čudnega ne bi bilo.«

»Ne ne, ne boj se, nič takega ni, le lačen sem, ker že tri dni nisem nič jedel - le steklenico žganja sem imel.«

»Oh, Jernej, to nesrečno žganje bo postalo tvoja poguba, tako ti povem! Pusti ga, pusti, saj to je le omama, to je kakor neka bolezen... Razsodnost vzame človeku, da potem ne ve, kaj dela, in ko se strezni, se čudi sam sebi, kako je mogel narediti to, kar je.

»Oh, mama, kaj bi o tem, zdaj je že minilo...«

»Kaj je minilo?«

»Oh no, zagnal sem tisto steklenico v grmovje.«

»Prav si naredil! In nikar se ne premisli, da bi jo znova poiskal!«

»Le zakaj naj bi jo? Saj je bila prazna...«

»Oh, torej si zadnje dni preživel le ob žganju? Saj boš tako uničil sam sebe! Takoj ti bom nekaj pripravila, da si malo opomoreš. Veš, še tam pozimi mi je Smrekarica dala kos suhega mesa. Hranila sem ga za kakšno posebno priložnost, no in danes je prav gotovo. Malo počivaj ta čas, da ga skuham, saj bo to kar nekaj časa trajalo.«

Zmračilo se je že, ko ga je poklicala.

Šele sedaj, ko je imel v ustih prvi grizljaj, je začutil, kako zelo je lačen. Skoraj vse meso je že pojedel, ko se je spomnil tudi nanjo.

»Kaj ti ne boš jedla?«

»Veš, saj mi diši, toda ponavadi mi suho meso ni storilo najbolje... Raje imam močnik, tega sem pa jedla že opoldne. Le kar mirno pojej, jaz res nisem lačna.«

»Jaz pa sem, no, sem bil, zdaj je že bolje.«

»Če si bil kar nekaj dni v skrivališču - najbrž nisi videl...«

»Kaj pa?«

»No, tiste grozne zarje, ki je oni večer obarvala nebo. Tam nekje onstran prelaza je moralo biti... Gorelo je nekje - ubogi ljudje!«

»Ne spomnim se...«

»Poizvedi malo, če boš kaj hodil tam okoli Smrečja, kje je bilo.«

»Bom, če bo le kdo kaj vedel.«

»Veš, bala sem se, zelo bala, posebno, ko sem pomislila, da gori ob tistem jezeru. Majda je tam... Sicer pa je še bolje, da nisi videl - te vsaj ni skrbelo!«

* * *

Od tistega časa je bil Jernač jezen na vse ženske in niti z Nandetovo sestro Špelo, ki je živela skupaj z rokovnjači ter jim s svojo prijateljico Tono zadnji čas tudi kuhala in prala, se ni hotel pogovarjati, čeprav se je ta na vso moč trudila za njegovo naklonjenost.

Toda kadar koli se mu je začela dobrikati, se je zgodilo, da jo je nehotе začel primerjati z Majdo, čeprav se je kasneje zaradi tega jezil sam nase.

»Ha, prav vse so enake in nobena ne zasluži tega, da bi se sploh pogovarjal z njo. Seveda, mama je edina, ki je tega vredna. Res, zanjo lahko rečem, da mi dobro želi, čeprav se, žal, ne držim njenih naukov: saj se jih navsezadnje niti ne morem, tako je pač prišlo, « se je pogovarjal sam s seboj, ko je tisti pomladni dan leta 1839 stal na robu gozda in opazoval domačo hišo in mamo, ki se je trudila, da bi vsaj za silo popravila ograjo okoli vrtička.

Pomislil je, da bi bilo prav, če bi ji pomagal, saj je zadnje čase videl, da se njeno zdravje precej hitro slabša. Pokašljevala je in njene oči so bile nekako upadle, udrte. Toda še vedno so sijale tako toplo in ljubeče, ko mu je govorila o ljubezni in dobroti.

»Hvala Bogu, da ne ve za vsa moja pota, posebno pa ne za tisto, kar se je zgodilo lani, za...«

Počasi je stopil proti njej in še preden je bil tam, ga je zagledala. Ni se ga prestrašila, razveselila se ga je kakor vedno, kadar jo je obiskal. Saj se to zadnje čase ni zgodilo prav pogosto; kar nekoliko nerodno mu je bilo, kadar ga je spraševala o Majdi in o Jezernikovih, saj sam ni vedel, kaj naj reče in kako, da morebiti ne bi zaslutila.

»Ograjo popravljaš? Prenaporno je to zate, mama; počivati bi morala, da se boš čim prej pozdravila.«

»Naporno je res, toda kaj hočem... Če želim kaj posejati, je ograja pač potrebna, drugače bom delala le za divjačino. Pozdravila se pa ne bom več, to čutim, vem... Je že tako, da se moramo nekoč vsi posloviti od tega sveta. Tudi ti, Jernej, se boš nekoč moral. Ali kdaj pomisliš na to?«

»Zakaj naj bi že zdaj mislil...? Sicer pa tudi ti še nisi tako stara. Komaj petdeset let si lani dopolnila.«

»To res ni posebno visoka starost, toda veliko strahu in trpljenja sem morala prestat, se bojevati za preživetje, stradati... Ja, vse to pa je pustilo posledice. In navsezadnje - naveličala sem se biti sama in veš, rada bi spet videla svojega Jerneja, tvojega očeta. Rekel mi je tedaj, ko je umiral, da me bo čakal, in verjamem, da bo tako, ker je bil tako dober in pošten človek. Oba skupaj pa bova tam čakala nate, čakala, da se nama pridružiš!«

»Oh, mama, same žalostne stvari mi pripoveduješ!«

»Niso in ne vem, zakaj naj bi bile žalostne. Le resne so. Resne, kakor je resno življenje. Veš, ko človek zazna, da odhaja, se mu nenadoma zazdi vse drugo tako nepomembno. Ne, prav nič težko mi ne bi bilo zapustiti to borno življenje, če me ne bi tako skrbelo zate.«

»Zame...?!«

»O ja, zate, Jernej! Zato, ker si stopil na pot, ki vodi v pogubo! O, Jernej, vem, zakaj sta se razšla z Majdo, saj ni moglo biti drugače... Tuja in neznana ji je bila pot, na kateri je zagledala tebe, in ni se ti želela in ne mogla pridružiti. Tega nisi mogel razumeti ali pa nisi hotel. Veš, vem, da te je imela rada, toda rada je imela takega Jerneja, kakršnega je nekoč poznala, ni pa mogla ljubiti sedanjega Jernača. Veš, Jernej, to najbrž zmore le mati... Toda matere ne boš več dolgo imel in potem...?«

»Saj sam ne vem, kaj sem... Včasih se mi zdi, da drugače, kakor je, sploh ne more biti in da... Toda pride ura, ko bi najraje pustil vse skupaj in pobegnil nekam, kjer me nihče ne pozna in tudi jaz ne poznam nikogar... Veš, mama, kakor da sta v meni dve bitji...!

»Saj tudi je tako! Veš, Jernej, dobro in zlo je v človeku in se tepe med seboj in le od človeka samega je odvisno, kateremu bo dal prednost.«

»Pustiva to, mama, čeprav je morda res tako. Toda včasih pride človek v položaj, ko nima izbire. Kaj pa naj bi storil, naj bi ostal vedno sam in le čakal,

kdaj me bodo ujeli. V slogi je moč, tako pravijo, in če nas je več, če smo močni, se lahko branimo in tudi udarimo, če je treba. Zato, mama, zato se oglasim tako poredko, ker moramo biti skupaj, da nas ne presenetijo. Tudi orožje imamo in biričev se niti kaj prida ne bojimo. Mislim, da se bolj oni nas. Seveda, če bi prišli vojaki, potem bi se pač morali nekam umakniti in se skriti. Toda te nevarnosti vsaj za zdaj ni, ker imajo vojaki dovolj dela na Laškem.«

»Toda pošteno in prav pa le ni, če se nekdo trudi in gara, drugi pa lenarijo in mu jemljejo sadove njegovega dela.«

»Ha, kdo pa je začel s to prakso! Kdo je uvedel desetino in še marsikaj zraven? Mar ni navsezadnje tako, da jih le nekoliko posnemamo.«

»Ne trdim, da ni v tem tudi nekaj resnice, toda zdaj so največji reveži prav tisti, ki skušajo biti poštene in ravnajo po svoji vesti. Dostikrat stradajo prav zato, da jih ne bi doletela še večja nesreča, saj dobro veš, kaj se je zgodilo Jezernikovim.«

»Oni so pač odšli in pustili hišo prazno. Morda je kakšen potepuh tam prenočil in...«

»Ne norčuj se iz mene, ko pa že dolgo vem!«

»Kaj veš, mama? Nič ne veš... Kdo ti je povedal?«

»Niti ni bilo potrebno, čeprav že vsi vedo, le jaz naj ne bi. Saj si se s tem celo hvalil pred ljudmi, tako sem slišala pred dnevi. Toda najprej sem to sama ugotovila po tvojem vedenju in zmedenem govorjenju. Ne veš, kako me je to potrlo. Ti si se tolažil, da je bilo to le maščevanje. Toda kakšno in zakaj? Misliš, da so radi zapustili svoj dom? Zaradi groženj so ga, zato, ker so se bali za svoje življenje.«

»Majda se je poročila, njen brat je pri biričih...«

»Tri izbire je imel: prvič to, kar je izbral, vojaško službo, ali pa to, kar si izbral ti. Ga moreš obsojati? Prav tako lahko on tebe. Majda pa... Kar pomisli, če bi bil ti na njenem mestu, kaj bi naredil? Naj zaradi tebe, ki si si izbral najbolj divjo pot, ostane vse življenje sama in nesrečna?«

»Ne razmišljam o tem...«

»Verjamem in zato se je tudi zgodilo...«

»Nisem prišel zato, da bi mi pridigala! Če ti ni prav, da me vidiš, pa grem!« Preden je utegnila kaj reči, je izginil med drevjem.

XIII. SLOVO

Vse tisto poletje se tako rekoč ni oglasil ali pa le mimogrede. Jeseni pa je le navlekel skupaj nekaj drv, da mati pozimi ne bi zmrzovala. Pa še tedaj se je izogibal pogovoru, saj si ni želel, da bi mama načela pogovor o tistem, o čemer niti sam pri sebi ni želel premišljevat. Toda če je še tako odganjal te misli, so se venomer vračale in dostikrat se je ves prepoten zbudil sredi noči, ker je v sanjah zgledal ogromno bakljo, ki se je dvigala tam ob jezeru.

»Glej, mama, mislim, da imaš sedaj dovolj drv, da te pozimi ne bo zeblo. Zdi se mi, da je že zelo blizu čas, ko bo treba zakuriti v peči.« Je dejal tisti dan, ko je prišel še drugič in prignal s seboj še dva pomagata, katerima pa delo ni šlo kaj prida od rok.

»Zelo sem vam hvaležna, da ste me rešili te skrbi, saj sama tega dela ne bi več zmogla. Ne smete mi zameriti, ker sem vam pripravila tako slabo malico; res nimam boljšega.«

»Eh, kaj bi to, saj nismo prišli zaradi nje.«

»Vem, vem, da je tako. Vem pa tudi, da vam drugo leto ne bo več treba hoditi.«

»Zakaj take besede?«

»Če človeka ni več v hiši, tudi toplote ne potrebuje - tako je...«

»Kam pa nameravate iti?« je vprašal eden izmed tistih dveh, ki sta prišla z Jernačem.

»Kam neki! Kam drugam kot tja, kamor mora prej ali slej prav vsak... Tudi za vas bo nekoč prišla tista ura.«

»O tem pa nič kaj radi ne premišljujemo oziroma sploh ne razmišljamo, saj upamo in vemo, da je še silno daleč.«

»Ja, včasih človek res tako misli, potem pa se kar nenadoma, morda čisto nepričakovano pojavi pred njim. No, jaz imam vsaj to srečo, da vem, da bom kmalu odšla na svojo zadnjo pot. Ja, lahko rečem, da moja življenjska pot ni bila lahka in da je bilo ob njej le malo rož, veliko pa trnja - zakaj bi torej žalovala? Seveda, človek želi doseči še marsikaj, toda ko zasliši v sebi glas: dokončano je, je pač treba delo in načrte odložiti.«

»Mama, tako čudno govoriš, da te skoraj ne moremo razumeti.«

»Lahko, da je tako... Morda pa me niti ne želite?«

»Kaj bi zdaj o tem, mi moramo iti. Če še ne bo snega, se bom še oglasil ob kakšni priložnosti. Sicer pa, no, drva zdaj imaš in ne bo te zeblo...«

»Ne, ne bo me zeblo, morda res ne, toda... Veš, Jernej, nečesa pa drva in ogenj ne moreta ogreti... Ne moreta ogreti srca niti pregnati osamljenosti. In če pride tam sredi zime moja ura, kdo...«

»Saj ne bo, mama, le verjemi, upaj! Sicer se bom pa večkrat oglasil, vsaj upam... Morda se zdaj res bolj slabo počutiš, ker se bliža zima; toda ko se bo po deželi sprehodila pomlad, boš spet zdrava in vesela.«

»Vesela prav gotovo ne bom nikoli več, a tudi o zdravju ne razmišljam, saj dobro vem, kakšno bolezen imam, bolezen, ki jo je imel tudi Jernej, tvoj oče. Zanj pa ni zdravila...«

»Morda pa se motiš, mogoče si le prehlajena?«

»Kakor je Božja volja, tako naj se zgodi! Veliko časa bom imela pozimi, molila bom zate, da bi se nekoč sešli...«

Molče so odšli, in ko so bili že daleč v gozdu, je Tilen dejal:

»Ja, res ni videti preveč trdna in morda jo bo že zima pobrala, toda ti ne boš smel zapuščati našega skrivališča, da nas ne bi izdale sledi.«

»Drugače bom to uredil, uredil tako, da bo za vse prav! Pri Smrekarju se bom oglasil in jim naročil, naj od časa do časa gre kdo v Česirk, da bo videl, kako se ima. Saj so baje to že nameravali, a so se bali mene.«

»No, nekaj strahu nobenemu ne škodi, tudi njim ne. Pa še to jim ukaži, naj ji nesejo nekaj hrane.«

»Veš, Jernač, tako se mi zdi, da boš ti šele potem popolnoma naš, ko nje ne bo več...«

»Kako pa govoriš, moja mati je! Mar nisem že dovolj dokazal, kaj sem, ko sem storil to, česar se drugi niste upali.«

»Upali, ha! Upali smo se že, toda to delo je najbolj pripadalo tebi, mar ne? No, navsezadnje smo potrebovali tudi nek dokaz, da bi ti lahko res povsem zau-pali.«

»Zaupate mi? Sicer o tem nisem prepričan, toda popolnoma niti jaz ne zau-pam vam, vsaj ne vsem. Vedno se kje najde kakšna prodana duša, ki bi za denar in za svoje dobro storila kaj nepričakovanega, izdala svoje dotedanje tovariše...«

»Ja, to se je že zgodilo, le da smo za to še pravi čas izvedeli in ga onemogočili. Ja, veš, to je dobro, da imamo tudi po raznih uradih svoje somišljenike.«

»In kaj je bilo z njim?«

»Smešno vprašanje! Poskrbeli smo pač, da mu nikoli več ni moglo priti kaj takega na misel. Slišal sem, da so nekaj poizvedovali za njim, a seveda neuspešno! Hahaha!«

Vse na svetu mine, pa če se še tako dolgo vleče. Tudi tista zima leta 1840 se je bližala svojemu koncu. Doli na Barju pa tudi v podlipski dolini se je že kar krepko poznal dih pomladi. Okoli Češirka pa so se še belile zaplate umazanega snega. Vendar pa so bile poti in steze že kopne in mati Marjeta je že nestrpno pričakovala, da jo obišče njen sin Jernej.

Res, pozimi so jo najmanj vsak teden obiskovali Smrekarjevi, ponavadi mati Tončka, če pa je bilo le preveč snega, si je nataknil krpelje oče Tone ali pa sin France. Tudi koline so ji prinesli in navadno so ji tudi zakurili v peči, da je bilo potem v sobi vsaj kakšen dan prijetno toplo.

Toda mati Marjeta je dobro vedela, da ji pomlad ne bo prinesla zdravja, ampak tisto, na kar se je z molitvijo pripravljala vso zimo. Da, z molitvijo, saj se v dolino ni upala in pot od njene hiše do Jereba sploh ni bila pregažena. Zdaj je že bila kopna, toda noge jo niso več hotele ubogati. Za veliko noč bi tako rada šla v cerkev, seveda če...

Tisti večer je dolgo molila, potem pa vzdihnila:

»Ne bo ga, ne bo, saj se gotovo boji, da bi se srečal z biriči, ki so baje spet postali bolj podjetni, odkar se je sneg poslovil, vsaj Smrekarica mi je tako pri-povedovala.«

Sedela je na postelji in že je hotela leči, ko je potrkalo na okno, da se je prestrašeno zganila:

»Kdo pa je?«

»Jaz sem, mama, jaz, Jernej!«

»Oh, ali res?! Hvala Bogu, tako težko sem te pričakovala! Le vstopi, saj vrata niso zapahnjena, le čemu naj bi tudi bila...!

Vstopil je in počasi prišel k postelji.

»Ne zameri mi, toda danes se tako slabo počutim, da bi najraje legla. Saj se bova zaradi tega prav tako lahko pogovarjala.«

Pomagal ji je ter jo skrbno odel z nekoliko raztrgano staro odejo, ki jo je uporabljala, odkar se je zavedal.

»Saj bi že prej prišel, toda bal sem se, da bi puščal sledi. Baje se tam nekje pri Logatcu zadržuje četa vojakov in prav lahko bi se zgodilo, da bi jih nagnali na nas.«

»Veš, Smrekarjevi redno prihajajo in mi tudi prinašajo hrano...«

»Ja, mama, skoraj bi pozabil! Glej, tukaj v malhi imam meso in kruh in tudi nekaj krompirja, celo že očiščena kokoš je zraven. Za nekaj časa boš preskrbljena! Mama, tudi pomlad je že tukaj! Da, pomlad in krepka hrana ti bosta dali moči, da boš spet lahko hodila okoli hiše in šla celo v dolino.«

Molčala je nekaj časa, potem pa počasi dejala:

»Veš, Jernej, nikoli več me ne bodo videli v dolini... Jernej, umrla bom, čemu mi bo torej hrana, ki se je morda drži greh, če ne celo kri... Rada bi, da me pokopljejo v istem grobu, kjer že leži moj Jernej...!«

»Toda, mama... Saj še ne boš...«

»Bom - vem to...! Veš, le nate sem še čakala, le to mi je še dajalo toliko moči, zdaj pa...«

Poiskal je njeno uvelo roko in v tem trenutku ni bil več rokovnjač, temveč le sin te uboge in utrujene žene, ki se je poslavljala od tega sveta.

»Oh, prišel si, ko sem tako rekoč že obupala! Saj vem, da težko prideš, ker tu nisi varen, a vendar... Veš, želela sem ti še enkrat povedati, da te imam rada in da ti želim le dobro. Ne na tem svetu, Jernej, zakaj tukaj tega ne boš dočakal, pač pa tam, kjer bi tako rada, da bi se sešli vsi štirje... Nikoli ne pozabi mojih naukov, zakaj upam, da ti bodo nekoč pomagali najti tisto pot, ki te bo pripeljala do tega snidenja.«

Držala sta se za roke in molčala.

»Bi še kaj želela, mama?«

»Bi! Ravno sem hotela reči... Saj ni bilo zle misli v mojem srcu, toda rada bi se še enkrat pogovorila z duhovnikom... Mislila sem, da bom še zmogla toliko moči, da bi šla o veliki noči v dolino, toda...«

»Ne vem, kako bi... V Rovte si ne upam...«

»Če bi morda rekel Smrekarju...?«

»Ne bi rad sredi noči šaril tam okoli. Toda v dolino bi pa šel in upam, da si bo podlipski župnik upal z mano... Jutri...«

»Ne, morda bo prepozno! Kaj če bi...?«

»Grem in upam, da mi bo verjel!«

Odšel je po stezi navzdol in na daleč se je ognil Jerebovi hiši.

Župnik Janko je tisti večer dolgo bedel, ker je pripravljaj nedeljsko pridigo. Ravno je mislil ugasniti luč in oditi k počitku, ko je Jernej potrkal na okno.

»Spet je najbrž nekdo hudo bolan, » je zašepetal in odprl vrata. Neljubo je bil presenečen.

»Ti si?! Kaj želiš? Morda vam ni prav, ker sem v pridigah obsojal greh, grehe...?«

»Nič ne vem o tem in me niti ne zanima, ker sem prišel zaradi nečesa drugega. Marjeto, mojo mamo poznate. Kako naj povem, slaba je in pravi, da

bo umrla. V njenem imenu vas prosim, da bi šli k njen. Rada bi se pogovorila z vami.«

»Ali res resno govoriš? Veš, iz takih stvari se ne sme norčevati. Da ni to le trik, da...«

»Ne ne, čista resnica je to, kar sem vam povedal!«

»Grem, le še suknjo oblečem, proti jutru bo hladno.«

Kmalu je prišel iz župnišča.

»Tu me počakaj! V cerkev grem po hostijo, po Jezusa, da ga ji ponesem.«

Ko je odprl tabernakelj, je zašepetal:

»Jezus, ko si učil v Palestini, so ti očitali, da se družiš z grešniki in ljudmi slabega slovesa. Tudi nocoj boš v taki družbi, oprosti mi! Toda ne vem, kako naj ravnam drugače? Upam, da je govoril resnico.«

Srečno sta prišla do Češirkove hiše. Strahoma je stopil Jernač v hišo. Bal se je da morda mama ni dočakala njenega prihoda. Toda odprla je oči, in ko je ob slabotni svetlobi stare leščerbe zagledala župnika, je komaj slišno vzdihnila:

»Bog bodi zahvaljen in Mati Božja Vnebovzeta!«

»Zunaj boš moral počakati toliko časa, da se bova z mamom pogovorila!« se je obrnil k Jernaču.

Molče je odšel v noč in sedel v breg nedaleč od hiše.

Čez čas ga je župnik poklical, da je bil priča, kako je mama prejela popotnico za pot v večnost.

»Mašo imam zjutraj, nazaj moram...«

»Naj vas spremim?«

»Ne ne, bom že sam našel pot; da pridem le do Jereba, potem je treba le še navzdol... Veš, lepo in prav bo, če ostaneš pri mami, saj nima nikogar drugega na tem svetu. Morda ti bo še kaj rekla, če bo seveda mogla...«

Spet je sedel k njeni postelji.

»Kako je, mama?«

»Dobro... Zdaj sem pripravljena in zase - zase se ne bojim... Bojim pa se zate - bojim - da te morda ne bo za menoj! Saj veš, kako mislim... Toda čakala bom, upala in prosila!«

Ni več govorila, le molila je še, a bolj s srcem kakor z ustnicami, in ga držala za roko. Ko pa se je na vzhodu pojavila prva nežna jutranja zarja, je stisk njene roke popustil in mama Marjeta je bila rešena vseh bremen in skrbi, ki jih je morala prenašati vse svoje revno življenje.

Šele čez nekaj trenutkov se je Jernač zavedel, da je izgubil njo, ki ga je vse življenje nesebično ljubila in za svojo ljubezen ni nikoli ničesar zahtevala. Počasi in nežno ji je zatisnil oči in vzdihnil:

»Zdaj sem sam, sam in preganjan kakor žival! Pa to še ni najhuje; najhuje je to, da ne slutim sonca v svoji prihodnosti. Ja in zdi se mi, da moram stran, da tukaj ni posebno varno, če sodim po zadnjih novicah, ki smo jih dobili te dni. Pustiti moram mamom, pustiti, ni druge pomoči. Pri Smrekarju se bom oglasil in jim povedal, kaj se je zgodilo. Sicer pa mi je mama sinoči omenila, da bo danes dobila obisk.«

Še enkrat jo je pogledal z dolgim pogledom, saj se je zavedal, da jo vidi zadnjič.

Pobral je gorjačo, ki jo je vedno nosil s seboj, ter stekel iz hiše in se skoraj zaletel v gručo biričev, ki so navsezgodaj prišli iz rovtarske strani. Zanje in zanj je bilo to nenadno srečanje veliko presenečenje.

»Držite ga, zdaj ga imamo!« je kriknil njihov vodja.

Pa preden so se znašli in to poskušali, je Jernač z gorjačo silovito mahnil prvega, ki se mu je skušal približati, da so tako drugi za trenutek obstali, to pa je izkoristil Jernač, jih odrinil in trenutek za tem že izginil med grmovjem in drevjem.

»Za njim, ne sme nam uiti!«

»Nam je že, ker se nismo zanesli, da je v hiši, in še manj, da bo prav ta hip planil skozi vrata. On pozna tukaj vsak grm in vsako luknjo. Kaj se ve, morda so kje v bližini tudi njegovi pajdaši, in če gremo za njim, lahko zaidemo v zasedo.«

»Morda so ga streli zadeli?«

»Ni bilo videti... Ja, pa še za Martina moramo poskrbeti!«

Martin je ležal na tleh kakor mrtev, na glavi pa je imel krvavo rano.

»Poglej, ali je v hiši kaj vode, da mu izmijemo rano! Upajmo, da bo ostal živ. Nosila bomo morali narediti in ga nositi vsaj do Rovt. Tam se bo že našel kakšen voz.«

Malo s strahom je Jaka - tako je bilo biriču ime - stopil v hišo. Kmalu pa je pritekel nazaj in bil ves bled in prestrašen.

»Ženska leži v hiši...!«

»Ven bi jo nagnal, da se pomenimo!«

»Ne, nemogoče, mrtva je!«

»Mrtva? Jo je mar on?«

»Ne verjamem... Starejša je in najbrž njegova mati. Saj se je govorilo, da je bolna.«

»Kaj pa zdaj?« so se spogledali.

Tedaj pa se je zgoraj nad hišo prikazal možki.

»Stoj in ne gani se, če ti je življenje drago!«

»Kaj mi pa hočete? Smrekar sem, me mar nihče ne pozna? K Marjeti sem prišel, bolna je in ne moremo je kar pustiti, da umre od lakote in vsega hudega. Veste, ona ni prav nič kriva, da je sin...«

»Aha, ti si...! Ja, no, bila je bolna, bi rekel, zakaj zdaj ni več, ker je mrtva. Sin je bil pri njej in tegale je tako mahnil, da smo sprva mislili, da ga je na mestu ubil. Zdaj že upmo, da si bo počasi opomogel, saj že prihaja k zavesti.«

»Nekam znan se mi zdi...«

»Jezernikov Martin je, gotovo ga poznate od prej.«

»Jaaa, seveda...«

»Mi bomo morali iti, da nam po poti ne umre, saj nihče med nami ne ve, kako naj ravnamo z njim. Obvezali ga bomo in napravili nosilnico. Kaj pa ona? Tudi zanjo bo treba poskrbeti!«

»Zanjo bom pa že jaz poskrbel, seveda s pomočjo svoje družine in sosedov. Veste, dobra ženska je bila in veliko je morala prestati, posebno zadnje čase.

O ja, duševne muke so včasih še hujše in težje od telesnih. Ja, tudi to je pripomoglo k njeni prerani smrti.«

Kmalu so odšli: biriči z nosili proti Rovtam, Tone pa domov, da obvesti svoje in sosedove o Marjetini smrti, da bodo skupaj poskrbeli za pogreb.

XIV. PREPOZNO

Dobro leto je minilo od tedaj, ko so pokopali Jernačevo mater in je Češirkova hiša ostala prazna. No, sredi zime so v njen nekaj tednov vedrili in se grelili rokovnjači. Kakšnih deset se jih je v njen zadrževalo, seveda je bil med njimi tudi Jernač. Toda ko se je snežna odeja stanjšala, so se tam počutili nezanesljivo in vedno je moral biti nekdo na straži, dokler niso raje odšli na varnejše mesto.

V začetku maja so ozeleneli gozdovi tudi v okolici Smrečja in vse tja gori do vrh Lavrovca. Prijetno toplo je bilo tisti dan okoli poldneva, ko je Jernač sedel na podrtem deblu vrh Lavrovca in strmel v dolino pod seboj. Kristalno čist je bil tudi zrak, da mu je pogled segel vse tja do Krima in daleč na levi je celo - sicer bolj slutil, kot videl - zaznal belo Ljubljano.

»Ha, kar prileže se človeku nekaj toplih sončnih žarkov, ki smo jih to zimo tako pogrešali. Še tistih nekaj dni, ko je sijalo sonce, smo zaradi mraza preždeli v kolibi doli v grapi, kjer pa je bila taka gneča, da niti ležati nismo mogli vsi hkrati. Še dobro, da smo si pravi čas priskrbeli dovolj hrane. Kar na precej vrat je bilo treba potrkati z gorjačo...«

V Smrečju je zazvonilo poldne in to ga je spomnilo, da sta Šprela in Tona najbrž že pripravili kosilo.

»Upam, da ne bodo pozabili name in mi bodo prihranili moj delež, saj lahko mirno rečem, da sem bil jaz najbolj uspešen, ko smo zbirali hrano. Drugi nekoliko prehitro verjamejo, če nekdo zastoka, da nima. Haha, mene pa ni tako lahko odgnati. Bolj malo se menim za to, če mi ljudje še tako zamerijo. Prav nasprotno, kar zadovoljen sem, če se me bojijo.«

Kar obsedel je, saj se je tukaj počutil dokaj varnega. Vzdihnil je in se potem še naprej pogovarjal sam s seboj.

»Ja, tiste dni, ko se je mama poslovila od tega sveta, sem bil res nekako izgubljen - tako nenadoma se je to zgodilo. Niti na pogreb nisem mogel, saj si nisem upal, le od daleč sem s tistega hriba opazoval sprevod in bolj slutil, kako pa videl pogreb. Le zvonjenje sem razločno slišal... Ja, Smrekarjevim sem res lahko hvaležen, da so poskrbeli prav za vse! Saj sam ne bi mogel...«

Malo je manjkalo, da me takrat niso ujeli! Sam vrag jih je moral privedi tja prav tisto jutro. Ampak znašel sem se, in ko so ljudje zvedeli, kako sem jim ušel, so začeli verjeti, da sem nepremagljiv. Res sem se nekaj časa počutil nekoliko neugodno, ker sem prav Martina tako kresnil po buči, da se je potem kar nekaj tednov bojeval za življenje. Zdaj je baje že spet zdrav, birič pa najbrž ne bo nikoli več. Šele kasneje sem zvedel, da sem mahnil prav Majdinega brata,

s katerim sva bila nekoč celo prijatelja. Pa kaj mi je drugega preostalo, če sem hotel rešiti svojo kožo? Sicer pa niti ni bilo časa, da bi komu pogledal v obraz.

Ampak kasneje sem kmalu postal drugih misli. Ni preteklo veliko časa in že sem bil zadovoljen, da sem kresnil prav njega! Ha, če bi se mi še enkrat ponudila enaka priložnost, bi mahnil po njegovi glavi, le po možnosti nekoliko močneje...«

Divje je zaškrtal z zobmi in potem nadaljeval:

»Ha, tako bi storil, da bi Majda zatulila od strahu, ko bi zvedela, kdo je to naredil. No ja, vsaj on se je znašel pod mojo gorjačo, če že do nje ne morem: morda se mi bo nekoč ponudila tudi ta priložnost in tedaj bom jaz tisti, ki bo narekoval dogajanje. A, če navsezadnje vse pošteno premislim, sem temu Martinu naredil celo uslugo. Toliko je bil poškodovan, da ne bo več birič in še manj vojak. Ja, za to sem mu kar malo nevoščljiv... Saj navsezadnje bi le bilo lepo, če bi tudi mene nekdo malo mahnil tisti čas, ko so me začeli loviti, da bi me vtaknili med vojake. Ja, slišal sem tudi, da so se nekateri fantje celo sami pohabili, da jim ni bilo treba obleči vojaške suknje. Škoda, da se nisem tudi jaz odločil za kaj takega.«

Molče je sedel nekaj časa in strmел čez ozelenele gozdove.

»Ja, zdaj je za vse to prepozno. Prepozno, ker sem poškodoval biriča, zažgal tisto gnezdo tam ob jezeru in se tudi marsikomu zameril, ker mi je moral dati, kar sem pač zahteval. Ha, moja gorjača je zadnje čase postala strah in trepet tele okolice, in ne le da bo ostala taka, ampak se bo njen sloves še povečal. Nikoli si nisem predstavljal, da bom postal to, kar sem, nasprotno. Toda prišlo je tako, in če sem že moral postati rokovnjač, hočem to biti v pravem pomenu besede. Pri tolikih črnih pikah in zamerah, ki jih imam, še ena več ali manj prav nič ne pomeni! O, pomnili bodo Jernača vsi tile bojazljivi, ki se delajo ne vem kako dobre in poštene, po drugi strani pa goljufajo drug drugega - vsaj jaz imam tak občutek.

Oh ja, saj navsezadnje je še bolje, da se je mama ločila od tega sveta; ker se je tako bala, da bi jaz postal to, kar sem zdaj...

Sem pa res vedno pomislil nanjo, kadar koli sem že naredil kaj takega, za kar sem vedel, da ne bi odobraval. Vedno me je svarila pred nepoštenimi dejanji - zdaj ni nikogar, ki bi to počel, in zato delam, kar mi pač pade na misel, ne da bi premišljeval...«

Šel je z dlanjo prek obraza, kakor da hoče odgnati zle misli, ki so mu tiho šepetale:

»Ja, ženske... Le ena je bila taka, da se je bom vedno spominjal, da bo misel nanjo vedno lepa in ji bom večno hvaležen. Mama, ta mi je res le dobro želela, vedno jo je tako skrbelo zame, vedno se je bala zame. Veliko sem se pregrešil zoper njeno ljubezen, toda vedno mi je vse odpustila; da, odpustila še prej, kot je bil greh storjen. Le mama je bila tista, ki ni mislila nase, tako kakor mislijo vse druge, kar jih poznam.

Ha, Majda! Mar ni izdala najine ljubezni zaradi boljšega in bolj brezskrbnega življenja? Res ji jaz nisem imel česa dati, toda rad sem jo imel in bil sem razočaran...«

Ob teh mrmrajočih besedah ga je popadla jeza, da je vstal in zažugal s pestjo tja proti žirovski strani:

»Ha, izdajalka! Že sem se maščeval, toda moje maščevanje še ni končano! Ti in samo ti boš kriva, če bo zaradi tebe nesrečna kakšna druga! Sicer pa, no, najbrž ste vse enake - vsaj te, ki jih bolje poznam. Za par piškavih grošev je vsaka pripravljena prodati svojo čast in prepričanje. Reza je že ena takih. Prav vsak ji je dober, če le ima denar in če je od nje in njenega moža pripravljen kupovati tisto brozgo, ki jo imenujeta žganje in s katero zastrupljata pamet vsem, ki so tako neumni, da se ustavijo v njuni kajži. Oh ja, med njimi sem, na žalost, tudi jaz...«

Ha, ampak mene Reza ni in me ne bo omrežila, zastudila se mi je kakor povožena žaba... No ja, saj tudi tile dve, ki zdaj živita z nami, nista kaj prida boljši od nje, če sta sploh kaj! Špela se mi prilizuje in poskuša vse mogoče, da bi me pridobila... Toda še vedno se zgodi tako, da jo začnem primerjati z Majdo in potem je ves njen trud zaman.«

Oblak je zagrnil sonce in hladen veter je zavel od poljanske strani, da ga je neprijetno zmrazilo.

»Ko bi zdjle imel frakelj žganja, da bi pregnal ta neprijetni občutek, toda ničesar nimam pri sebi.«

Tedaj se je spomnil, da ga je Špela zjutraj vabila v svojo sobo, češ da ima zanj nekaj teh zdravil, kakor je to ona imenovala. »In veš, to ni tisto smrdljivo žganje, ki ga točijo na Plaščurnici, ampak pravo kmečko, domače. Tam nekje nad Lučinami ga nam je podaril neki kmet; seveda ne z veseljem in prosto-voljno, toda zaradi tega ni nič slabše.«

Ja, zjutraj je odklonil njeno vabilo, zdajle pa ga ne bi. Spet je vstal in se po kratkem premisleku napotil proti bajti sredi gozda, kjer so se ta čas zadrževali.

»O, si se le od nekod prikazal! Mislila sem že, da te kosilo ne bo dočakalo.«

»Ha, malo sem posedel na soncu, da sem tako preganjal tisto, kar se mi je pozimi nabralo v kosteh.«

»Veš, tale spomladanska toplota je lahko zelo muhasta in nepredvidljiva. Seveda, takemu, ki si ne zna ali pa tudi noče poiskati drugačne, že mora zado-stovati...«

»Ne da se mi iti...«

»Saj sem ti že zjutraj rekla, da imam polno steklenico in prav zate jo hranim. In da veš, tisto niti ni edina toplota, ki je je človek lahko deležen, če razumeš, kaj ti hočem povedati.«

»Kje pa so vsi?« je vprašal, da bi speljal pogovor drugam.

»Tja nekam na Žirovski vrh so odšli, tudi Tona je šla z njimi. Ostareli se skrivajo tam in so jim nesli nekaj hrane. Do večera jih ne bo nazaj. Sama bova morala biti ta čas - tako bi rekla!«

»Res sem danes nekaj tak, da se mi ne da sprehajati po tem grmovju. No, če morda še velja tvoja ponudba - res bi ga malo srknil.«

»Kaj ne boš prej jedel?«

»Samo en požirek bi ga prej, za boljši apetit in da preženem tisti hlad.«

Prinesla je steklenico in jo s kosilom vred postavila predenj.

Napravil je dolg požirek, da je začutil v želodcu znano toplino. Že čez nekaj trenutkov je postal zgovornejši in dobre volje. Zmetal je vase nekaj hrane in nato spet prijel steklenico.

»Le privošči si ga, ta ti ne bo škodoval kakor tisti na Plaščurnici, « je zagostolela Špela in sedla poleg njega.

Žganje mu je že toliko zlezlo v glavo, da se ni odmaknil. Ej, Špela je dobro vedela kako je treba ravnati v takem primeru.

* * *

Nekaj dni kasneje se je potikal okoli Smrečja, in ker je začelo deževati, se je zatekel v Plaščurnico.

Nikogar ni bilo v sobi, le Reza je v kuhinji nekaj pretakala; po vonju je spoznal, da je to žganje.

»Kaj pa počneš, mu morda dodajaš vodo?«

»Ti si! Prestrašil si me, glej, kmalu bi polila... Ne ne, vode pa mu pri nas ne dodajamo, da boš vedel! Le pretakam ga iz večje posode v manjšo, da mi je ni treba vsakokrat, ko si kdo zaželi okrepčilo, dvigovati.«

»Ko si že pri tem delu, pa mi natoči kakor ponavadi!«

»Tako bom, kar sedi za mizo!«

Kmalu mu je prinesla naročeno in sedla poleg njega.

»Kje pa je Nace?«

»Po nekaj moke je šel v mlin doli v dolino, ne bo ga še tako kmalu nazaj. Tak občutek imam, da danes niti kakšnih gostov ne bo in se bova lahko v miru pogovarjala.«

»Slabo vreme imamo in tako... Ja, tudi Nace bo moker.«

»Bo pač malo vedril, saj se bo tale ploha prav gotovo kmalu poglela. Tudi tebi se nikamor ne mudi...«

»Navsezadnje res ne, saj čas ni moj gospodar.«

»Tako, tako! Včasih si mora človek vzeti tudi nekaj trenutkov za svoje razvedrilo, no, za sprostitev in pozabljenje na vse vsakdanje težave, ki ga tarejo.«

»Naj bi bilo nekako tako...«

»Saj, saj... Seveda pa človek ne more kar vsakemu zaupati...«

»Tò je pa tudi res... Pri tehle kmetavzih nikoli ne veš... Nekateri so res, kako naj rečem, naši in lepo sodelujemo, drugi se take le delajo ali pa niti preveč ne skrivajo svojega sovraštva. Veš, do teh zadnjih sem najbolj neusmiljen, in kar zahtevam, to mi morajo dati, pa četudi je to zadnje, kar imajo.«

»Toda tako si delaš še hujše sovražnike.«

»Briga me in veš, Reza, kar uživam v tem, ker se me bojijo in mi navsezadnje prav nič ne morejo. Včasih že pomislim, da so tile moji prijatelji malo preveč mehki in popustljivi. Ha, Jernač pa ni in ne bo takšen! Zdi se mi, da bom prav kmalu postal glavar tele naše družčine in potem bo tukaj okoli drugačen ples. Kako se pa kaj vedeta tisti dve kozi, ki sem ti jih lani prignal?«

»Kako neki? Tako pač, kot se za kozi spodobi. Več žganja si že spil na njun račun, kot pa sta vredni. Pa zakaj bi se zdajle pogovarjala o kozah, ko pa sva sama, in če še zaklenem vrata, naju ne more nihče presenetiti.«

»Biričev v teh dneh prav gotovo ne bo. Tako smo obveščeni in ne vem, zakaj naj bi drugim zaklepala vrata?«

»Kaj res ne razumeš? Pred dnevi pa te je Špela lahko prepričala, kajne? Veš, ženske se med seboj pogovorimo, posebno...«

»Če ste po vrednosti in lastnostih enake! Toda zapomnila si bo, kdaj je imela predolg jezik!«

»In vendar...«

»Nič, vendar! Napojila me je s tistim žganjem, da nisem vedel, kaj počnem. Opila, tako kakor bi me rada tudi ti s to tvojo brozgo, ki niti ne zasluži imena žganje.«

»Saj ti lahko prinesem pravega, ki ga imam le za svoje goste.«

»Saj vem, kakšni so ti tvoji gostje, toda zastonj upaš, da bom eden izmed njih!«

»V čem pa je ona navsezadnje boljša od mene? Kaj zato, če je nekaj let mlajša? Ha, veš, nobenemu, ki je bil pri meni, se ni nikoli nič zgodilo, še tistemu ne, ki ga je zalotil Nace; za Špeline in Tonine prijatelje pa tega ni mogoče reči, saj drugače niti ne bi bili tukaj. Sicer pa to gotovo veš?«

»Vem, ja, in me vse to niti preveč ne zanima, zakaj naj bi torej tebe?«

»Saj me ne, vsak zase ve - kdo bi gledal v preteklost! Toda danes si ti tukaj in sama sva, saj razumeš!«

»Beži, baba zmešana, da ti pri priči s tole gorjačo ne razbijem tiste laterne, ki naj bi bila tvoja glava!«

Po njegovih očeh in izrazu na njegovem obrazu je lahko ugotovila, da misli resno. Preplašeno je vstala in odhitela v kuhinjo. Jernač pa je na hitro izpil, treščil frakelj v zid in odšel, ne da bi za seboj zaprl vrata.

XV. TEŽKE MISLI

Kakor se je odmikal čas, tako je tudi Jernač postajal čedalje bolj samosvoj in nasilen. Daleč naokoli se je že razširil njegov divji sloves, da je marsikdo zatrepetal že, če je zaslišal njegovo ime.

Pozimi leta 1841 je bilo nekaj dni kopno, ker sta južni veter in sonce pobrala sneg ter so tako rokovnjači začasno lahko zapuščali svoja skrivališča. Jernač se je podal v Češirk, da bi videl, koliko je sneg poškodoval staro hišo, saj je še vedno nekje v podzavesti upal, da bo nekoč še stanoval v njej; če že ne sam, pa vsaj v družbi drugih rokovnjačev, saj so ti tako ali tako pogosto menjavali svoja prebivališča, da biriči ne bi zvedeli, kje se zadržujejo.

Drugi pa si niso mogli kaj, da se ne bi oglasili na Plaščurnici. Zelo so že pogrešali pijačo, ki človeka pogreje in mu omoti pamet, da ne premišljuje toliko o svojih nečednostih. Saj so v skrivališču imeli nekaj zaloge, toda ta je že davno pošla in sedaj jim bo prav prišel tudi Nacetov izdelek, čeprav je bil žganje bolj po imenu kot po značaju in vrednosti. Toda poglavitno lastnost je to žganje le imelo: pijan je postal vsak, ki ga je dovolj spil!

»Dolgo vas že ni bilo, pogrešal sem vas, « jih je sprejel Nace.

»Kaj hočeš, sneg smo imeli...«

»In kmalu ga bomo spet dobili. Zima in gosposka nikoli ne prizaneseta, tako pravi marsikdo.«

»Ja, nekateri pa si še upajo dodati, da rokovnjači tudi ne. Meni se zdi, da nas je Jernač spravljal kar preveč na slab glas, « je dejal Nande in prijel frakelja.

»Malo previdnosti pač nikoli ne škodi, « je pripomnil Nace, da so njegove besede razumeli tako ali tako.

»Tukaj nas ni toliko, da bi se lahko spuščali v kakšne večje spopade, in če bi prišlo vojaštvo...«

»Gozd, ta vam še vedno ostane, saj vsakega grma le ne morejo prebrskati.«

»To je že res, toda kaj ti pomaga, če si še tako dobro skrit, če pa nimaš hrane, če se ne upaš h kakšni hiši, « je dodal Tilen, Nace pa je še dodal:

»Slišal sem, Žirovci so mi pripovedovali, da je na Gorenjskem rokovnjačev za tri kompanije in jim tako nihče ne more doživeti.«

»Za zdaj res ne, toda kaj se ve... Veš, za tako skupino se ve daleč naokoli in prav gotovo se gospoda ne bo pustila prav dolgo strahovati. Nas je malo in tudi veliko previdnejši smo, najbrž je tako le varneje.«

»Jernač, ta pa kar precej razgraja in tako rekoč izziva biriče in gosposko.«

»Saj smo ga že posvarili, a pri njem nobena beseda nič ne zaleže. Sicer pa - to moram reči - če ne bi bilo njega, bi bili marsikdaj lačni. Če nikomur drugemu ne uspe, njemu gotovo...«

»Sicer smo bili pa tudi mi v začetku takšni, toda sčasoma se človek malo unese in misli bolj na svojo kožo kot pa na kakšne avanture, « se je oglasil še Miha.

»Kolikor vem, je silno zameril Majdi ali kakor ji je že ime, ker sta se razšla, in sedaj se hoče maščevati nad vsemi ženskami, vsaj tak občutek imam. Ja, nobena mu ni po volji, z nobeno se noče - kako naj rečem - nekoliko bolj vezati, « je spet rekel Nande, saj je vedel za Špeline poskuse.

* * *

Ta čas pa je Jernač že došel do Češirkove jase in obstal na robu gozda. Ne, ni kar pohitel tja k hiši, prej se je hotel za trdno prepričati, da tam ni nikogar. Sedel je zato na podrto deblo in skozi grmovje in prek smrekic opazoval hišo.

»Ja, « je mrmral sam pri sebi. »Tedad so me pač presenetili, ker mi je umrla mama in mi je bilo hudo, da sem pozabil biti previden. Skoraj bi se mi to maščevalo... Toda kaj takega se ne sme več ponoviti!«

Kar obsedel je na deblu in še sam ni vedel, kdaj in kako so se začeli vračati spomini, za katere je menil, da se jih je že davno rešil, jih potisnil v pozabo in jih izbrisal iz svojega spomina. Zdaj pa so bili nenadoma spet tukaj, in to bolj sveži kot kadar koli.

Ja, tam doli okoli hiše je brezskrbno tekal, ko je bil še majhen deček in si niti predstavljati ni mogel življenja brez mame. Ona mu je bila vse na svetu, njena beseda mu je bila sveta in verjel je, da se mama ne more motiti. Skoraj začudil se je, ko mu je tisto nedeljo, ko sta se vračala od maše iz doline, rekla:

»Veš, Jernej, vsak človek se lahko zmoti, vsi smo zmotljivi. Le eden je, čigar beseda vedno velja, ki mu je nikoli ni treba preklicati, to pa je Bog. Le on je vsemogoč, le on vidi v sleherni srce in ve, kaj se v njemu dogaja. In veseli smo lahko, da je vedno pripravljen odpuščati.«

»Tudi ti, mama, mi vedno oprostiš, če naredim kaj narobe in proti tvoji volji.«

»Odpustim ti, seveda, le kako naj bo drugače; moj sin si in le tebe in Anko imam na tem svetu. Toda vedno ti prej povem, kako bi moral ravnati, da ti ne bi bilo treba odpuščati, ampak bi te lahko le pohvalila.«

»Poskušal bom, mama, da bo tako!«

In res je držal besedo in se trudil in pogosto mu je uspelo. In če mu kdaj ni, je mama to razumela in ponavadi rekla:

»Trudil si se po svojih najboljših močeh, in če so bile te moči v nekem trenutku prešibke in nisi vedel, kaj narediti, kako naj bi ti zamerila? Veš, Jernej, ljudje smo šibki in dostikrat se zgodi, da omahnemo, da pademo na poti življenja. Vsem se to dogaja, razlika je le v tem, da nekateri kar obležijo, drugi vsaj poskušajo vstati, tretji pa se zares dvignejo in se bojujejo naprej. Veš, Jernej, življenje je navsezadnje en sam boj in vedno moramo biti čuječi, pripravljeni, da premagamo zlo, ki se včasih pojavi v nas samih, da se človek ves zgrožen vpraša: Sem to res jaz?«

»Ti, mama, ti že nisi taka in tudi sestra Anka ne - tudi jaz ne bom, obljubim ti!«

Kakor bi včeraj izgovoril te besede, tako se mu je zazdelo. Kakor da še vedno odmevajo med stenami Češirkove hiše, kjer jih je kasneje še tolikokrat izgovoril.

In zdaj, kaj je ostalo od tistih besed in obljub? Nič drugega razen slabe vesti, ki se oglašča, kadar to najmanj pričakuje, in ga dela nemirnega in razdvojenega.

Res potem dostikrat gre in stori nepošteno dejanje, da se tako še bolj oddalji od tiste poti, ki mu jo je načrtala mama s svojo ljubeznijo in dobroto in ki je zdaj žal ne uporablja.

»Ha, kaj mi je, kaj je meni, ki se me boji vsa bližnja in daljna okolica, da sem se raznežil kakor kakšna mamina punčka, ki zanj nabira cvetlice? Trd in odločen moram biti in usmiljenje mi mora biti nekaj popolnoma tujega in smešnega. Le komu se smilim jaz, jaz, ki nimam nikogar razen sovražnikov; saj tudi tisti, ki se delajo, da so moji prijatelji, to počno le zaradi tega, ker imajo od tega koristi. Še Nace mi da žganje le, če mu ga plačam, in to s pravim denarje, ne s tistim, ki ga ponareja v svoji kovnici...«

Če bom takole premišljeval, se bo prej znočilo, kot pa si bom ogledal to kolibo. Ha, če do zdaj ni bilo nikogar, ga niti poslej ne bo!«

Počasi in previdno se je približal hiši, in ko je odprl nezaklenjena vrata, je zaznal neprijeten vonj po plesnobi.

»Seveda, nihče je ne zrači, kaj šele da bi zakuril v peči. No, tega tudi jaz ne bom naredil, da bi z dimom daleč naokoli naznanil, da sem tukaj; tudi suhih drv ni, po gozdu pa jih ne bom iskal, saj so tam še mokra od snega in bi bil tako dim še močnejši.«

Prostor je bil še vedno tak kakor tedaj, ko sta tukaj še živela z mamo in je imel to za svoj dom; toda sedaj mu je ta turobni duh pripovedoval, da so se tisti časi za vedno poslovili, da mame ne bo videl nikoli več, le njene besede mu še vedno odmevajo v srcu in ga tiho, a vztrajno vabijo - bolj vabijo, kot pa ukazujejo - da zapusti to pot, po kateri hodi sedaj.

»Saj jo bom zapustil, mama, bom! Toda ne še sedaj, prezgodaj je še, saj sem na višku svojih moči in moj pogled je trd in odločen kakor moja gorjača, ki se je dotaknila že marsikaterega hrbta, če njegov lastnik ni bil pripravljen ustreči moji prošnji, no, ukazu! Ne ne, temu življenju se še ne morem odreči, preveč mi ugaja! Všeč mi je, ko vidim, da se me ljudje bojijo, in trudim se, da se ta strah še povečuje, čeprav se zavedam, da me zaradi tega marsikdo sovraži in bi me bil pripravljen izdati, če bi le našel priložnost.«

Počasi je šel iz hiše, se ozrl okoli sebe in zamrmral:

»Prijetne, a obenem tudi neprijetne misli mi vznepu ta hiša, ta moj nekdanji dom. Prijetne in lepe, ko se spomnim na mamo in na mlada leta, neprijetne, ker sem skrenil s tiste poti, ki mi jo je skušala začrtati mama. Ha, tako se mi zdi, da bo bolje, če se tukaj ne bom prepogosto ustavljal, če hočem ostati tak, kakršen sem sedaj, ne pa nekakšna cmerava mevža, ki trepeta še pred lastno senco!«

Zaprl je vrata in z drobno vejico naredil pred njimi znamenje, za katerega bo vedel le sam in mu bo povedalo, ko bo drugič prišel, ali se je medtem tukaj kdo zadrževal.

Ko je počasi hodil proti Smrečju, je premišljeval, da je ta Česirkova hiša, ki je bila nekdanj njegov dom, pravzaprav Smrekarjeva in bo le-ta prej ali slej skušal dobiti druge stanovalce. Morda tega še ni storil le zaradi tega, ker se boji njega, ki si to hišo nekako lasti. Ja, saj bi res lahko stanoval v njej, seveda skupaj z drugimi, če le ne bi bila tako dobro znana biričem; ti bi nanjo lahko opozorili tudi vojake, če jih bodo nekoč nagnali v te kraje.

»Ja, Bog ve, kaj vse se še lahko zgodi; prav mogoče je, da bo postalo tukaj še presneto vroče in tedaj bi bilo pač bolje, če me ne bi bilo tu.«

Spomnil se je, kako so se jeseni pogovarjali o tem, da bi bilo morda najbolje, če bi vsi skupaj odšli na Gorenjsko, kjer obstajajo večje rokovnjaške skupine, se jim pridružili in tako še povečali njihovo moč. Zavedali pa so se tudi, da večje skupine še bolj bodejo v oči gosposko in ta bo prej ali slej dosegla, da bodo šli nadnje vojaki. In njihovo število zna biti usodno.

»Ha, le zakaj bi torej rinil v še večjo nevarnost in negotovost, kakor je ta tukaj? Tukaj navsezadnje vem za vsako stezico, vsako skalo in jamo in to je velika prednost. In tudi ljudi poznam in tako vem, komu zaupati in komu ne. Pa še nekaj je, na kar sem kar nekako pozabil: Če bi odšel v tuji kraj in med neznane ljudi, mar potem ne bi bilo vseeno, če bi pred leti odšel k vojakom in bi sedaj že lahko upal da bom kmalu prost?«

XVI. PIJAČA

Seveda je tisto zimo znova zapadel sneg in še kakšen mesec zadrževal rokovnjače v njihovih skrivališčih. Toda ko je pomlad končno tudi po hribih in grapah okoli Smrečja prebudila cvetlice in nadela drevju nežna zelena svatovska oblačila, se je spet ponovila stara pesem. Kmetje, ki so se pozimi kar nekoliko odvadili neprijetnih obiskov mož z gorjačami, so z velikim negodovanjem sprejeli njihovo vnovično vrnitev.

In tako kakor že prejšnje leto je pri tem seveda spet prednjačil Jernač. Včasih je prav z nasilnimi dejanji skušal utišati svojo vest, ki se je občasno neusmiljeno oglasila, za kar pa je vedel le sam. Nikogar ni bilo, ki bi mu lahko to zaupal... In tako je živel iz dneva v dan, iz meseca v mesec in niti se ni prav zavedel, kdaj je prišla jesen.

»Spet boš moral, no, boste morali misliti na zimo, « mu je na tisti deževni jesenski dan dejal Nace, ko se je Jernač oglasil v njegovi žganjarni.

»Ja, najbrž bo res tako... Presneto, saj se mi zdi, da se je zima pravkar končala, pa je tu že druga.«

»Ja, pretekla se je res vlekla kakor konjsko črevo, da bi človek že pomislil, da smo se preselili nekam v Sibirijo. Ampak vsake stvari je nekoč konec...«

»Takih besed pa ne slišim preveč rad, in če želiš, da bova še naprej prijatelja, se jih raje izogibaj!«

»Zakaj?«

»Mar ni tako, kot bi rekel, da sem tudi jaz le nekaj začasnega, morda celo nepotrebnega?«

»Zame že ne!«

»Seveda ne, ker ti znosim ves svoj denar, ki se mi ga posreči zbrati, za tole smrdljivo žganje.«

»Smrdljivo praviš! Tega pa prav gotovo ne misliš resno, kako bi sicer venomer spraševal po njem?«

»To je moja stvar... Ja, potrebujem nekaj, da me spravi v dobro voljo in mi pomaga preganjati razne težave. Toda veš, Nace, nekaj pa mi le ne gre v glavo! Kako to, da je tebi toliko za denar, ko pa ga sam občasno kuješ in delaš tam doli...«

»Ho, ni treba, da kdo sliši, kje je to! Ja, res je, da imam rad denar, toda ne tega, ki ga delam sam. Veš, prenevarno se mi zdi. Če bi ga imel veliko pri sebi, mislim tu v krčmi, bi bilo to presneto nevarno in sumljivo, če bi se oglasili kakšni biriči ali njim podobna golazen. Ja, veliko bolje bi bilo, če bi se ta moj denar pojavljal v bolj oddaljenih krajih. Mislim sem že...«

»Kaj pa? Pa ne da bi jaz...?«

»No, to so šele misli in zdajle, ko se bliža zima, to še ni mogoče...«

»Povej no, kaj tako mencaš, kakor da se vidiva prvič!«

»Premišljeval sem, da bi mi pri tem lahko pomagal ti pa tudi drugi, seveda. Glej, mar ne bi bilo lepo, ko bi tudi vi včasih in vsaj kje bolj daleč tudi plačali,

kar bi vzeli. Saj bi vas lahko navsezadnje tam, kjer vas seveda ne poznajo, celo imeli za trgovce.«

»Na nekaj si pa le pozabil! Za taka dejanja pa je treba imeti denar, mi pa ga imamo vedno premalo. Saj vidiš, da zberem komaj toliko, da ti plačam žganje in kakšen hlebček kruha, ker svojega lastnega denarja pač ne maraš.«

»Saj sem ti že povedal zakaj... Ja, toda vaša in seveda predvsem tvoja pomoč bi bila v tem, da bi nekako spravil v promet ta moj denar.«

»Nam bi ga zaupal?«

»Seveda! Toda ne le na lepo besedo, ampak na pošten dogovor, ki bi bil za vas še bolj ugoden kakor pa zame. Ja, dal bi ga vam za pol njegove vrednosti.«

»Kako to misliš?«

»Čisto preprosto! Vi mi prinesete pravi denar, jaz pa vam dam zanj še enkrat toliko svojega, ki bi ga potem razpečali po drugih krajih, kjer bi z njim lahko pošteno kupovali in se tako ne bi zamerili ljudem.«

»In če bi ljudje ugotovili, da denar ni pravi?«

»Ho, če je nekdo preplašen, niti ni tako pozoren na vsako malenkost. In navsezadnje, mar ne bodo ljudje prijetno presenečeni, ko jim ne bo treba dajati brezplačno, tako kot so morali do zdaj?«

»Kaj vem... Morda bi bilo res kar dobro... No, nekakšna sprememba, četudi le začasna...«

»Seveda, le začasna! Prav gotovo se lahko zgodi, da se kasneje pokaže kakšna boljša in še uspešnejša priložnost. Torej?«

»Ne vem, kaj naj rečem... Je in ni, tako je to. Že res, da je ponekod žal tako, da ne moreš zahtevati nekaj kar tako, posbno, če imajo blizu svoje gnezdo biriči... Toda kje dobiti pravi denar, da bi ga potem pri tebi podvojili?«

»Oh, Jernač, mislim, da je to vprašanje - pri vsem slovesu, ki se te drži - popolnoma nepotrebno. Ti si se vedno znašel in se boš tudi naprej.

Ja, še nekaj sem ti želel povedati! Glej, če boš za to mojo zamisel in za ta dogovor pridobil tudi druge, ti bom že porinil v malho kakšno steklenico najboljšega, ki ga imam samo za največje in najbolj zaupne prijatelje, ne da bi mi ga moral plačati.«

»Tako bi rekel: da če ne bodo takoj za to, jih bom pa prisilil, saj me zadnje čase kar ubogajo; no, saj me tudi morajo...«

»Torej velja! Na pomlad...«

* * *

Tisto leto 1842, se je pomlad prebudila nekoliko bolj zgodaj. Že v marcu je povsem izginil sneg in v začetku aprila je bilo kar prijetno toplo, tako da so se živali, ki so spale zimsko spanje, že podajale iz svojih brlogov. Pa ne le one, tudi rokovnjači so si že pretegnili svoje ude in že so se znova pojavili na marsikaterem pragu tako kot leto za letom. Le ta razlika je bila, da to leto niso spraševali za hrano, temveč bolj za denar. Saj ga ljudje niti niso imeli veliko, a ker se jih drugače ni dalo odgnati, je marsikdo raje dal zadnje krajcarje, kakor pa da bi se na njegovi strehi pojavili rdeči petelini, kakor je še posebno rad grozil Jernač.

Ljudje so se temu čudili in marsikdo je rekel:

»Denarja nimam, nekaj malega živeža je še v shrambi in nekaj od tega bi dal, če zahtevate!«

»Seveda se tudi tega ne bomo branili, toda brez denarja ne bomo odšli.«
In niso.

Posebno trd in neusmiljen je bil Jernač, in če ni šlo drugače, je zagrozil, da se zna zgoditi, da bo neke noči na nebu zažarela krvava zarja in potem res ne bodo ničesar imeli. In ker je že dokazal, da je zmožen storiti tudi kaj takega, je ponavadi njegova beseda zalegla.

Toda kadar koli se je Jernač podal na kakšno roparsko pot, je vedno prej spil merico žganja, da je tako lažje opravljal svoje umazano delo. In tako se je že nekajkrat zgodilo, da je potrkal tudi na prenekatera vrata, za katerimi so bivali ljudje, ki so bili naklonjeni rokovnjačem. Tisti, ki so ga poznali, so mu to seveda povedali in so potem nekako našli skupni jezik; toda drugi, ki ga niso poznali, so mu pač dali, kar je zahteval - če so seveda imeli - potem pa so o tem dogodku povedali tistim, s katerim so prijateljevali.

Ker so se Jernača čedalje bolj bali tudi rokovnjači - saj je zadnje čase postal najbolj divji izmed vseh - so pred njim sicer o tem molčali; toda če so bili sami, pa tudi vpricho Naceta so se že kar glasno jezili in tudi že premišljevali, kako bi to njegovo ravnanje preprečili, saj so spoznali, da pri njem besede kaj malo zaležejo.

Toda v začetku poletja se je zgodilo nekaj, kar je sodu izbilo dno. Složno so stopili okoli njega, ko je prišel v njihovo poletno skrivališče.

»Jernač, tokrat pa si le šel predaleč, in če se bo še tako nadaljevalo, kmalu ne bomo imeli več nobenega prijatelja in zaupnika!«

»Kaj pa sem naredil tako strašnega, da se to za rokovnjača ne bi spodobilo? Govorite, če si že toliko upate!«

»No no, le ne razburjaj se! Res ne bi bilo to nič posebnega in nenavadnega, če ne bi nadlegoval in strašil prav mlinarja Alfonza.«

»Kaj je mar on zaščiten in prost vseh dajatev?«

»Mar ne veš, da nam je naredil že marsikatero uslugo? V mlin pride veliko ljudi, saj melje vsem okoliškim kmetom, biriči pa ne vedo, da sodeluje z nami. Ja, tako lahko marsikaj sliši in nam pove, da se potem ljudje čudijo, kako vse vemo. On je tudi razširil govorice o tem, da imamo posušeno roko nerojenega otroka in da nam zato nihče nič ne more.«

»Meni ni o tem slavnem Alfonzu nihče nič povedal, vsaj ne spomnim se, zato nisem mogel vedeti... Saj se mi je nekaj svitalo, toda, no ja, najbrž sem malo preveč spil in tako...«

»Veš, je že tako, da imamo vsi radi žganje, toda mero pa je le treba imeti pri tem in ti, tako mislimo, si jo zadnje čase že kar nekajkrat prekoračil. Bojimo se, da bomo zaradi tega lahko še vsi v nevarnosti, ker tudi z Gorenjskega ne prihajajo prav vzpodbudne novice.«

»Se mi je zdelo, da ni najbolje, če jih je preveč na enem mestu.«

»Pustimo zdaj one in raje mislimo nase. Alfonza iz Sopota bo pač treba nekako pomiriti in ga pridobiti nazaj.«

»Le dajte, nič nimam proti temu!«

»Ne, mi tega ne moremo, ker nimamo tistega denarja, ki si mu ga ti odnesel.«

»Joj, lahko vam povem veselo novico, da ga niti jaz nimam več.«

»In vendar mu ga moraš vrniti, ni druge pomoči, če hočemo, da bomo še naprej dobro obveščeni o nakanah nekaterih kmetov in seveda - kar je najvažnejše - biričev.«

»Lahko bi me že prej obvestili...«

»Le Tilen je vzdrževal to zvezo. Previdnost nikoli ne škodi!«

»Ha, kje pa naj zdaj dobim denar? Onega sem pač zapravil in premenjal. Naj mu mar zdaj dam tega, ki ga izdelujeta Nace in njegov pomagač?«

»Ne ne, njemu ne smemo podtakniti ponarejenega. Če bi to ugotovil, potem je konec z njegovimi obvestili: brez tako potrebnih podatkov...«

»No ja, če res ne moremo brez njega, ga bom že skušal nekako pomiriti. Toda odslej mi morate povedati vse, kar se dogaja in kar nameravate, drugače boste spoznali še drugačnega Jernača.«

* * *

Že naslednji večer se je oglasil pri Nacetu na Plaščurnici in mu dejal:

»Ne vem, kaj me je pičilo, da sem zadnjič potrkal na vrata Alfonza, ki tam doli v grapi drobi žito. Prisilil sem ga, da mi je dal nekaj denarja, kasneje pa sem ga prinesel tebi, zdaj ne kaže drugače, kot da ga mu vrnem.«

»Ho, pa ne da bi ga zahteval nazaj!?«

»No, veliko se nisi zmotil...«

»Veš, Jernač, prav gotovo še nisi pozabil, da sem ti dal za tisti denar še enkrat toliko svojega, ki si ga gotovo že razmetal, taka je pač tvoja navada.«

»Lahko, da je res tako...«

»No vidiš, da se nimava kaj pogovarjati!«

»Toda drugi se boje, da bo hudo narode, če se ta moja napaka ne popravi.«

»Morda res, toda jaz je nisem naredil in mi je zato ni treba popravljati. Ja, morda pa bi ti znal svetovati, če že kaj drugega ne morem...«

»Pa daj, bolje slab nasvet kot nikakršen.«

»Glej, slišal sem, da se Kosmaču - saj ga poznaš - ženi hčer in da ji je namenil kar precejšnjo doto. No, če ji jo namerava dati, jo mora tudi imeti. Kaj misliš, bi bilo hudo narobe, če bi del te dote dal tebi, da bi poravnal tisto nerodnost?«

»To ne - ampak, no, njegova hiša je komaj v mojem dosegu. Precej nevarno bi bilo...«

»Jaz sem ti le omenil, omenil in namignil kot prijatelj prijatelju. Mar misliš, da to ni nevarno in tvegano, ko ponarejam denar?«

In vendar se je Jernač še tisti večer podal na to nevarno pot. Ko ga je Kosmač zagledal in ga spoznal, se ga je tako prestrašil, da mu je dal celo več, kakor je Jernač sprva nameraval zahtevati.

Seveda se mu je le-ta smeje se zahvalil in hkrati zaželel mladoporočencema veliko sreče.

* * *

»Že spet si tukaj, kaj ti ni še nihče povedal...?« je dejal Alfonz.

»Ja, povedali so mi, toda prepozno in prav zato sem danes tukaj, da nekoliko zamenjava vlogi. Zadnjič si ti dal meni, danes bom jaz tebi oziroma ti tisto vrnil. Na, tule imaš, in če želiš, lahko tudi kasneje prešteješ, zakaj jaz se ne bi rad tule predolgo zadrževal.«

»Saj ti verjamem... Kaj bi štel... Toda tudi meni bo bolj prav, če te ne bo kdo videl tukaj.«

Čez dva dni se je Jernač spet oglasil pri Nacetu.

»Vse je urejeno in še ostalo mi je nekaj cvenka. Zdaj mi pa prinesi tistega, ki ga imaš le za prijatelje! Tako sem se odločil, da ga bom vzel eno steklenico tudi s seboj, da mi ne bo treba za vsak frakelj posebej semkaj.«

»Pa naj bo, ker imaš denar!«

Od tistega dne je Jernač nosil steklenico s seboj, da se je vedno lahko potolažil kadar koli se je oglasila njegova neusmiljena vest. Navadil se je že na te pogoste požirke in neki dan, v pozni jeseni je že bilo, se je nenadoma zgrozil, ker se je zavedel, da je postal pijanec. »Eh, kaj bi, saj lahko s tem preneham, kadar koli hočem. Toda zdaj, ko je zima pred vrati, res ne bom.

Tudi mraz lahko s tem preganjam.«

XVII. SREČANJE

Že v začetku pomladi je Jernač izvedel, da so leta 1843 na Dunaju sklenili, da bodo povečali število sodnih biričev, ker bodo tako lažje poskrbeli za red v vseh delih monarhije, dokler ne ustanovijo tudi orožnikov, ki bodo skrbeli za red in mir.

»Slabo se nam piše in premalo nas je, da bi vzdržali!« je dejal Nande. Navsezadnje bo le najbolje, da se premaknemo na Gorenjsko.«

»Da nas bi tam z onimi vred obkolili in polovili ter nam potem zadrgnili zanke okoli vratu, « je ugovarjal Jernač. »Jaz sem tukaj doma in za vsako stezico vem, tam bi bil pa tujec in odvisen le od drugih.«

»Tvoja volja je, ali pojdeš z nami ali ne. Čeprav se vedeš tako, kakor da si naš poglavar, o tem, ali naj gremo od tod ali ne, ne moreš odločati. Ja ja, tam bodo naši poglavarji Veliki Grog, Dimež in Črni Jurij. Tebi pa gotovo ne diši, da bi bil nekomu pokoren.«

»Kar prav si povedal in da vam povem: ne bo mi posebno žal, če vas ne bo več tukaj! Saj sem tako ali tako moral skrbeti ne le zase, temveč tudi za vas in za tisti dve avši, ki nista za nič drugega sposobni kot za...«

»Hopla, tako pa že ne boš govoril o moji sestri!«

»Nič še nisem rekel in tudi ne bom, želim le, da ju odvedete s seboj in z njimi še tiste stare, da ne bodo širili smradu po teh gozdovih!«

»Še žal ti bo!«

»Za kaj pa? Kakšno korist sem pa imel od vas? Zdaj bom vsaj brez skrbi potrkal na katera koli vrata, ki jih bom zagledal pred seboj, ne da bi moral pri

tem pomisliti, da je za njimi kakšen vaš prijatelj. In kar bom dobil, bo moje, z nobenim od vas mi ne bo treba deliti.«

»Ho, na to pa si pozabil, da boš tedaj, ko se bodo pojavili biriči ali celo vojaki, sam in prepuščen jim boš na milost in nemilost.«

»Beži, beži! Jernač ve za taka skrivališča, kamor prav gotovo ne bodo nikoli zašli.«

»Misliš, da tukajšnji domačini ne vedo zanje? Če se jim boš zameril, in mislim, da si se jim že, potem bodo prav radi povedali, kje bi utegnil biti.«

»Jaz pa bi rekel, da si kaj takega preprosto ne bodo upali; preveč se me bojijo, saj vedo, da znam svoje grožnje tudi uresničiti in ne ostanem le pri besedah, kakor lahko zatrdim za nekatere...«

»Vsak zase ve, in če nočeš z nami, kar pa nas niti preveč ne žalosti, je pač tvoja stvar. Tam, kjer te ne poznajo, bi se morda utegnil pomešati med druge ljudi, če bi se časi tako zasukali - tukaj pa boš za vedno ostal izobčenec. In še to smo slišali, da se v Ljubljani pripravlja prisilna delavnica, kjer naj bi prevzga-
jali...«

»Tele vaši dve priležnici prav lahko pošljete vanjo, prav nič jima ne bi škodilo; seveda, če ne bodo izvedeli za tisto ljubezen z biričema in jima nataknila zanki!«

In tako se niso razšli v prav prijateljskem ozračju, no, pa saj tega ni pričakoval ne eden ne drugi.

* * *

Majda in Anže sta imela že dva otroka in v miru sta živela in obdelovala svojo zemljo. Tudi Martin se je že poročil in delal v neki čevljarški delavnici. Jerica, najmlajša izmed Jezernikovih, pa je živela pri Majdi, pestovala njena otroka in pomagala pri drugih delih, ki jih na kmetiji nikoli ne manjka.

Lepega in sončnega majskega dne je Jerica rekla:

»Tako rada bi spet enkrat videla kraj, kjer sem preživela svoja otroška leta. S Pavletom sva se že pogovarjala, da bi si morda tam nekoč postavila novo hišo. Tako rada bi spet živela ob tistem jezeru! Oh, Pavle se je nekaj časa tako žalostil zaradi tega, ker si je v gozdu poškodoval nogo, zdaj pa mu to hodi kar prav.«

»Saj se vama nikamor ne mudi! Tukaj pri nas lahko stanujeta, dokler se razmere ne uredijo. Zdaj pa mislim, da je še prezgodaj, da bi šla tja.«

»Saj se tam ne bi dolgo zadrževala... Veš, le rada bi videla, ali je jezero še tako, kot je bilo včasih, ali je polno ali je presahnilo, kakor se je večkrat dogajalo. Pa tudi tiste naše njivice so se najbrž že zarastle in bi jih bilo treba očistiti. Ja ja, o vsem tem sva se s Pavletom že pogovarjala, in ko se bova poročila, bova pač skušala te sanje čim prej uresničiti.«

»Naj vsaj nekaj časa ostanejo le sanje, saj zdaj tam še ni varno.«

»Saj se govori, da so se rokovnjači odselili in da so z njimi odšli tudi vsi, ki so pri njih vedrili.«

»Baje je res tako, toda nikoli ne moreš vedeti, ali ni vse skupaj le pategavščina. Tisti Jernač, ki je bil zadnje čase najbolj divji in neusmiljen, je menda še vedno tam nekje.«

»Če je zdaj ostal sam, se prav gotovo ne bo ob belem dnevu sprehajal tam okoli in prej ali slej ga bodo ujeli, posebno ker so ljudje - vsaj tako sem slišala - že pošteno naveličani njegovih obiskov in izsiljevanja. Prav gotovo bodo radi sodelovali s sodniki in biriči.«

»Radi prav gotovo, če si bodo pa to zares upali, je pa drugo vprašanje. Vsak se pač boji, da mu ne bi sredi noči nenadoma zagorela streha nad glavo.«

»Zdaj...«

»O tudi zdaj, čeprav je ostal sam. Vsega je zmožen, to je že večkrat dokazal; tudi našo hišo je zažgal, da se je tako maščeval nad menoj, ker sem se pač obrnila proč od njega, potem ko se je spajdašil z rokovnjači in pozabil na vse lepe in dobre nauke svoje matere. Posebno od tedaj, ko mu je umrla mati, ni več prepoznati nekdanjega Jerneja. Le še Jernača zdaj poznajo ljudje, Jernača, ki je strah in trepet bližnje in tudi daljne okolice. Počakaj raje toliko časa, Jerica, da bo tudi njega prišla roka pravice - pa kakršna koli že je ta pravica.«

»Nič žalega mu nisem nikoli naredila, toliko da sem ga poznala, in name se prav gotovo ne more jeziti, saj nima za kaj takega prav nobenega vzroka.«

»Ja, njegova jeza je namenjena predvsem meni in vsaj deloma tudi očetu in Martinu, ki bi zaradi njegovega udarca skoraj umrl.«

»Saj ga morda ni namenoma, no, udaril je pač prvega pred seboj, da je potem lahko ušel. Pa še mama mu je tisto jutro umrla in tako...«

»Oh, kakor koli že, zdaj je tak, kakršen pač je, tak, da je najbolje, da ga človek ne sreča. Jaz prav gotovo jezera ne bom videla, dokler se bo on sprehajal po tistih gozdovih okoli njega. Saj ne rečem, da ni po svoje revež, in tudi to vem, da ni vsega sam kriv. A da muči in ropa druge ljudi, to pa ni prav!«

Toda Jerica je bila tako trdna v svojem sklepu, da je niti mati niti oče nista mogla pregovoriti.

Morda bi jo Pavle, toda tisti dan ga ni bilo doma.

* * *

Jernač, ki je bil sam, je vsakih nekaj dni zamenjal svoje skrivališče in nalašč je med ljudi širil govorice, da se skriva tam, kamor ni nikoli šel...

Sredi sončnega majskega dne je nenadoma stopil v Plaščurjevo hišo, da se je Nace od strahu zdrznil in se je Reza tiho izmuznila iz sobe.

»Haha, tak občutek imam, da sta se me prestrašila.«

»Mislim sem, da si morda šel z njimi...!«

»Nisem in niti ne razmišljam o kakšni selitvi. Zdaj je Jernač kralj vse teh gozdov tu okoli. Hoho, tudi ti boš moj podložnik. Sicer pa imava pogodbo...«

»Sva jo imela, bi lahko rekel...«

»Zakaj pa zdaj kar nenadoma...?«

»Veš, Jernač, nikar mi tega ne zameri! Toda povem ti, da se ne upam več izdelovati denarja. Včeraj smo že podrli barakico doli v skalah in zabrisali vse sledove. Zdaj ne maram, da se o tem sploh še govori, da ne bi navsezadnje imel še kakšnih sitnosti. Veš, Jernač, nista na svetu vedno le pomlad in poletje, tudi jesen in zima prideta. Novi časi nam grozijo in treba jim se bo prilagoditi. Ja, s temi časi pa je tako, da pač ne bodo za vse enako prijetni - še nikoli ni bilo tako! Česar se eni veselijo, je lahko drugim v jezo in žalost. Morda bi bilo

res tudi zate najbolje, da bi nekam odšel, nekam, kjer te ne poznajo, in se tam potuhnili.«

»Ha, zdaj me že ti podiš, zdaj me še ti preganjaš, ti, ki sem te imel za prijatelja!«

»Saj ni tako, le dobro ti želim!«

»Dobro? Hahaha in prav ti, ki želiš in si vedno želel dobro le sam sebi in morda še tisti tvoji Rezi, ki te je vedno imela za pajaca.«

»Tako pa ne boš govoril!«

»Resnica pač bode v oči, kajne? Pa kaj bi o tem, saj odslej bo imela zelo malo priložnosti za svoje avanture. Ampak nekaj drugega bi ti rad svetoval: zdaj ko sva takole neuradno nehala sodelovati - sicer pa sva tako tudi začela - se pač spodobi, da mi daš nekaj za likof.«

»In kaj naj bi to bilo?« je strahoma vprašal Nace.

»Skromen bom, ne boj se, ne bom zahteval tistega denarja, ki si si ga nagrabil. Steklenico žganja mi daj, in to tistega, ki ga imaš le za prijatelje!«

»Rad, rad! Tu ga imaš! Zdaj pa le pojdi, da te kdo ne vidi tukaj - v tej pošteni hiši!«

»Hoho! Večje šale pa še nisem slišal! Poštena hiša! O joj! Toliko verjamem tvoji in tudi Rezini poštenosti kot lisici, da ne bo pograbila kokoši, če se ji ponudi priložnost. Če si ti res kar čez noč postal poštenjak, potem tudi verjamem, da se je jezero ponoči preselilo gori na vrh Lavrovca. Sicer se bom pa o tem lahko kmalu prepričal, ker si moram tam doli nekaj ogledati.«

* * *

Še preden je Jerica dospela do jezera, se je že kesala, da je šla na to pot. Saj zaradi vremena ni imela skrbi, toda ko je šla skozi Račevo, jo je ustavila Njivarjeva Zofka in jo seveda vprašala, kam gre.

»Si pa res korajžna, da si upaš tako daleč!«

»Saj so baje odšli...?«

»Ja, so, vsaj večina... Toda najhujši izmed njih se še klati tukaj okoli - vsaj za zdaj. Niti teden dni ni od tedaj, ko je bil pri nas, in morala sem mu dati zadnji dve klobasi, ki sem ju še imela. Kaj pa sem hotela, ko pa se nima človek s čim braniti.«

»Podnevi si prav gotovo ne upa rogoviliti po okolici.«

»Kaj vem, vse je mogoče. Zadnjič, ko je potrkal na vrata, sem ugotovila, da je bil kar precej pijan: v takem stanju pa človek včasih ne ve, kaj dela. No, upam, da boš imela srečo in te bom videla, ko se boš vračala.«

Res je Jerica srečno dospela na tisto mesto in milo se ji je storilo, ko je zagledala, da pogorišče že prerašča grmovje in se po osamljenem in še vedno stoječem dimniku vzpenja srobot.

»Novo hišico si bova tukaj postavila s Pavletom in ob jezeru se bom lahko igrala s svojimi otroki. Lepo bo tedaj, saj ne bo več tistih, ki zdaj strašijo tod okoli.«

Lahen vetrič je vel nizzdol po dolini, da so rahlo trepetale ozelenele veje in je komaj opazno valovila jezerska gladina.

»Kako lepo je tukaj! Tisoč spominov se mi poraja, čeprav se je okolica nekoliko spremenila. A le kako se ne bi, vrsta let je že minilo od tedaj, ko sem odšla od tukaj. Morala sem, ker so odšli tudi drugi, ki sem jih imela rada in jih imam še vedno. Toda zdaj, ko se bodo, kakor kaže, časi počasi umirili, se bom spet vrnila in Pavle bo prišel z menoj. Znova bosta tukaj ob jezeru odmevala pesem in otroški smeh.«

Tako se je zatopila v te misli in načrte, da je skoraj sanjala, in v teh sanjah videla nasmejani obraz svojega moža, kako pred novo hišo sprejema njene starše, ki so prišli na obisk - pa kaj na obisk, domov so prišli, da bodo spet živeli v tem prelepem kotičku sveta, kjer je vsak letni čas po svoje čudovit, še celo zima.

Toda zdaj je pomlad in ta je izmed vseh letnih časov prav gotovo najlepša, najbolj upanje zbujajoča.

Zdrznila se je in prebudila iz nežnega sanjarjenja, ko je za njo počila suha vejica.

Ko se je ozrla, je zagledala - Jernača!

XVIII. ZLOČIN

Začudeno jo je gledal in lahko je ugotovila, da ni trezen. Tudi steklenico, ki mu je gledala iz žepa, je opazila. Od strahu in presenečenja ni mogla spregovoriti, Jernač pa je čez čas dejal:

»Ha, si se končno le vrnila?! Se mi je kar zdelo, zdelo vseskozi, da se bo to zgodilo! In kaj bo zdaj, Majda?«

»Nisem Majda...!«

»Daj no, saj te poznam, prav taka si bila nekoč, tedaj...«

»Res nisem Majda, verjemi!«

»Haha, verjamem naj? Veš, že zdavnaj so minili tisti časi, ko sem verjel... Zdaj ne verjamem nobenemu človeku več, najmanj pa ženskam. Le eno samo imam v lepem spominu, žal je ni več med živimi. Vse druge ste enake! Za par grošev ste pripravljene izdati vse in vsakogar in tudi ljubezen - saj lahko veš?«

»Ne ne, nič ne vem; ne vem, ker nisem Majda...!«

»Da nisi Majda? He, kdo pa to pravi?«

»Jaz...«

»Ti sama, ti praviš, da nisi to, kar si?«

»Le Majdina sestra sem, Jerica mi je ime!«

»Se mi zdi, da lažeš... Veš, vsa ta dolga leta nosim v svojem srcu tvojo podobno in vsako žensko, ki bi jo lahko imel, sem primerjal s teboj, jaz, nesrečnež, neumnež...! Toda nisem mogel, nisem si znal pomagati. Vedel sem, da si nekje, da sem ločen od tebe. Celo svojega brata si poslala nadme, mar ni tako? Ho, škoda, da nisem tedaj malo krepkeje zamahnil! Veš, užival bi, ker bi s tem tudi tebi prizadejal bolečino.«

»Zakaj mi ne verjameš, da nisem Majda!? Ona se prav gotovo ne bi upala priti, saj je še meni tako branila.«

»In če si navsezadnje res le njena mlajša sestra, kaj za vraga pa potem iščeš tukaj? Te je poslala, da tukaj vohuniš in bi ona potem poslala biriče nad Jernača? Biriče, da bi me zvezali in vrgli v ječo, ona pa bi me hodila gledat skozi tiste rešetke in se mi posmehovala.«

»Saj ni tako, ne sovraži te, vem to, le smiliš se ji, ker...«

»Smilim, ha! Če bi se ji smilil, bi bilo drugače zdaj in tudi danes! Tako pa, no, povem ti, da je tudi ona veliko kriva, da sem iz Jerneja postal Jernač. In če se tega še vedno ne kesa, se pa še bo! Toda še zdaj nisem povsem prepričan, da nisi... Zakaj slišal sem nekoč, da se zločinec vrača na kraj zločina.«

»Zato - zato si tukaj...!«

»Molči, ženščina! Da nisi tega nikoli izgovorila, veliko bolje bi bilo zate - tako pa ne vem, kaj se bo zgodilo!«

Prebledela je od strahu in pomislila, kako prav so imeli vsi, ki so ji odsve-tovali to pot. Oh, le zakaj jih ni poslušala? Kaj bo rekel Pavle, če se ne bo vrnila? Morda pa jo hoče Jernač le pošteno prestrašiti in ji bo potem dovolil oditi? Ali pa - moj Bog, o tem raje ne premišlujem!

Videl je, kako je zamišljena, in rekel:

»Le premišluj, saj imaš kaj premišljevat! Ja, pustil ti bom dovolj časa, da boš lahko o vsem razmislila. Veš, jaz imam dosti časa, saj čas ni moj gospodar in zato ga privoščim tudi drugim. Ja, še nekaj ti lahko svetujem! Sicer ne ver- jamem, da bi danes prineslo koga tu mimo, toda če boš poskušala zakričati, bo to zadnje kar boš naredila v svojem življenju. In vseeno mi je, ali si Majda ali pa le njena sestra; saj bi tudi ti storila enako, če bi bila na njenem mestu.«

»Oh, pusti me, dovoli, da grem domov; skrbelo jih bo in potem bi me res utegnili iskati.«

»Bom že poskrbel, da te ne bodo našli! Le nič se ne oziraj tja proti stezi, če hočeš še kdaj videti, kako vzhaja sonce! Zdaj pa le pojdi lepo pred menoj in nikar ničesar ne poskušaj! Veš, Jernač ima še vedno urne noge.«

»Kam greva...?«

»Kar naravnost v gozd bova šla in ustavila se bova tam, kjer je največja goščava. Tam se bova lahko mirno pogovorila in to popolnoma brez skrbi, da bi naju motil kakšen nebodigatreba.«

»Jaz - prosim...!«

»Nobene besede več, dokler ti tega ne dovolim!«

Visoko gori v bregu nad jezerom, že skoraj v Lavrovcu, je bila majhna ravnica in tam sta se ustavila.

»Daleč je še do noči in veliko časa imam za premišljevanje, kaj naj s teboj... Boš malo žganja, da ne boš tako drgetala?«

»Ne, še nikoli...«

»Kakor hočeš! Jaz ga pa bom, saj je navsezadnje res škoda, da bi ga dajal tebi.«

Čeprav jo je mučila žeja, se ga ni upala prositi za vodo, ki jo je imel v čutari za pasom. Kakor da bere njene misli, je počasi povedal:

»Ha, tudi žeja naj bo del kazni, maščevanja...«

Potem do mraka skoraj nista več govorila. Upala je že, da bo morda zaradi popite pijače zadremal in bo poskušala zbežati; toda že sredi popoldneva se je tega tudi sam zbal, zato ji je zvezal roke in jo privezal za drevo.

Ko se je začelo mračiti, je dejal:

»Si morda že kdaj prenočevala v gozdu?«

»Neee! Še nikoli! Kaj nameravaš? Nikoli ti nisem nič žalega storila...«

»Ha, če ne ti, pa drugi; mar ni vseeno? Nekdo mora plačati za vse, da bo pravici zadoščeno.«

»Kakšni pravici?«

»Moji pravici, da veš! Dobro si zapomni, da tukaj okoli vlada moja pravica in tako bo ostalo tudi naprej in tudi ti jo boš okusila. Če te je rado strah, bo nocojšnja noč zate presneto dolga in tukajle zna biti tudi precej hladno. Ha, neštetokrat sem že prenočil pod milim nebom, zdaj pa si ti na vrsti, da to poskusiš. Ja, morda ti bo malo dolgčas, če se za obisk ne bo odločil kakšen lisjak ali morda celo volk.«

»Kaj nameravaš z menoj, zakaj...? Me misliš ubiti, čeprav nisem ničesar kriva?«

»O tem bom še premislil in o tem se bova pogovorila zjutraj. Mlado jutro včasih prinese tudi sveže misli. Saj ne bom kar pozabil nate, ker mi je tole nepričakovano srečanje v kar precejšnjo zabavo, zate tega seveda ne morem reči. Toda na tem našem svetu je že tako, da se sreča nasmehne zdaj enemu, zdaj pa drugemu. Toda naj bo za zdaj dovolj govorjenja, posebno zate.«

Iz žepa je potegnil umazano cunjo in ji zamašil usta.

»Tako, do jutri boš tiho. Ha ha, saj boš tudi morala biti! Morda niti ne boš mogla posebno trdno spati, jaz pa bom, in ko se bom zjutraj zbudil, me bo pogrela prijetna misel, da me tukaj čakaš. Pa nikar ne upaj da sem kakšen prijatelj žensk. Nasprotno - prav vse od kraja iskreno sovražim in po tem se bom tudi ravnal, ko se bova jutri spet videla.

No, zdajle pa ti svetujem, da se ne upiraš, ker bom drugače prisiljen, da ti povzročim kakšno omedlevico, česar si pa prav gotovo ne želiš.«

Odvezal jo je, jo odvedel nekoliko naprej in potem dejal:

»Tukajle bo kar primeren prostor! Tudi tista pot, po kateri vozijo kmetje v mlin, ni tako daleč, tako te me jutri ne bo treba iskati po tem grmovju. Glej glej, tukajle je kar primeren kupček dračja, tako da ti bo namesto postelje.«

Vrgel jo je na tisti kup in jo trdno privezal za dve drobni drevesci, ki sta rastle na vsaki strani.

Ko je opravil to delo, je potežkal steklenico in zagodrnjal:

»Ha, za nocoj ga bo še dovolj, jutri bo pa že nekako...«

Počasi in previdno je odšel do poti in po njej proti Smrečju. Zagledal je, da v hiši na Plačšurnici še gori luč.

Potrkal je na vrata, in šele ko je po drugem trkanju zagrozil, da bo vlomil, če mu ne odpro, je Nace odprl.

»Ti je mar že zmanjkalo? Je že prazna?«

»Ne, ni še in še je toliko v njej, da bo zadostovalo za nocoj in bo ostal kakšen požirek tudi za dobro jutro.«

»Zakaj pa potem rogoviliš okoli? Si morda prinesel denar?«

»Vse boš dobil, ob svojem času seveda. Hja, takole sem mislil, da odslej ne bi prihajal na vsak frakelj posebej, niti ne po vsako steklenico. Moram si v svojem skrivališču pripraviti nekaj zaloge, da bom tudi ob slabem vremenu in času lahko razveselil svoj želodec. Morda se bodo časi zasukali v to smer, da ne bo najbolj primerno, če se bom preveč sprehajal tu okoli. Hoho, lepo se bom potuhnil, občasno pa bom udaril tam, kjer bodo to najmanj pričakovali.

No, hotel sem ti še povedati, da mi kar pripravi nekaj steklenic, da jih bom ob priložnosti odnesel.«

»Hja, v nekaj dneh bi se mi to morda posrečilo, toda vedeti moraš, da to stane in jaz ne morem...«

»Kdo pa pravi, da mi boš moral dati zastoj? Res zdaj nimam denarja, toda lahko ti prinesem kaj drugega...«

»Če že tako misliš, vse pride prav. Toda ne kaj takega, kar bi dobil kje tu v bližini, da tega lastnik ne bi kdaj zagledal pri meni. Veš kaj, morda bi bilo še najbolj prav, če bi se ti posrečilo ujeti kakšno srno. Z Rezo si tako želiva, da bi občasno imela v ustih meso...«

»Hoho, srno...! No, prav danes se je ena ujela v mojo zanko, toda za tisto meso tebi ni, ker ne spadaš med ljudožerce.«

»Ne razumem, kaj mi želiš povedati... Da nisi le nekoliko preveč popil?«

»Ti boš solil pamet! Presneto dobro vem, koliko ga lahko brez škode prenesem. Ja, kmalu boš razumel, kaj sem ti nocoj želel povedati. No, malo zabave se pa sem in tja človek lahko privošči, da ni življenje preveč enolično in dolgočasno.«

»Da se nisi spomnil kaj takega, kar bi navsezadnje lahko škodilo tudi tebi?«

»Kaj pa te to briga! Zase skrbi, jaz bom pa zase. Sicer se pa lahko zgodi, da boš jutri tisto srnico tudi videl. Ja, le toliko ti lahko povem, da se tale tvoja Reza lahko desetkrat skrije pred njo in če bi želel menjati...«

»Beži beži s temi tvojimi oslarijami! No ja, za tisto žganje bom pa že poskrbel... Čez nekaj dni...«

Jernač pa še ni bil toliko pijan, da ne bi našel enega izmed svojih skrivališč.

Nekoliko je bil razburje zaradi nepričakovanega srečanja in pomislil je, da morda ne bo mogel takoj zaspati, zato je naredil še nekaj krepkih požirkov in v tistem omamnem stanju je trdno zaspal.

XIX. STRAH

Tako trdno je zaspal, da se je prebudil, šele ko je bilo sonce že visoko na nebu. Pomel si je oči in sedel na svojem ležišču. Glava ga je bolela in sprva se ni zavedel, kaj naj bi bilo temu vzrok. Šele ko je ob sebi zagledal skoraj prazno steklenico, je zamrmral:

»Ja, zdaj vidim, kaj mi je povzročilo tole nevšečnost. To pot sem šel res predaleč, preveč sem spil te Nacetove brozge: sam vrag vedi, kaj vse je v njej. Če

se človek drži neke mere, potem niti ni tako hudih posledic: toda sinoči ni bilo tako in za nazaj se pač ne da ničesar storiti in popraviti.«

Počasi je legel nazaj in zaprl oči, da bi nadaljeval z dremanjem in poležavanjem; toda tedaj se mu je zazdelo, da nekaj ni tako kakor ponavadi.

»Presneto, nekaj se je moralo zgoditi, kar me je vpodbudilo, da sem spil več, kot sem potreboval. Če bi me v takem stanju zalotili biriči, prav zlahka bi me obvladali in konec bi bilo vseh tistih sanj, ki se jih zadnje čase tako oklepam; sanj, da bi ustanovil svojo lastno, novo skupino, ki bi se lahko postavila po robu vsem mojim sovražnikom; skupino, ki bi mi bila brezpogojno vdana, ne pa kakor so bili tile, ki so odšli, ker so mislili le vsak na svojo kožo in koristi... Vrag vedi, kaj je sedaj z njimi, so se res pridružili kakšni večji skupnini ali pa kakor izgubljeni tavajo po gozdovih in se upajo približati le kakšni samotni hiši. Hja, navsezadnje, če je res tako, jim to celo privoščim! Ko bi ubogali mene in ostali tukaj...«

Spet je sedel, da bi lahko bolje razmislil. Prijel je steklenico in zagledal, da je v njej še požirek ali dva in pri tem se je spomnil na tisti pregovor, da se klin s klinom izbija... Popil je zatorej še ostanek in res se mu je zadzelo, da se počuti nekoliko bolje in tako tudi laže razmišlja.

»Jaaa, sinoči sem govoril z Nacetom, spomnim se... Žganje mi bo pripravil, vsaj zdi se mi, da sva o tem govorila. Toda kako sem prišel tja, zakaj sem bil tako nepreviden? Ja, tudi jezero sem videl, polno je kakor le malokdaj. Ampak kaj sem tam iskal? Zakaj sem se odločil, da obiščem tisto pogorišče - so me mar le spomini vodili tja...? Spomini? Na koga? Na požar, na tisti silni plamen ali pa na Majdo, ne nezvesto, ki je ne morem pozabiti in sem se zaradi tega odločil za maščevanje.«

Tako živo je v mislih zagledal njen obraz, da se je zdrznil in se prijel za glavo.

»O, kaj se nisva včeraj nekje srečala? Tam ob jezeru je stala kakor podoba iz sanj in opazovala rahlo skodrano gladino. Toda kaj je bilo potem, je mar izginila kakor privid? Ne, ni, nekaj drugega se je moralo zgoditi!«

Ob tej misli se je nenadoma toliko zbistrila njegova glava, da se je začel spominjati dogodkov preteklega dne. V mislih je še enkrat prehodil pot od jezera pa gori v hrib, do tiste ravnice. Spomnil se je tudi na to, da je Majda rekla, da ni Majda, ampak je le njena sestra Jerica, ki je bila tedaj, ko je on zahajal k Majdi, še otrok. Je prav, da zdaj ona trpi namesto sestre, če je res... Morda je hodila vso noč in je sedaj že doma, je olajšano pomislil, toda takoj nato se je spomnil, da jo je zvezal in jo še privezal na kup dračja ali kar je že bilo, in jo pustil tam...

»Ja, še vedno mora biti tam, vsa trda od strahu in zna se zgoditi, da bodo danes prišli iz Žirov in jo iskali in težko bi jo tam našli. Moram jih prehiteti in jo odvezati; pri Nacetu jih potem lahko počaka, če je morda preveč preplašena, da bi se lahko kar sama napotila proti domu. Ja no, saj navsezadnje bo le dovolj kazni, pa če je Majda ali pa Jerica, kakor je trdila. Sicer so pa vse ženske enake, nobeni ne gre verjeti niti toliko, kolikor je črnega za nohtom.«

Vstal je in se umil v bližnjem studencu. Zdaj so postale njegove misli že bolj jasne in tisti Jernej, ki se je rahlo prebujal v njegovem srcu, se je moral spet umakniti Jernaču.

»Hja no, saj sem navsezadnje kar prav ravnal, čeprav je iz mene govorilo žganje. Zapomnila si bo in hkrati tudi vsi, ki jim bo o tem pripovedovala, da se z Jernačem ni šaliti! Ha ha, ko si najdem še nekaj pomagačev in somišljenikov, bom res strah in trepet te okolice! Biriči se bodo desetkrat premislili, preden si bodo upali ogledati jezero in njegovo okolico!«

Vendar pa je le bil toliko previden, da ni šel mimo Plaščurjeve hiše, temveč se je splazil mimo skozi grmovje.

Preden je prišel do mesta, kjer je prejšnji večer privezal Jerico, je še za trenutek sedel na star parobek, da bi razmislil, kako bo ravnal.

»Ja, ne smem se raznežiti kakor kakšna mamca. Zagroziti ji moram tako, da jo noge ne bodo nikoli več prinesle v te kraje!«

Niti pomislil ni nikoli, še najmanj pa danes, da je morda sam kriv, da se je Majda obrnila proč od njega. Tudi mami ni tega verjel...

»Res, samo ona je kriva, da sem to, kar sem, in če je poslala svojo sestro, da vohuni za menoj, je navsezadnje kar prav, da je le-ta prestala nekaj strahu. Ha ha, z nožem v roki se ji bom približal, da bo pomislila, da je nastopila njena zadnja ura, potem pa bom prerezal vrv in ji dovolil, da gre, kamor hoče.«

Precej slabo si je prejšnji večer zapomnil, kje jo je pravzaprav pustil privezano, in šele po daljšem iskanju je našel tisto mesto. Toda tam ga je čakalo presenečenje, kakršnega ne bi niti v sanjah pričakoval!

Tisti kup, ki ga je v svoji pijanosti imel za dražje ali kup zemlje in skal, je bil namreč mravljišče! Na tisoče mravelj je gomazelo po nesrečni deklici, da je bila z njimi vsa prekrita; toda prav nič si ni mogla pomagati, ker je bila zvezana in privezana. Tudi na pomoč ni mogla klicati, saj je imela usta zamašena s krpo.

Odrevenel je ob pogledu na ta grozljivi prizor in postalo ga je strah, kakor še nikoli v življenju. Gledal je in ni mogel verjeti, da je res, kar vidi! Potem pa je potegnil nož, skočil k njej, prerezal vrvi in jo odvelkel v stran. Skušal je z nje otresti mravlje, toda te so bile že vsepovsod, tudi pod obleko. Obraz je imela že ves razjeden, le oči so še strmele vanj, saj je utripala z vekami in tako odganjala mravlje.

Ja, še je bila živa, toda ni mogel vedeti, ali ga vidi ali sliši in je sploh pri zavesti; le hropla je z odprtimi usti in vanje so silile požrešne žuželke.

Jernač se je zavedel, da tega prizora ne bo nikoli pozabil!

Potegnil jo je do poti, da ni bila več v dosegu mravelj in da jo bodo lažje našli; saj je pomislil, da mora komu pač povedati, kaj se je zgodilo.

Groza ga je bilo in strah ga je vsega prevzel, ko se je zavedel krutega dejanja, ki ga je povzročil.

»Prekleta žganje je krivo, da se je to zgodilo! Ha, tudi Nace bo moral plačati svoj davek!«

Stekel je navzdol po poti in čez čas zagledal Plaščurjevo hišo. Nace je prav tedaj prišel iz nje in šel proti drvarnici, da vzame nekaj polen.

Zagledal ga je in mu pomahal, naj se skrije.

Potuhnil se je za grmovje, Nace pa je stopil za drvarnico in pridušeno rekel:

»Kaj si znorel! Biriči in še nekaj drugih Žirovcev je v hiši in sprašujejo za Jezernikovo Jerico, ki je baje šla včeraj od doma, ni pa se vrnila.«

»Zgoraj ob poti leži neka ženska, in če pohitijo...«

»Kje, kaj, kako...?« je hotel še spraševati Nace, toda Jernača že ni bilo.

Ko se je vrnil k onim v hišo, je počasi rekel:

»Človek je šel mimo in povedal, da zgoraj ob poti leži neka ženska.«

»Človek, kakšen človek? Naj vstopi!«

»Je že odšel in videti je bilo, da se mu zelo mudi.«

»Zdaj ni čas, da bi tekali za njim. Tja gori moramo in ti nam boš kazal pot. Mudi se, posebno če je to Jerica!«

»Jaz grem prvi!« je odločno rekel Pavle, Jeričin fant.

»Ne ne, mi bomo šli naprej, ker smo oboroženi, seveda, tale Nace pa še pred nami. Previdni moramo biti, ker je to lahko tudi zaseda - kdo pa ve zagotovo, ali so rokovnjači res odšli, in če so, ali se niso morda vrnili. Tudi Nacetu prav nič ne zaupam. Nič dobrega še nisem slišal o njem, slabega pa veliko!« je rekel birič Matjaž.

»Kaj sem pa mogel, če so prihajali! Ubili bi me, če bi se poskušal upreti!«

»Do zdaj še ni bilo slišati, da bi koga ubili.«

»Naj bi bil mar jaz prvi?«

»Tiho bodi in pojdi lepo naprej!«

Res so potem vso pot molčali, in šele ko so bili že precej daleč, je nekdo zagodrnjal:

»Nalagal nas je! Raje se vrnimo in jo iščimo okoli jezera.«

»Če nas je potegnil, se zanj ne bo dobro končalo! Odpeljali ga bomo na zaslišanje in najbrž bo vedel povedati marsikaj zanimivega. Morda se bo celo spomnil, kje so tukaj nekje ponarejali denar.«

Nacetu je postalo vroče, še dobro, da niso tega opazili. Že je premišljeval, kaj naj jim odgovori, ko jo je zagledal.

»Tamle, glejte, tamle je nekaj...!«

Pohiteli so k njej, vodja biričev, Matjaž, pa ni pozabil na previdnost:

»Vidva, Jaka in Tomaž, opazujta okolico, mi pa ji bomo skušali pomagati!«

Pavle je bil prvi pri njej in zgrozil se je, ko je zagledal njen razjedeni in krvaveči obraz. Še vedno so bile na njem posamezne mravlje in tudi pod obleko jih je bilo še vse polno. Pregnali so jih.

»O, Jerica, kaj so ti naredili, kaj ti je naredil, saj si lahko mislim, kdo je bil! Ne ne, to je višek, to je najhujše, kar se je moglo zgoditi. Poglej me, Jerica, povej, ali me vidiš! Veš, pomagali ti bomo...!«

Mislili so, da se mu bo zmešalo ob pogledu na ljubljeno osebo, ki jo je imel tako rad in je morala prestati tako strašne muke in morda nikoli več ne bo videla pomladi in sonca.

Birič Matjaž je ukazal narediti zasilna nosila, da jo bodo nesli do Smrečja, tam bi morda dobili voz...

Nace je stal ob strani in ves bledeč je bil njegov obraz in potne kaplje so polzele po njem.

»Kaj tako strašnega v vsem svojem življenju še nisem videl. Ja, videl sem ubite ljudi, toda, da bi nekdo moral tako trpeti - ne, to je preveč!«

»Če človek podivja, postane hujši od zveri, « je rekel Matjaž. »Zdaj lahko tudi ti razumeš, zakaj jih preganjamo. Saj priznam, da tudi kakšen birič včasih prekorači svoja pooblastila - a vendarle smo na strani zakona.«

Prinesli so jo do Nacetove hiše in so se spogledali:

»Kaj zdaj?«

»Najbližji, ki ima vprežno živino, je Smrekar, « je dejal Nace. »Če vam je prav, bi spotil do njega in mu povedal, zakaj potrebujete prevoz. Žena vam bo ta čas postregla, da se boste vsaj malo oddahnili od te grozote.«

»Le pojdi in pohiti in Smrekar tudi!«

Kmalu se je vrnil in dejal:

»Smrekar bo vsak čas tukaj, takoj je šel, da zapreže vole.«

Kmalu so jo naložili na voz in žalostni sprevod se je mimo jezera pomikal proti Žirem.

* * *

Šele naslednji dan se je Smrekar vračal domov. Ko ga je Nace zagledal, kako zgrbljen sedi na svojem vozu, je stopil iz hiše:

»Kako je z njo, Tone?«

»Ponoči je umrla, tako je... Jutri jo bodo pokopali. Pavle pa je stopil med biriče in baje je rekel, da ne bo prej miroval, dokler ga ne dobi v pest. Ja, mnogo novih sovražnikov si je nakopal Jernač, toda to je njegova stvar. Moje mnjenje je, da je tokrat šel veliko predaleč!«

Kmalu za tem, ko se je Smrekar odpeljal dalje, je iz gozda stopil Jernač.

»Kaj? Se nič ne bojiš? Kako si le upaš?«

»Po žganje sem prišel in dal mi ga boš, dal zlepa ali zgrda; potem pa boš imel nekaj časa mir.«

Dal mu je, kakor je zahteval.

»Ja no, ker sem že tukaj... No, še to mi povej, kaj ti je povedal Smrekar! Si je že opomogla?«

»Ponoči je umrla...«

Jernač se je obrnil in molče odšel.

Ko pa je bil že daleč v gozdu, je zatulil kakor ranjena žival in tri dni se ni ganil iz svojega skrivališča.

XX. POŽIG

Novica o Jernačevem zločinu se je kakor blisk razširila med ljudmi. Tako se je povečal njegov divji in žalostni sloves, da so govorili:

»Vsega je zmožen, pred nobeno rečjo se ne bo več ustavil in ne bomo prej varni, dokler ga ne ulovijo. Toda to bo težko, ker ve za vsako skrito stezico, za vsako jamo in votlino in ne bo se dal ujeti, saj zdaj lahko prav dobro ve, kaj ga čaka, če ga dobijo. Baje je Pavle - Jeričin fant - dejal, da prej ne bo mirno spal, dokler Jernač ne bo pod ključem in bo čakal na strel ali vrv.«

Jernač se je po tem dogodku kar za precej časa umaknil v svoja skrivališča, tako da so ljudje že upali, da je nekam odšel in se ne želi več zadrževati tu, kjer se je tako zelo razširil njegov žalostni sloves.

Toda kmalu mu je začelo primanjkovati hrane in hočeš nočeš se je moral podati na ta ali oni prag in potrkati z gorjačo po vratih. Ja, povsod je lahko videl, kako so se ga ljudje prestrašili; toda to je imelo - vsaj po njegovem - tudi dobro stran. Molče so mu dali, kar je zahteval, samo, da je čim prej odšel in se jim ni bilo treba bati njegovega maščevanja.

Ja, zdaj se ga niso bali le tisti, ki so imeli še nekaj hrane, kmetje: tudi Nace in njegova žena Reza, Plaščurnika, sta se ga zdaj, ko je Nace videl, kaj je prizadel Jerici, začela bati.

Nekega dne proti koncu poletja je že bilo, so v Plaščurnico vstopili trije možje. Njihova obleka je bila slaba in lahko je bilo videti, da ja za njimi dolga pot.

»Ali morda poznate nekega Jernača? Rečeno nam je bilo, da bi morda zanj zvedeli pri vas.«

»Kako da ste zašli semkaj?«

»To je sicer naša stvar, toda ker smo slišali, da vam lahko vsaj kolikor toliko zaupamo, povemo kar naravnost: no, bili smo skupaj z nekom, ki se je včasih ustavil pri vas. Nande mu je bilo ime, če to kaj pove... «

»Nande? Kje pa je?«

»Ha, preselil se je, preselil v krtovo deželo, tako je to! Človek res nikoli ne ve, kaj ga čaka.«

»Kje pa so drugi, ki so bili z njim? Tudi dve ženski in stari...?«

»O, tiste so pa ujeli že nekje pri Škofji Loki, ko so se skušali prebiti k nam. Le Nandetu in še enemu je uspelo pobegniti. Toda ko so pred tedni napadli naš tabor, sta bila oba ubita. Nekaj so jih ujeli, nekaterim, med temi tudi nam, pa se je posrečilo pobegniti. Tale je doma iz Poljanske doline in nas je privedel semkaj. Radi bi se srečali z Jernačem, če je še tu.«

»Ja, še je... Samo ne vem, kje natančno.«

»Se nikoli ne oglasi tukaj?«

Zdaj je Nace pomislil, da so morda tile, ki jih ni še nikoli videl, lahko le preoblečeni biriči in ga skušajo ujeti pri neprevidni besedi, da bi mogoče tako prišli tudi do Jernača, zato je previdno rekel:

»Ne, nikoli, vsaj podnevi ne... Ja, oglasil se je, že precej časa je od tedaj, in zahteval žganje. Seveda, nisem si mu ga upal odreči, zakaj le eno hišo in eno življenje imam.«

»Le kako naj pridemo z njim v stik? Nekje se bomo pač morali skriti in čakati. Dozdeva se nam, da nam ne zaupaš in zato...«

»Ne ne, resnično ne vem, kje je, in verjemite mi, da si niti ne želim, da bi to vedel. Občasno se tukaj oglasijo biriči, posebno od tedaj, ko je tam zgoraj končala Jerica.«

»Slišali smo nekaj o tem, a kdo naj ve, kakšna je resnica...«

Zmračilo se je tačas in Nace se je že bal, da bi utegnili prenočevati kar v njegovi hiši. Že jih je mislil posvariti, da bi bilo kaj takega le prenevarno, ko je nekdo močno potrkal na vrata, da so vsi štirje prebledeli od strahu.

»Biriči, da niso biriči!« je zašepetal Nace, toda zunaj je zarobantil Jernač:

»Nace! Po žganje sem prišel, zmanjkalo mi ga je!«

»Jernač je, srečo imate, imamo...«

Zdaj je Nace lahko ugotovil, da so ti trije res pravi rokovnjači, saj so se jim razvedrili obrazi, kakor da so nenadoma rešeni velike skrbi. Nace je stopil k vratom in dejal:

»Dobil ga boš, seveda ga boš dobil, kako naj bo drugače! Ja, neki ljudje te čakajo, sprašujejo po tebi...«

»Če je to zaseda, gorje ti! Naj se pokažejo pri luči!«

Storili so tako.

»Oho, saj tebe pa poznam! Iz Poljanske doline si in nekoč sem te že videl tukaj!«

»Tako je in zdaj bi se pogovorili.«

»Kako to, da šarite tu okoli? Kaj ni na Gorenjskem dosti varneje?«

»Ja, morda je res bilo, zdaj pa je tega najbrž konec.«

Povedali so mu, kar so že prej Nacetu.

»So morda tudi Špeli in Toni nataknili vrv za vrat?«

»Ne, ker bosta baje uživali gostoljubje v prisilni delavnici, ki jo je cesar ukazal ustanoviti v Ljubljani za prevzgojo vseh, ki so zašli na kriva, no, na taka pota, ki gosposki niso všeč - če seveda ne bodo zvedeli za tisto, saj veš...No, po vseh njihovih merilih mi trije ne pridemo v poštev za kakršno koli prevzgojo in pomilostitev, ker imamo na grbi nekaj dejanj, ki to preprečujejo. Zato smo tudi tukaj, da vsaj naslednjo zimo nekako preživimo, potem se bo pa že videlo.«

»Hm, ne bi vam verjel, če ne bi tegale poznal; toda da bi kar jaz skrbel za vas...«

»O, zase bomo že znali poskrbeti, le znajti se v čisto tujem kraju je sprva nekoliko težko.«

»Takole vam povem, da boste morali res sami skrbeti zase, toda to oskrbovanje bo potekalo tako, kakor bom jaz ukazoval! Tukajle okoli je - lahko se reče - moje območje in prav nič si ne želim, da bi mi kdo ukazoval; nasprotno, jaz sem in bom tisti, ki ima prvo in zadnjo besedo. Če se s tem strinjate, potem le ostanite in pokazal vam bom, kje se boste lahko odpočili in mirno zaspali, saj vidim, da ste pošteno zdelani.«

»Ni lahko potovati, če se moraš skrivati.«

* * *

Jernač sprva ni bil najbolj zadovoljen s to novo družino, toda že po nekaj dneh se je s tem sprijaznil, ker se je spomnil na tiste načrte, da ustanovi svojo skupnio. Tile trije pa bi lahko bili njen začetek in jedro, ki naj bi se mu kasneje pridružili še drugi.

»Haha, pokazal bom vsem, kdo je Jernač. Pokazal že tja na pomlad, ko bo tale sneg skopnel in se ne bo več poznalo, kje človek hodi!« je tisto zimo pogosto dejal svojim novim pajdašem.

Ja, Jernač jih je, tisti dan, ko je začelo snežiti, privedel v Češirkovo hišo, da so v njej prezimovali. Toliko snega je zapadlo, da so se že bali, da ostrešje ne bo vzdržalo. Tudi sami niso mogli nikamor, kaj šele da bi kdo, ki jih je lahko

ogrožal, prigazil do njih. A vseeno so bili kar se da previdni in vseskozi je moral biti eden na straži. Tako je ukazal Jernač, ki pa sam ni bil pri volji, da bi opazoval okolico. Ja, ni jim bilo preveč všeč, da so se morali na straži menjavati le oni trije, toda Jernač jim je precej trdo in odločno dejal, da lahko gredo odkoder so prišli, če jim ni kaj prav. To pa je bilo v tistih dneh seveda nemogoče.

Toda končno je le prišla pomlad in zapustili so hišo, v kateri so preživali zimo, saj tu ni bilo več varno.

»Zdaj pa je prišel čas, da nas ljudje malo bolje spoznajo, saj nam je skoraj že zmanjkalo hrane. Še dobro, da smo se jeseni z njo tako dobro založili in da smo jo raje poiskali v malo bolj oddaljenih krajih. Tako smo nekoliko zabrisali sledi in niso mogli slutiti, kje bomo prezimovali. Zdaj bomo morali večkrat menjavati prebivališče, « je tisti zgodnji pomladanski dan povedal Jernač.

»Vsaj ne bo treba venomer stražariti! Tebi seveda ni bilo treba...«

»Ne! In tako bo tudi v prihodnje! Naj se ve, kdo je tukaj glavni! Sicer pa se nam bodo na pomlad prav gotovo pridružili še kakšni ubežniki pred vojaško službo in nas bo več in tako...«

»Ne verjamem, baje bodo znižali število let, ki jih mora vojak odslužiti, in tako bo tudi teh čedalje manj. Že lani sem nekaj slišal o tem in tudi včeraj mi je o tem pripovedovala neka ženska, ki sem jo srečal.«

»Se bomo že kasneje o tem kaj več pogovorili, zakaj zdajle moram na Plaščurnico.«

»Žganje?«

»Kaj vas to briga?«

Ko je odšel, so se spogledali in Filip je dejal:

»Tako ne moremo več! Mar bomo kar v nedogled prenašali njegovo pijanost in njegovo govoričenje v sanjah, ko ga preganjajo razni spomini in grozote? Prav gotovo ni čisto pri pravi pameti in Bog ve, v kaj vse bi nas še utegnil zaplesti. Najbolje, da se ga rešimo!«

»Ne bi si upal...«

»Nisi me prav razumel. Veš, mislim sem, da bi kar pobrali šila in kopita in izginili brez slovesa.«

»Tudi midva sva o tem že premišljevala. Tudi če nas ujamejo - slabše nam ne more biti.«

»Mislim, da je prav zdajle priložnost...«

Tiho so zapustili skrivališče in v smreški okolici jih niso videli nikoli več.

* * *

Zdaj je bil spet sam, čisto sam, brez prijatelja, ki bi mu lahko zaupal, in tudi sam s svojo vestjo, ki se je večkrat neusmiljeno oglasila in ki jo je največkrat poskušal utišati z žganjem. Toda ko se je streznil, je bila še glasnejša!

Tisti dan, proti koncu poletja je že bilo, je sredi popoldneva sedel med gostim grmovjem, se občasno skozi veje ozrl na domačo hišo in premišljeval.

Premišljeval, da se najbrž res bliža nekakšen konec - še sam si ni znal predstavljati, kakšen bo. Ja, veliko je že slišal o deželni prisilni delavnici, ki je že

ustanovljena, da bodo tam prevzgajali ljudi, ki so zašli na kriva pota, kakor to imenujejo, in nimajo na vesti kakšnih večjih zločinov.

O, če jih ne bi imel, kar šel bi, pa naj bo potem še tako hudo... Toda zanj je zdaj prepozno, predaleč je že zašel, in četudi ni prav vse tako, kakor ga dolžijo - le kdo bi mu verjel! Toda kaj sploh še lahko pričakuje od življenja?

Tedaj se je spomnil na mamo in na njeno ljubezen, na njeno nesebično skrb. Kako se je bala zanj! Žal se je uresničilo tisto, česar se je najbolj bala!

»Še enkrat grem tja, kjer sem preživel najlepša leta svojega življenja, svoja otroška in brezskrbna leta! Grem, da bo nekaj toplega in blagega napolnilo moje srce!«

Že je hotel vstati, ko je zagledal, da se je v hiši nekaj zganilo. Kmalu so se odprla vrata in birič je stopil na prag.

»A tako! V rojstni hiši me čakajo in toliko, da jim ni ta podli načrt tudi uspel! Ja, zdajle, ko je pozno, bodo odšli, toda prav gotovo se bodo še vrnili in mi postavljali zasede, da se nikoli več ne bom upal brez skrbi stopiti v hišo.«

Kmalu je lahko videl, da se res pripravljajo za odhod.

»Seveda, ko se bo stemnilo, se tukaj prav gotovo ne bi počutili preveč varne. Ha, saj ne vedo, vsaj ne zagotovo, da sem zdaj sam...«

Res so kmalu za tem odšli. Pet jih je bilo in pomislil je, da bi ga prav gotovo obvladali, če bi stopil v hišo.

»Nocoj jih ne bo več nazaj!«

Počasi in previdno se je približal hiši in v nastajajočem mraku si jo je še enkrat natančno ogledal. Od Smrečja je severni vetrič prinesel glas Marijinega zvona, ki je zvonil Avemarijo, toda Jernaču se je zazdelo, kakor da pozvanja v slovo njegovi mladosti in sreči, morda celo življenju.

Za nekaj časa ga je prevzel spomin na mamo, na mladost in na vse lepo, kar je doživel v tej hiši, da je sedel na preperelo klop in se naslonil na mizo, ki je še vedno stala v hiši. Toda že čez nekaj hipov je planil kvišku in zavpil:

»Nak, Jernač se ne da! Ne smejo in tudi ne bodo biriči oskrunjali kraja moje mladosti! Ne bodo, pa če moram narediti ne vem kaj...«

Zaslišal je, da zunaj dežuje.

»Le ploha je in kmalu se bo zvedrilo, da bom lahko odšel.«

Tedaj pa je pomislil, da bo gozd moker in ne bo nevarnosti, da bi se vnel, če...

Da, podzavestno se je že odločil, kaj bo naredil.

»To bo moj edino pravi odgovor na njihovo predrznost! Lahko bodo spoznali, da sem vedno vsaj korak pred njimi!«

Še enkrat se je ozrl po prostoru, kakor da si ga hoče za vedno vtisniti v spomin, potem pa je ob leseno steno nametal kup drv in suhljadi, ki so tu ostali še od zime, in prižgal. Zbežal je iz hiše, kakor da se boji, da bi ga kdo zalotil pri tem dejanju.

Še je bilo na nebu nekaj oblakov in zažareli so v krvavem siju, da je ognjena zarja zasijala daleč naokoli. Vse so Smrečja in Lavrovca in doli do Podlipe in tja do Rovt se je videl rdeči sij.

Jernač pa je stal ob robu gozda, divje in maščevalno so mu žarele oči! Toda v kotičku njegovega srca je bilo nekaj, kar ga je vznemirjalo; nekaj grenkega in otožnega...

XXI. KAKOR DIVJA ŽIVAL

Pozimi leta 1845 je moral prestati veliko mraza. Zametlo ga je v njegovem skrivališču, kjer pa ni mogel kuriti, vsaj vedno ne, ker bi ga dim lahko izdal. Kar na tleh sredi tiste majhne utice je zakuril, kadar ja pač bila zunaj megla in tako ni bilo nevarnosti, da bi kdo zagledal dim, da se je tako vsaj nekoliko ogrel.

Tako težko kakor tisto zimo še nikoli ni pričakoval pomladi.

In končno je le prišla. Pesem zvonov jo je naznanila tisto lepo in rosno jutro. Od vsepovsod je že navsezgodaj prihajala njihova pesem: iz Smrečja, Podlipe, tam iz Šentjošta in vseh drugih cerkva, ki so se belile po bližnjih in daljnih hribih.

»Nedelja mora biti danes, velikonočna nedelja!«

Še sam ni vedel, kdaj je vstal in odšel na vzpetino, od koder se je videlo daleč naokoli. Zdaj je lahko še razločneje slišal glasove zvonov.

»Pritrkavajo in ti glasovi veselja potujejo do vseh domov, na sleherni srce potrka, če je odprto za milost in dobroto! Toda kakšno je moje srce? Umazano in onečaščeno, napolnjeno s toliko blata, da v njem ni več prostora za lepo, nežno, veličastno... Toda kdo je največ kriv, da je tako? Res, razmere so me prisilile, da sem se začel skrivati, ker nisem hotel v vojsko in ker nisem želel zapustiti mame. Ja, zdaj bi bila vojaška leta že za mano, toda mame ne bi več našel. Toda kaj, če je prav moje ravnanje pripomoglo k temu, da je morala oditi predčasno s tega sveta? Njena žalost, razočaranje in tiha in ostra bolečina, ki jo je skrivala v svojem srcu.«

Šel si je z dlanjo čez obraz, kakor da želi prepoditi te neljube misli. Pa če se je ena umaknila v ozadje, že sta bili dve drugi.

»Ja, Majda me prav gotovo ne bi čakala štirinajst let in vprašanje je, ali bi se sploh vrnil. Pa saj sem jo tudi tako izgubil in ne le to. Sovraži me zdaj, vem, da me, le kako naj bo drugače. Brata sem ji malone ubil in kriv sem tiste strašne Jeričine smrti. Res da nisem tega nameraval, a tega ne bi in ne bo nihče verjel. Za strašnega in brezdušnega morilca me imajo, za zver v človeški podobi!«

Ozrl se je proti Smrečju, kjer so v sveti pesmi peli Marijini zvonovi in naznanjali vstajenje.

»Ja, vstajenje naznanjajo, vstajenje za mnoge, toda zame ne, ne, ker ni mogoče, da bi odvrget to breme, ki mi ne da mirno spati in me zdaj le še žganje omoti in pomiri, da ti strahovi in spomini niso tako glasni, da vsaj tisti čas ne vidim pred seboj obžrtih in okrvavljenih oči.

Žganje, da... Toda mar ni prav žganje krivo, da so se zgodile vse te grozote, ki zdaj obremenjujejo mojo dušo, da tudi ob jasnem vremenu ne morem videti

sonca. Pijan sem bil in se tako niti nisem prav zavedal, kaj delam. Ja ja, če bi bil tedaj trezen, lahko bi videl, da je tisti kup mravljišče... Morda je krivo tudi za požar in za marsikateri docela nepotreben rop. Ja, Nace mi je dajal ta strup - maščeval se mu bom! Ampak jaz sem ga zahteval od njega in včasih se je celo poskušal izogniti temu, da bi mi ga dal, a sem mu grozil. Kaj je hotel... Čedalje bolj spoznavam, da sem največ sam kriv, da sem postal tak kakor divja žival, ki se mora skrivati in bežati, da si reši življenje. Toda žival se tega niti ne zaveda in ima to za nekaj naravnega in tudi nima teh strahov in prividov, teh strašnih spominov, zato ji je najbrž laže...

O, ko bi mogel zavrteti čas nazaj, drugače bi ravnal! Toda kaj takega ni mogoče, vse je izgubljeno, o čemer sem v mladosti sanjal! Kakšen pomen sploh ima še to moje življenje? Kaj še lahko od njega pričakujem? Bi morda kdo žaloval, ko bi zvedel, da Jernača ni več? Nasprotno, mnogi, najbrž kar večina, če ne kar vsi, bi si oddahnili. Kaj če bi jim res naredil to veselje? Če bi se pogнал čez skalovje pod Plaznikom...?»

Tedaj pa se je v njem spet prebudil Jernač, da je skoraj zakričal:

»Ne, tega veselja vam ne privoščim, vsaj za zdaj še ne, ko bodo gozdovi kmalu ozeleneli. Ho ho, lahko ste prepričani, da bom še potrkal na vaša vrata in zagledal vaše preplašene oči. To mi bo v veselje in zadoščenje! Le bojte se, zakaj Jernač bo še dolgo strašil tukaj okoli; niti velikonočni zvonovi mu tega ne bodo preprečili, pa če še tako milo pripovedujejo o usmiljenju in dobroti, o kateri je toliko govorila tudi moja mama. Daleč je že vse to in ne maram, da me ti spomini delajo mehkužnega in čemernega. Ha, klin se s klinom izbija, najbrž je tako tudi s spominom - prijetnim ali neprijetnim - čeprav se mi to do sedaj še ni posrečilo. Toda pomlad je tukaj in novo poletje bo pred menoj. Daleč je še druga zima - le kdo bi že zdaj mislil nanjo!«

Šel je nazaj v svoje skrivališče in se pokrnil čez glavo.

* * *

Sredi tedna je precej pozno zvečer potrkal na Plaščurjeva vrata.

»Ti si!« se je začudil Nace.

»Jaz ja! Mar ne bi smel biti?«

»Nič takega nisem rekel, le precej časa je že preteklo od tedaj, ko si bil zadnjič tukaj.«

»Sem pač spal zimsko spanje tako kakor jazbec ali medved. Toda zdaj bom tudi jaz spet šaril tukaj okoli in upam, da boš imel to srečo, da me boš lahko večkrat videl.«

»No ja, če je tako - no, le pravi čas moraš priti, da ne pride do kašnega neprijetnega srečanja.«

»Takole ti povem, da bom prišel, kadar se bo meni zdelo; ha, mar misliš, da sem neumen, da bi vnaprej napovedal svoj obisk in bi me tukaj čakal kakšen sprejemni odbor.«

»No no, toliko mi pa že lahko zaupaš - po vsem...«

»Po vsem, kar se je zgodilo, ti najbrž res ne morem. Toda v tolažbo ti povem, da niti komu drugemu ne. No, če si res vsaj nekoliko še moj zaveznik, pa me povabi v hišo in dobro bo tudi da zagrneš okna.«

Tega Nacetu ni bilo treba dvakrat reči, saj je na to že tudi sam pomislil.

»Veš, čudno se mi je zdelo, da niti po žganje nisi prišel.«

»Ni bilo treba, saj me je z njim bogato obdaroval Podlogar tam v Žirovskem vrhu. Seveda ne povsem prostovoljno, to lahko razumeš. Ja, tisto noč sem nosil kakor mula, ampak splačalo se je... Tega mnenja sem, da je bilo kar občutno boljše kakor tvoje. Toda že pred dnevi ga je zmanjkalo...«

»Aha, zato... No, saj ga imam nekaj na zalogi. Zdi se mi, kakor da ljudje zadnje čase manj pijejo.«

»Ali pa gredo raje kam drugam, ker so postali izbirčnejši... Ja, pa tudi tistih stalnih strank nimaš več, odkar so se preselili na Gorenjsko in tam padli v roke biričem in vojakom.«

»Vsak je svoje sreče, a tudi nesreče kovač! Človek pač ne more vedeti vnaprej, kaj ga čaka za prvim ovinkom.«

»Jaz si vsak ovinek raje prej temeljito ogledam, preden zavijem...«

»Saj saj, vsi pa niso taki!« je zagodel Nace in nato zaklical proti kuhinji: »Reza, Reza! Par steklenic pripravi, saj veš kako!«

»Tako tako, da mi ne bo treba hoditi po vsako posebej. Veš, danes ne bom mogel plačati, toda prav kmalu bom srečal koga, ki mi bo odstopil nekaj grošev.«

»Saj sem si kar mislil, da bo tako!« se je precej kislo nasmehnil Nace.

»Veš, nisem se še povem znašel, saj je sneg komaj pobralo. Tudi nekaj novic bi rad izvedel, če seveda kaj veš?«

»Veliko se od jeseni ni spremenilo, morda se bo zdaj, ko smo se rešili snega... Ja no, to pa sem slišal, da je enkrat v februarju, če se prav spominjam, je bilo štirinajstega, cesar Ferdinand podpisal odlok o znižanju vojaške službe s štirinajst na osem let. Ja, to se bo pa kar poznalo, zakaj šest let je lahko za nekoga presneto dolgih.«

»Jaz sem jih takole preživel že petnajst, tako da včasih niti ne vem, ali sem še človek ali žival. Ha, pa se potem spomnim, da živali pač ne pijejo žganja, ha...«

Rekel si, da so skrajšali vojaško službo. Veš, zame je to petnajst let prepozno. Saj, če bi se le skrival - toda marsikaj se je zgodilo, kar me je očrnilo pri gosposki in seveda še pri marsikom. Ha, oni vidijo le posledice, nihče pa ne vpraša po vzroku. Takole sem že premišljeval, da bi bil še kakšno leto, morda tudi dve tukaj, potem pa bi odšel nekam daleč, kjer me nihče ne pozna...«

Reza je prinesla žganje in molče je vtaknil steklenice v svojo malho in se brez pozdrava izgubil v noč.

* * *

Jesen je že obarvala gozdove in Jernač se je moral - hoče nočeš - začeti pripravljati na novo zimo.

»Nak, te pa ne nameravam preživeti v tisti kolibici, ki niti ne zasluži tega imena, saj v njej ne piha burja dosti manj kot na prostem in še vse preveč blizu Smrečja je. Prav lahko bi biriči, ki postajajo čedalje predrznejši, zavohali, kje se zadržujem, « si je dejal tistega sončnega septemberskega dne.

Ja, kar zdaj si že moram pripraviti dovolj zaloge, da mi ne bo treba gaziti po snegu in jo dopolnjevati sredi zime.«

Jernač je tisto poletje, ko je brez cilja blodil po gozdu, v Grapi, v Hlevšku odkril suho in primerno veliko podzemeljsko jamo. Vhod ni bil preveč širok, in če bi ga zaprl z deskami in še nekoliko zakril z vejevjem, bi bilo v jami kar toplo. Tudi kuril bi lahko v njej, saj bi se dim pozgubil po raznih skalnih razpokah.

Zdaj je večkrat pohitel k tisti skriti in osamljeni ter prav gotovo drugim neznani jami, da si pripravi tudi nekaj drv, ki se bodo do zime tudi kolikor toliko osušila in tako bolje grela in dajala manj dima.

»Ha ha, tukaj me niti ne bo zeblo, vsaj ne tako, kot me je preteklo zimo v tisti uti. Ja ja, saj navsezadnje niti ni bilo najbolj pametno, da sem zažgal Češirkovo bajto; kakšen zimski dan, ko bi globok sneg pokrival okoliške gozdove, bi bilo tam še vedno kolikor toliko varno. Toda kar je, je, druge prav gotovo ne bom gradil, jaz že ne! Sicer pa je itak bila Smrekarjeva.«

Ta dan je dodobra uredil in očistil jamo ter tudi ugotovil, da se že po dobrih petnajstih metrih konča. Ležišče si je uredil tako, da je spodaj nametal smrečje, čezenj pa praprot in listje.

»Hoho, to si bodo belili glave, kam neki je izginil Jernač; toda nobenemu ne bo prišlo na misel, da sem tukaj. Sploh pa lahko postane tale jama moje stalno zatočišče. Kadar koli mi bodo postala tla prevroča, se bom lahko za kakšen teden zatekel semkaj!«

Delo ga je utrudilo in sedel je pred jamo, ki je bila nekoliko više od dna stranske doline, da si odpočije.

»Ho, nisem več navajen na delo, pa saj je zdaj tukaj skoraj končano. Če mislijo tisti, ki vso zimo presedijo na toplem, da bodo ugnali Jernača, se presneto motijo. Vem, da me sovražijo, toda najbrž ne tako kakor jaz njih. Ja, nevoščljiv sem jim za njihovo udobnost, nevoščljiv tudi tistim, ki so sicer revni, a kljub temu zadovoljni, saj ne žive v neprestanem strahu pred biriči. Toda to človek še nekako prenaša! Hujša, mnogo hujša je teža, ki leži človeku na duši; teža, ki jo včasih kar nenadoma občutiš, občutiš tedaj, ko to najmanj pričakuješ.«

In spomnil se je, kako ga venomer, posebno še v sanjah preganjajo Jeričine oči, oči, ki jih ne more pozabiti in se boji, da jih nikoli ne bo!

Človek lahko menja skrivališče, odide v tujo deželo, toda njegova vest je neusmiljena in ga nikoli ne zapusti. Kamor koli gre, kjer koli je, vest je z njim in trka in zbada...

XXII. BREMENA

Čedalje težje je prenašal vsa ta bremena, ki so ga pritiskala, čedalje huje. Neprestana napetost in strah, da ne bi po naključju prišel v roke biričem, ki so se čedalje pogostejše pojavljali v okolici, sta bila že kar neznosna. Res, da so se večinoma držali bolj uhojenih poti in so prihajali - vsaj do sedaj - le ob belem

dnevu, toda kdo ve, kdaj se lahko pojavijo tudi ponoči in mu postavijo zasedo. Če bo tako, bo nevarno potrkati tudi pri tem ali onem kmetu, saj bi lahko namesto gospodarja zagledal pred sabo biriče in ti bi planili nanj kakor krokarji na mrhovino.

Ja, zimo je kar srečno preživel, le s hrano, posebno pa z žganjem mu je šlo proti koncu dokaj na tesno; za prihodnjo zimo se bo treba vse drugače pripraviti.

Jernač je lepega julijskega popoldneva sedel v enem izmed svojih skrivališčih in ni se počutil posebno varnega. Kako se tudi bi, ko pa so pred dnevi ženske, ki so šle v gozd, da naberejo nekaj borovnic, prišle tudi do tistega njegovega skrivališča, ki je najbližje Smrečju. Nace mu je to kasneje povedal in od tedaj ni šel tja nikoli več.

»Hja, ženske! Nikoli jim nisem kaj prida zaupal in jim tudi nikoli ne bom. Prepričan sem, da zdaj vedo zanj že tudi vsi drugi in ne rečem dvakrt, da ne tudi biriči. Ampak če me bodo čakali tam, me bodo zastonj! Pa kaj bi o tem, četudi kdo najde še kakšno skrivališče...! Da le tistega tam doli v Hlevšku ne bodo. O tem pa sem popolnoma prepričan, saj tja nihče ne zahaja, ker je tam še nedotaknjen pragozd in je do zdaj tja stopila le moja noga in noge divjih živali.«

Globoko je vzdihnil in si šel z roko čez obraz, kakor da hoče odgnati neprijetne misli, kakor da ne želi videti že dolgo ponavljajočih se podob.

»Oh ja, vsa ta bremena, vse to bi še človek prenesel in pretrpel, če bi le mogel odložiti tisto breme, ki mi leži na duši in srcu. To, da ne morem nikoli mirno zaspati, da se mi v sanjah prikazujejo od mravelj požkodovane oči, ki jih ne morem izbrisati iz spomina, to je najhuje! Ne morem jih pozabiti in niti ne upam več, da bi jih kdaj lahko. Dostikrat sanjam, da vidim, kako gori hiša in okoli nje je vse polno ljudi, ki jo skušajo pogasiti. Tòda bolj ko se trudijo, večji in višji je plamen, in ko uvidijo, da se trudijo zaman, zgrabijo mene in me vržejo v ognjeno morje. Tedaj zakričim in se prebudim in sem vesel, da so bile le sanje. Ne vem, koliko časa bom še zmogel vse to prenašati. Če je pekel okoli tebe, je hudo, toda če ga nosiš v svojem srcu in duši, je še desetkrat huje! Res, žganje ga včasih za trenutek odžene, toda ko njegov vpliv mine, je še huje!«

* * *

Jesen je začela barvati gozdove in polja in Jernač se je začel resno pripravljati na novo zimo. Zadnje čase je bil še bolj previden in vsakih nekaj dni je zamenjal svoje skrivališče. Kadar koli je nameraval obiskati kakšno kmetijo, je že podnevi šel nekam v njeno bližino in skrivaj oprezal, ali niso tam ali kje v bližini biriči. In od tega, kar so mu morali dati, je večino odnesel v svoje zimsko skrivališče.

»Dovolj vsega moram imeti, da ne bom trepetal in se bal, da mi bo prej zmanjkalo hrane, kot pa bo jug pobral sneg.«

Prišli so dnevi in tudi krajša obdobja, ko je izgubil veselje, da bi polnil svojo kaščo doli v grapi. Tisti spomini in tiste slike, ki jih je včasih v sanjah, drugič

celo buden gledal pred seboj, so mu ga vzeli, da je včasih po več dni skupaj tičal v katerem od svojih skrivališč in se tolažil z žganjem. In tedaj je često pomislil:

»Tudi nekaj steklenic žganja bom moral odnesti v votlino, da bodo pri roki, ko...«

Toda upal je, da se bo čez zimo pomiril in mu bo v votlini uspelo pregnati vse strahove. Mir bo imel tam in ne bo se mu treba bati, kje bo srečal kakega biriča ali človeka, ki bi jim povedal, kje ga lahko dobijo.

September se je že krepko prevesil v svojo drugo polovico in Jernač je zdaj na skrivaj in silno previdno nosil hrano v svoje skrivališče.

»Do oktobra moram s tem končati, kajti že večkrat se je zgodilo, da je v tem mesecu snežilo in sneg bi potem izdal moje poti in ves dosedANJI trud bi bil zaman; je zagodrnjal sam pri sebi, ko je tisti večer - pozno je že bilo - šel k Nacetu v Plaščurnico, da bi mu naročil, naj mu pripravi nekaj steklenic žganja.

Videl je, da se ga Nace ni pretirano razveselil, a vendarle je dejal:

»Le stopi naprej, da se ne bova kar na pragu pogovarjala! Okna so že zagnjena, saj sem kar pričakoval, da se boš nekega večera oglasil, da ti pripravim zimsko zalogo.«

»Ti ga je še kaj ostalo zame?«

»Kdaj ga pa ni?«

»No ja, do sedaj je vedno bilo, toda odkar ga točiš tudi biričem in raznim vohunom...«

»Biričem ga res nisem odrekel oziroma si ga nisem upal odreči; kdo pa je vohun, človek res ne more vedeti - razni ljudje pridejo tu mimo. A presneto pazim, kaj komu rečem.«

»Ali pa tudi ne... Slišal sem, da si se tudi name jezil, češ da strašim ljudi, da sem tako rekoč poslednji, ki to počne...«

»Morda sem res omenil kaj takega, da sem vohuna - če je to bil - speljal na napačno sled.«

»No, k sreči tisti to ni bil... Vidiš pa lahko, da jaz še vedno marsikaj izvem! O, še se najdejo ljudje, ki ne marajo gosposke in se ji ne želijo prilizovati, tako kot to delajo nekateri... Ja, celo taki se najdejo, ki bi bili radi na obeh straneh; pravzaprav na tisti strani, od katere pričakujejo več dobička. Ja ja, to so ljudje, ki se obračajo, kakor piha veter.«

O, Nace je prav dobro občutil, na koga misli Jernač, a ni tega niti malo pokazal, temveč je prav nedolžno vprašal:

»Koliko steklenic pa naj ti napolnim?«

»Zdi semi, da ti niso bile moje besede posebno všeč, pa pustiva to, saj se dolgo ne bova videla. Ja, zna se tudi zgoditi, da nikoli več. Človek nikoli ne ve, kaj ga lahko doleti. Toliko steklenic mi napolni, kolikor jih gre v tole malho!

Ja, še nekaj ne prav najbolj prijetnega ti moram povedati! Veš, zapomni si to, da ne maram, da bi me tedaj poleg tebe, Reze in seveda žganja pričakoval še kdo drug. Veš, silno nerodno bi bilo, če bi me prav tukaj ujeli, ker bi jim potem lahko povedal tudi za vse tvoje grehe in prepričan sem, da potem ne bi odgnali samo mene! Ja, tudi nekaj tvojih kovancev še imam, da bi jih lahko pokazal, da si res strokovnjak.«

»Joj joj, kako malo mi zaupaš! Le pridi, takle pozni čas pridi kakor nocoj in boš dobil...«

»In ne boj se, plačal ti bom - na žganje mislim! Če pa se pokaže potreba in ne bo vse tako, kakor si želim, tudi kaj drugega, in to z obrestmi vred!«

Obrnil se je in odšel.

»Lahko noč!« je zaklical za njim Nace, a mu ni Jernač odgovoril.

* * *

Precej ostra je bila zima 1846 - 1847 in Jernač bi bil kar zadovoljen v svojem brlogu - kakor je sam imenoval svoje skrivališče in zatočišče - če ne bi poleg vsega potrebnega za preživetje prinesel vanj tudi vsa tista bremena, ki so težila njegovo dušo in srce in jih ni mogel odložiti nekje v gozdu.

Ja ja, tudi samota je postajala čedalje težja in neusmiljena in zdaj se je prvič povsem jasno zavedel, da je človek družabno bitje, ki potrebuje nekoga, s katerim se lahko pogovori mu potoži svoje težave in mu zaupa kakor sam sebi. In pomislil je, da je bila pravzaprav njegova mama edina, ki ji je res lahko zaupal in za katero je vedel, da ga je imela rada, rada še potem, ko je videla, da je zašel na kriva pota. Molila je zanj, veliko molila in vedel je to.

Tisti dan - presodil je, da mora biti nekako sredi zime - je ob teh mislih vzdihnil:

»Oh, mama, ti si vedno upala, da, verjela, da se bova nekoč spet srečala. Toda kako, mama, kako naj pridem k tebi s temi bremenami na duši, z zločini v srcu?

Prav lahko se zgodi, da mi bo kljub vsemu zmanjkalo hrane, ker je letos zima tako neusmiljena in prav gotovo se bo podaljšala v pomlad, posebno po teh grapah.«

Obilen sneg je pokrival gozdove in tisti dan je kljub precejšnjemu mrazu pričelo še deževati.

»Ha, zdaj se pa res ne bom mogel prav nikamor ganiti, saj bo led prekril snežno površino in uklenil drevje v svoj ledeni oklep ter lomil veje in podiral debela. Še do vode po vsej verjetnosti ne bom mogel, a kaj to, saj si lahko stopim toliko snega, kolikor vode bom potreboval. O, zadnje dni sem začel s hrano zelo varčevati, čeprav mi je bogati Grabnar moral odstopiti skoraj pol prašiča. Nekako bo pač treba preživeti do pomladi.«

Ko je potem pregledoval svoje zaloge, ga je postalo strah, da bo najbrž, če se bo pomlad le predolgo obirala, moral celo stradati, če ga morda ne doleti še kaj hujšega, morda celo najhujše in potem le Bog ve, kdaj bodo odkrili njegove kosti.

Tedaj pa ga je iz teh otožnih misli predramil neki tožeč glas, da se je zdrznil in prisluhnul.

»Srna je najbrž, morda je obtičala v snegu in ledu in ne more nikamor. Če bi se mi posrečilo, da bi jo nekako ujel, potem...«

Zagazil je v sneg in kmalu jo je zagledal. Ko je nameravala preskočiti s snegom in ledom prekrito skalno razpoko, si je zlomila nogo.

»Nikamor ne more in morda bo prav ona moja rešitev...«

Vrnil se je v votlino, da bi vzel svojo gorjačo.

Ni mogla zbežati, ko se ji je približal. Le tožeče se je oglašala, kakor da prosi za usmiljenje. Že je dvignil gorjačo, da ji zada smrtni udarec. Tedaj pa ga je pogledala tako proseče in otožno, da mu je omahnila roka...

»Te oči sem že videl! Da, prav tako me je tedaj pogledala Jerica, ko sem ji zvezal roke...

Oh, mar me bo res vsak tak pogled spomnil nanjo, ne bo tega nikoli konec? Ha, mar ni nekoč rekel rokovnjač Nande, da se klin s klinom izbija!«

Dvignil je gorjčo in zamahnil.

XXIII. BOLEZEN

Naj je zima še tako dolga in hladna, naj se še tako upira, da bi čim dlje trajalo njeno gospodstvo, nazadnje le zmaga pomlad in tako je bilo tudi to leto.

Jernač jo je že težko pričakoval, da se bo spet lahko podal iz svojega skrivališča, da bo spet slišal človeško besedo, pa četudi bo ta prestrašena ali celo sovražna. Da, ni si mislil, da lahko človek to tako pogreša...

»Morda bom potem, ko se bom lahko spet sprehajal po gozdovih, pozabil tudi na vse tiste strahove, ki so mi dan za dnem grenili življenje, da nisem mogel spati niti ponoči. Da, tisto žganje ni zadostovalo niti za pol zime in potem nisem imel ničesar, s čimer bi lahko vsaj za trenutek pomiril in utišal vest.«

Zadnje čase je občasno začutil neko dotlej nezano utrujenost; toda tolažil se je, da je to najbrž le posledica tega, ker se že toliko časa ni pošteno sprehodil.

Tisti dan - lepo in jasno jutro je obetalo, da bo prijeten in ves blag, kakor je lahko le nekdo, ki ga poboža dih pomladi - se je odločil, da se prvič poda iz svojega zimskega skrivališča. Počasi in previdno se je vzpenjal po pobočju in se spretno izogibal zaplatam snega, da ne bi zapustil vidne sledi. Kmalu se je lahko prepričal, da je na prisojnih legah sneg že povsem skopnel in je resje že pordečilo posamezne robove.

Visoko pod Česirkom je že bil, ko je iz doline, iz Podlipe zaslišal pesem zvonov.

»Pa ne da je morda prav danes že velika noč? Ja, že dolgo je tega, kar sem izgubil občutek za čas in tako rekoč vso zimo nisem vedel, kateri dan je. Saj so pa tudi bili vsi enaki: petek se ni ločil od ponedeljka, ne torek od sobote... Zdaj se bom moral pogovoriti z nekom in slišal bom po dolgem času spet človeški glas, ki mi bo povedal, kateri dan je danes in kaj je novega. Seveda bom moral nekje počakati do noči, saj zdaj prav nič ne vem, kaj me čaka.«

Obstal je sredi strmine, da si oddahne.

»Presneto, nikoli še nisem imel teh težav! Povsem sem otrpnil v tisti luknji in najbrž bo trajalo kar nekaj časa, da spet pridem do nekdanje moči.«

A čeprav je počival kar precej časa, se tiste čudne slabosti ni mogle znebiti.

Počasi in previdno je šel čez jaso, kjer je še bilo nekaj sledov pogorišča. Opazil je nekaj gradbenega materiala.

»Oho, kaj mar misli Smrekar graditi novo hišo ali pa morda kdo drugi z njegovim privoljenjem? Seveda, ne želi, da bi grmovje prerastlo travnik in njivice. O, prav gotovo bodo prišli semkaj ljudje, da si uredijo življenje, kakor sta to želela tudi moj oče in mama.«

Napotil se je proti Smrečju, saj je nameraval tam nekje počakati na mrak.

Previdno je iz gozda pokukal proti Smrekarjevi hiši. Zagledal je gospodarja Toneta, kako stopa po razoru ob njivi in si ogleduje, kako je prezimila pšenica.

»Če se mi malo bolj približa, ga bom poklical.«

Res je prišel tik do gozda, saj je do tam segala njiva.

»Tone! Tone, daj, stopi no še malo dalje!«

Videl je, ka ko se je nagovorjeni nemirno zganil, a je vendarle storil tako, kakor mu je velel.

»Ti si? Saj te skoraj ne bi prepoznal, ker si tako poraščen.«

»Ni se mi dalo, da si bi strgal te kocine in tudi britev imam popolnoma topo, da o kakšnem milu ne govorim...«

»Ja, res, še si živ...?«

»Mar ne bi smel biti?«

»Nisi me prav razumel...Le toliko časa ni bilo o tebi nobenega glasu...«

»Pa so me ta čas kaj iskali?«

»Jaaa... So te, so. Še k nam so prišli dvakrat ali trikrat in gnjavili so me, češ, da te jaz skrivam. Seveda sem jim povedal, kar jim je šlo... Nekam bled si videti!«

»Ne počutim se najbolje! Morda mi je zima zlezla v kosti in je pomlad še ni imela časa pregnati ali pa sem res bolan. Kako pa naj vem, saj do sedaj nisem bil še nikoli.«

»Gotovo po zimi nisi imel kakšne redne prehrane?«

»Redne prav gotovo ne in tudi dokaj enolično. Sedaj pa mi je vsega zmanjkalo, ničesar nimam in lačen sem... Če bi mi lahko kaj dal; prosim te, ne ukazujem!«

»Ja, dal ti bom. Toda če za to zvedo, bom imel sitnosti.«

»Nihče ne bo zvedel, pa četudi bi me že jutri ujeli, kar pa se seveda ne bo zgodilo.«

»Takole se bova dogovorila! Jaz grem zdajle domov in bom ženi naročil, naj ti nekaj pripravi. Tukajle je še od jeseni kup listja. S košem ga pridem iskat in v košu ti prinesem nekaj hrane.«

In tako se je tudi zgodilo.

Toda ko se je gospodar Tone vrnil domov, mu je rekla snaha Tilka,

»Oh, oče, mar ste pozabili, da je danes praznik, veliki ponedeljek; saj ste bili vendar zjutraj pri maši, zdaj pa prenašate listje...«

»Star postajam in pozabljiv...«

* * *

Spet se je za Jernača začelo tako življenje, kakršnega je bil nanavjen. Le še veliko previdnejši je postal in še pogostejše je menjaval svoja skrivališča. Pa še ene nove navade se je oprijel. Če je že nameraval obiskati kakšno hišo, se ji je približal prav iz nasprotni strani, kot je bilo njegovo skrivališče, in se potem

tudi v isti smeri oddaljil. Svoje obiske je tudi prestavil naše poznejšo uro, tja v sredo noči.

Toda ni pa se mogel znebiti neprijetnega občutka, da z njegovim zdravjem nekaj ni v redu. Ne pomladanski zrak ne toplo poletno sonce nista mogla pregnati nenavadne utrujenosti, ki ga je včasih tako prevzela, da tudi po več dni ni šel iz svojega skrivališča.

Ko se je bližala jesen, je moral spet misliti, kako bo preživel zimo.

Zdaj je vsaj včasih lahko nekoliko pozabil na tiste privide, ki so ga pozimi tako nadlegovali, da je kar nekajkrat pomislil, da bi končal svoje življenje. Morda bi tako tudi storil, a ga je od tega vedno odvrnila misel na mamo, misel na njene nauke.

»Če bi naredil to, kako naj bi se potem srečala? Vse tisto, kar mi leži na duši, bi zgradilo nepremeglivo pregrado med menoj in njo, nikoli je ne bi mogel preplezati.«

Pa še nekaj je bilo, zaradi česar se je še bolj bal zime. Slabost, slabo počutje, prehlad ali kar koli je že povzročalo ta neprestani kašelj.

Ko se je neke noči spet oglsil pri Nacetu in ga prosil za žganje, mu je o tem potožil:

»Najbrž si res bolan, a jaz ti ne morem in ne znam pomagati; veš, žganje ni zdravilo za to vrsto bolezni.«

»In kaj naj naredim? Je na tem svetu sploh kakšna pomoč?«

»Morda, kaj se ve... Veš kaj, spomnil sem se na tisto staro padarko tam za Lavrovce. Ona ve za razna zelišča, za zdravilne rože in druge pripomočke. Pri njej se oglasi, saj najbrž veš za njeno hišo.«

»Vem, ker smo pred leti pri njej celo nekaj časa vedrili; no, tedaj, ko so bili tukaj še Nande in drugi.«

»No, tudi zdaj si lahko popolnoma brez skrbi, da bi kdo izvedel, da si bil pri njej. Malo je najbrž res že naglušna, malo se pa še naredi, če je kdo kaj takega vpraša, kar ji ni všeč. Drugače pa je poštena ženska in v njenih besedah ni laži.«

In tako se je nekega večera res oglsil pri stari Kunigundi.

»Dober večer, no, če že tako praviš! Gotovo pa si zraven misliš, da zame ne more biti ravno srečen, ker si se oglsil.«

»Če naj te prav razumem, bi bilo najbolje, da se kar takoj obrnem in grem, odkoder sem prišel?«

»Saj se niti nisi zmotil... Toda, ker si že tukaj, le povej, kaj bi rad!«

Jernač je sicer že postal nejevoljen zaradi njenih besed, toda zavedal se je, da je ona njegovo zadnje upanje. Potlačil je zato svojo jezo in spravljivo dejal:

»Le nič se ne boj, ničesar ne bom zahteval od tebe, no, nič takega, kar je moja navada. Nekaj drugega me je prignalo semkaj. Veš, slišal sem, da znaš pozdraviti vse bolezni!«

»To pa že ne bo držalo! Ni takega v tej deželi niti ne na svetu, ki bi to mogel. Veš, le nekatere bolezni lahko olajšam in kakšno si celo upam pozdraviti, če pride bolnik dovolj zgodaj, seveda. Nekatere rože in rastline imajo zdravilno moč, čudežev pa niso zmožne delati in jaz tudi ne.«

»Upam, da sem prišel dovolj zgodaj...«

Prižgala je leščerbo in zagrnila okna.

»Ho, pa si res nekam bled, to že ni posebno dobro znamenje. Sicer vem, da beli dan in sonce nista med tvojimi najboljšimi prijatelji...«

»Drugih nimam... A tudi ti si sama.«

»To je res, toda prijateljica in prijatelj mi je vsakdo, ki se oglsi tukaj in pričakuje mojo pomoč. No, pa mi še ti povej, kakšne težave imaš.«

»Ja, saj vidiš in slišiš, da pokašljujem in tudi ponoči se včasih nenavadno potim, čeprav me hkrati zebe. In ne le to, tudi zelo hitro se utrudim... Včasih mi je tako dobro delo, če sem se sončil, zdaj pa...«

»Že razumem, že razumem in tudi vem...«

»Kar po pravici mi povej, na kaj sumiš!«

»Saj si prav gotovo že tudi sam na to pomislil! Slabo, tako bi rekla... Saj veš, katera bolezen je najbolj nevarna spodaj v dolini, pa tudi tukaj v tej okolici je že marsikoga pobrala... Ja, med drugim tudi tvojega očeta in...«

»Ne, to pa ne more biti res! Ni res, lažeš mi in strašiš me - kako si le upaš!?« je zarjovel in dvignil gorjačo.

»Ubil te bom!«

»Ja, to res lahko storiš! Stara sem že, ti pa imaš še nekaj moči. Sicer mi pa že tako ali tako ni odmerjenega veliko življenja, in če se poslovim od tega sveta kakšno leto prej, je pač vseeno. Toda vedi, da zaradi tega dejanja ne boš ozdravel!«

Roka mu je omahnila in sesedel se je na edini stol, ki ga je imela.

»Kaj mi je storiti?«

»Dala ti bom nekaj za olajšanje, če se boš hotel in seveda mogel ravnati po mojih navodilih. Toda hkrati ti svetujem, da si pred resnico ne zakrivaš oči! Vem, da si imel rad svojo mamo in to ti bo škodo v dobro; zato pa Jernač, naravnej svoje življenje tako, da se bosta nekoč spet srečala!«

»Kako? Kaj naj storim?«

»Sam boš to najbolje vedel! Prej ali slej se boš moral odločiti, ker ti bo začelo zmanjkovati časa - pomisli na to!«

»Zdi se mi, da sem nocoj slišal svojo smrtno obsodbo...«

»Saj bi ti rada povedala kaj vzpodbudnega, a zakaj bi ti lagala in bi živel in umrl v lažnem upanju - jaz pa bi imela težko vest!«

Po novem letu 1848 pa zima ni bila tako ostra, kakor je kazalo. Kar dvakrat, v januarju in v začetku februarja, je skopnel sneg in Jernač se je vsakokrat podal iz svojega skrivališča. Nič več ni tako pazil na vsako stopinjo.

»Saj je nazadnje vseeno, četudi me pokončajo v tisti luknji - kaj pa pomeni nekaj mesecev prej ali kasneje! Ne ne, še ene zime ne bom mogel prebiti v tej luknji; ne, preslab sem!«

Vsakokrat se je oglasil le pri Smrekarju.

»Kaj se ti je zmešalo, da prideš kar sredi belega dne? Če te zalotijo tukaj, bom tudi jaz padel v nemilost in Bog ve...«

»Ne boj se, Tone, takoj bom odšel, le lepo te prosim, da mi daš nekaj hrane. Vsega mi je zmanjkalo, ker jeseni nisem imel prave volje... Umrl bom tam, če se me ne usmiliš! Saj ti bom skušal povrniti...«

»Ne ne, ne gre mi za to! Toda nekaj bi te vseeno prosil! Veš, pri meni so se oglasili neki ljudje, ki bi se radi naselili v Češirku. Saj si morda že lani opazil, da imam tam že pripravljenega nekaj metariala, da bi obnovili hišo.«

»In kako naj jaz kaj pripomorem?«

»Ne, saj nisem tako mislil! Veš, le to bi te rad prosil, da tem ljudem ne bi delal težav - saj me razumeš?«

»Ne bom jih, popolnoma brez skrbi so lahko! Zaradi mene res ne bo nobenih sitnosti, ne tam in najbrž tudi kje drugje ne.«

»Pripravljen sem ti dati toliko, kolikor moreš nesti, da boš dočakal pomlad. Veš, letos se obetajo velike spremembe, pomembne za kmete in za vse delavne ljudi. Ja, govori se o zemljiški odvezi... Tako bo vsak kmet, vsak posestnik sam svoj gospodar.«

»Mene to ne zanima...«

»Seveda, ker nimaš zemlje, toda...«

»Ne samo zato... So še druge stvari...«

Vsakokrat se je vrnil v svoje skrivališče tako utrujen, da se potem tudi po dva dni ni dvignil z ležišča. Le toliko je vstal, da je zakuril, če je postalo prehladno. Tudi skuhal si je le občasno, saj mu jed ni več dišala.

* * *

Prišla je pomlad.

Zaznal je njen blagi in topli dih, ko je tisti dan stopil iz svoje votline. Zazrl se je v sinje modro nebo in vzkliknil:

»O, pomlad, tukaj si! Veš, vsako leto sem se te razveselil tako kakor otrok, ki po dolgem času spet zagleda svojo mater. Vedno si mi prinesla neko srečo in voljo do novega življenja. Vsakokrat sem upal, da mi boš pregnala vse tiste privide, vse težke misli, ki so me mučile čez zimo.

Veš, letos pa nimam tega občutka, zakaj če v sreču ni upanja in sonca, ga tudi oči ne morejo videti in ne človek občutiti.

Zdi se mi, kakor da sem stopil to jutro in pod to sinjemodro nebo sredi jeseni, ki mi ne prinaša movih moči in upanja, ampak le napoveduje zimo.«

Šel je nazaj v votlino, in ko je videl, da ima - ker je tako malo jedel - še za nekaj dni hrane, je sklenil, da kljub pomladi še nekaj časa ostane tukaj, kjer ima vsaj kolikor toliko udobno ležišče.

Šele Smrekar mu je čez dober teden povedal, da je velika noč že minila in da se tudi zelenje že širi čedalje više v hribe.

»In kaj boš zdaj? Vidim, da si bolan in težko, skoraj nemogoče ti bo živeti po starem. Ja, po pravici ti povem, da se mi smiliš, da si tako zabredel... Oprosti, saj vem, da nisi vsega sam kriv - nekaj pa le, se ti ne zdi?«

»Nebi se rad o tem pogovarjal, naj prej ozeleni gozd; morda mi vonj cvetja in mladega zelenja povrne moč in zdravje, da se bom potem lažje odločil...«

»Ne odlašaj predolgo, tako ti svetujem, ker ti hočem dobro... Veš, nekoga pomlad res lahko pozdravi, drugemu pa celo izkoplje grob. Marsikdo se je na pomlad že tako prehladil, da mu ni bilo več pomoči.«

Jernač je obiskal nekaj svojih skrivališč iz lanskega poletja in jeseni ter ugotovil, da jih ni nihče odkril in poškodoval.

»V njih se bom zdaj zadrževal in v vsakem bom le nekaj časa, da jim bom tako laže zamešal sledi.«

* * *

Čeprav je bilo sprva še precej hladno, pa se je konec maja, še bolj pa v začetku junija že dobro ogrelo.

Nekega vročega sobotnega popoldneva je sedel pred enim od svojih skri-vališč, ko so se oglasili smreški zvonovi.

»Seveda, štiri je ura in jutri bo nedelja in Smrekar Tone ter njegov sin sta prišla za vrvi, da naznanita delopust.

Ja, naznanjata ga ljudem, ki žive pozimi in poleti v svojih varnih domovih in so jim zvonovi kakor dobri prijatelji, ki jih spremljajo od nedelje do nedelje, od leta do leta, od rojstva do smrti in še potem jim pojo v slovo. Ja, naznanjajo jim tudi božič, veliko noč in druge praznike in nedelje. Kaj pa naj pripovedujejo meni, ki sedim tukaj sredi goščave ves bolan in onemogel in s težkim bremenom na duši?

Kaj ni ta njihov glas kakor opomin, kakor glasna prošnja! Še je čas, da odložim to breme, ki mi leži na duši, če že bolezní ne morem...«

Toda kje, kako in kdaj? Saj se še ni odločil, kako bo ravnal v prihodnje. Saj ve, da bo če bo poskušal preživeti še eno zimo v tisti votlini, to njegov grob.

»O kako prav je imela stara Kunigunda! Res, po pravici mi je povedala, šele zdaj se tega prav zavedam. Najbrž mi niti mama ne bi drugače.«

Spomnil se je na mamo in tako živo je v mislih videl njen obraz, kakor da bi ta trenutek stala pred njegovimi očmi. Zazdelo se mu je, da sliši njene besede:

»Veš, Jernej, tako rada bi, da se nekoč snidemo vsi štirje: ti, sestra Anka, vajin oče in jaz in bomo spet družina kakor smo bili tedaj, ko si bil še majhen.«

Veter je zavel skozi veje, da je zašelestelo mehko in komaj slišno, zašelestelo kakor blaga misel, ki šine skozi možgane in se dotakne srca... In tedaj je nenadoma rekel trdno in odločno:

»Vsak greh terja pokoro... Storil bom tisto, na kar si včasih nisem upal niti pomisliti!«

* * *

Še dober teden se je bojeval sam s seboj, potem pa je le zmagalo v njem dobro, ki je bilo skrito in odrinjeno v zadnji kotiček srca. To nedeljo je že zgodaj vstal in odšel na tisto mesto, kjer so se od vseh strani tako lepo slišali zvonovi. Vse dopoldne so se oglašali zdaj tu, zdaj tam, kakor so pač kje imeli mašo.

Tako se je Jernač poslavljaj od domačega kraja.

V ponedeljek navsezgodaj pa se je podal na pot. Le po gozdovih je hodil in izogibal se je poti, saj ni želel nikogar srečati, zato je bila njegova pot dolga in naporna. Pa tudi bolezen, ki je že krepko načela njegovo telo, ga je močno ovirala. Pogosto je moral počivati, in šele ko je sonce že zahajalo, je skozi grmovje zagledal logaško polje.

»Prepozno je, da bi še nocoj prišel tja, in ob tem času ni nikogar v uradu. Kar tukaj bom prenočil, saj sem na koncu svojih moči.«

In tako je Jernač, poslednjič v svojem življenju, prenočil pod svobodnim nebom.

Ponoči se je pooblačilo in ko se je zjutraj prebudil iz dremavice - saj trdno zaspati sploh ni mogel - je rahlo rosilo.

»Čas je, da stopim na pot!«

Zdaj ni bilo več gozda in šel je po poti, ki je vodila k hišam. Nikogar ni srečal, da bi ga vprašal, kdo je in odkod je. Šele med hišami je zagledal starejšo ženico in jo vprašal, kje je županstvo.

Pokazala mu je stavbo.

To jutro je bil župan že zgodaj v svojem uradu, ker je želel urediti neke nujne zadeve. Komaj se je lotil dela, je Jernač potrkal na vrata.

»Naprej!«

»Dobro jutro!«

»Bog ga daj!« je odzdravil župan in začudeno gledal v poraščeni obraz in v obleko, ki je komaj še zaslužila to ime.

»Kdo ste in kaj želite?«

»Češirkov Jernač sem... Tisti Jernač, ki so ga toliko časa zaman iskali biriči. Zdaj sem prišel sam, po svoji volji in odličitvi!«

XXV. SPRAVA

Seveda so ga zaprli v ječo in ga čez nekaj dni, ko so se opomogli od začudenja zaslišali.

»Toliko časa smo te zaman iskali, le kako ti je to uspelo? Pozimi kakor da si se vdrl v zemljo...«

»Vse vam bom povedal, zdaj ko sem se odločil, da v miru, vsaj kolikor se pač da, sklenem svoje življenje.«

Povedal jim je vse, vse od začetka do konca, do tedaj, ko se je odločil, da se vda.

»Ja, tako je! Zdaj sem bolan in življenje se mi izteka! Čemu naj bi še podaljševal to svojo agonijo? Storite z menoj, kar vas je volja, saj zdaj veste vse! Prav nič vam nisem lagal, le zakaj naj tudi bi? Povem vam, da mi je tu v ječi bolje, kot pa mi je bilo zadnja leta na prostosti. In še tole bi vam rad povedal: mir sem iskal, iskal vsepovsod, a ga nisem našel. Zdaj vem, da ga ni moč najti nikjer drugod kot v lastnem srcu! Nič ni hujšega na svetu, kakor so tisti prizori, ki jih človek gleda v svojih mislih in ki se neprestano vračajo in ga spominjajo na vse, kar je zakrivil v svojem življenju. O, veste, v svoji mladosti si nikoli nisem upal niti pomisliti, da bo iz tistega mirnega in dobrovoljnega Jerneja nastal takle zloglasni Jernač - niti sam vam ne znam tega pojasniti. Tako dobro mater sem imel, lepo me je učila in toliko je molila zame - žal, zaman!«

»Molitev ni nikoli zaman, prej ali slej obrodi svoj sad; včasih tudi tedaj, ko človek to najmanj pričakuje, « je rekel župan.

Molčal je, saj ga je spomin na mamo tako ganil, da ni bil sposoben govoriti. Videli so, kako je z njim, in pustili so ga za tisti dan na miru.

Ko mu je ječar naslednji dan prinesel hrano, ga je Jernej prosil:

»Sestro imam, tukaj nekje je poročena. Mnogo let se že nisva videla. Sramovala se me je in ne morem ji tega zameriti. Zdaj bi jo rad še enkrat videl in jo prosil za odpuščanje, ker vem, da je morala veliko pretrpeti zaradi mene.«

»Poskusili jo bomo najti in pogovoriti.«

* * *

Teden dni je minilo od tedaj in Jernač je že obupal, da bo prišla. Tisti dan se mu je stanje precej poslabšalo in zaslutil je, da se mu življenje počasi izteka. Zaprl je oči in skušal nekoliko zadremati, a spet je zagledal pred sabo tiste oči, kakor jih je že tolikokrat, in zavedel se je, da ne bo mogel zaspati.

»Do smrti me bodo spremljale in morda še dlje!« je vzdihnil in pogledal kvišku.

Ženska je stala ob njegovi postelji, da se je zdrznil.

»Kdo si in kaj hočeš?«

»Mar me ne poznaš? Tvoja sestra Anka sem - želel si me videti.«

»Saj, no, saj si res ti...! Toliko časa...«

»Še na maminem pogrebu se nisva videla...«

»Saj bi tedaj tako rad šel - a si nisem upal. Veš, Anka, vem, da te je bilo sram zaradi mene, da si morala veliko prestati, ker si imela takega brata, a vendar sem želel govoriti s teboj, da te prosim... Ja, prosim, da mi oprostiš vsaj ti, da bo moje slovo vsaj nekoliko lažje... Zakaj kar molčiš?«

»Veš, zame si bil vedno le Jernej, in če bi se mi zdelo, da ti ne bom mogla oprostiti in odpustiti, ne bi prišla. Toda zaradi Božje ljubezni sem se odločila in šla od doma; pa tudi zaradi mame, ki naju je imela tako rada... Ja, odpustim ti, čeprav je to le malenkost v primerjavi z vsemi drugimi - saj razumeš?«

»Drugih ne bo, nekateri ne morejo... Jerica...«

»Ne morejo priti, res ne, pride pa lahko nekdo, ki jih bo zastopal, zastopal vse, ki si jim naredil krivico, morda včasih tudi nehote...«

Zaslutil je, na koga misli, a je vseeno vprašal:

»Kdo? Je mar mogoče, da bi bilo meni odpuščeno...?«

»Jernej, gotovo je ostalo vsaj nekaj vere v tvojem srcu; vere, ki jo je vanj položila mama...«

»Vedno je bila tam, kljub vsemu, čeprav potisnjena prav v zadnji kotiček...«

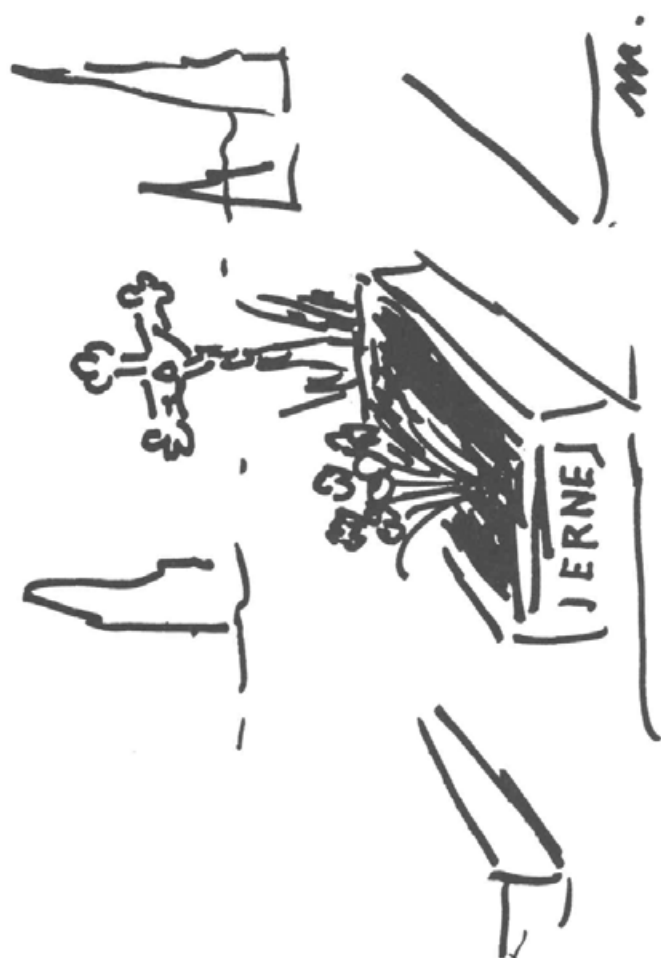
»Jernej! Ali lahko pripeljem človeka, duhovnika, da se boš z njim pogovoril, da ti bo potem Bog odpustil in ti bo spet dano videti mamo...«

»Preveč je vsega, preveč je bremena na moji duši, le kaj bi rekel...?«

»Nič ne bo rekel, le potolažil te bo v Božjem imenu in ti v Njegovem imenu odpustil grehe. In če ti bo odpustil Bog, ti bodo tudi vsi, ki si jih prizadel.«

»Pa - no - pa naj pride!«

* * *

Res je prišel še tisti dan in se sklonil k Jernaču.

Sprva so le-temu šle besede težko iz ust, toda čedalje laže je govoril. Dolgo je trajal njun pogovor in Jernej se je iskreno pokesal vseh svojih zločinov. Ko je duhovnik naredil nad njim križ in izgovoril besede odpuščanja, so se Jerneju spet zalesketale oči tako toplo in mehko kakor tedaj, ko je bil še majhen in ga je mama pogladila po laseh.

In tedaj ga je po dolgem času obiskal tudi On, ki ve za vse človeške boje in težave.

Ko je ostal Jernej spet sam, je zašepetal:

»Mama, mamica, nisi zastonj molila! Glej, zgodilo se je, da bova spet skupaj, skupaj, ko bom odslužil svojo kazen! Veš, mama, rečeno mi je, da mi je odpuстила tudi Jerica. Nič več se mi ne bo prikazovalo tisto rdeče nebo!«

V naslednjih dneh se je Jerneju zdravje hitro slabšalo in vsi so vedeli, da za njegovo bolezen ni zdravila, da je prepozno...

Ko so ječarji videli, da bo vsak čas odšel na svojo zadnjo pot, so še enkrat poklicali duhovnika in sestro, da sta bila ob njem, ko se je poslovil, in mu zatisnila oči.

* * *

Še dolgo so se ljudje okoli Smrečja in tudi širše okolice z grozo v srcu spominjali Jernača.

Toda v marsikaterem srcu je bil tudi kanček razumevanja in usmiljenja. In tako je marsikdo tiho zmolil očenaš za pokoj njegove duše.

Tudi Majda je bila med temi!

